

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Ο ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΔΙΕΞΟΔΟΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ»**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:

**ΘΕΑΝΩ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΝΤΕΜΙΡΗ ΓΕΩΡΓΙΑ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΣΤΑΣΙΝΟΥ**

ΠΑΤΡΑ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2003

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

6096

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

ΕΝΟΤΗΤΑ Ι

Ο ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΔΙΕΞΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛ- ΛΟΝΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2

ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΑΝΤΙΚΤΥΠΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ – ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΟΙ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ	11
ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	17
α) ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ	19
ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΩΝ ΦΥΣΙ- ΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	19
ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ, ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ Ή ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	19
ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	20
ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	20
ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ	21
ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ	21
β) ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ	22

	<i>Σελίδα</i>
ΡΥΠΑΝΣΗ ΝΕΡΩΝ	22
ΡΥΠΑΝΣΗ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ	23
ΗΧΟΡΥΠΑΝΣΗ	24
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΣΤΕΡΕΩΝ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ	24
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ	24
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΖΗΜΙΕΣ – ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ	26
ΖΗΜΙΕΣ ΣΕ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	27
ΕΞΑΝΤΛΗΣΗ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ	27
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Ο ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΓΕΝΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ	30
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	30
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	30
ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	32
ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	36
ΛΟΓΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	41
ΚΥΡΙΕΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ	44
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ	45
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	46
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ	49

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ	
ΕΠΙΠΕΔΟ	53
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ	53
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	54
ΘΕΜΑΤΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	56
ΘΕΜΑΤΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΔΟΜΗΣ	57
ΘΕΜΑΤΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ	59
ΘΕΣΜΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ	62
Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙ-	
ΣΜΟ	68
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΣΗΜΑΤΟΣ (ECO-LABEL)	68
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	68
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	70
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	74
1. ΟΜΑΔΑ I: ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΜΕΣΗΣ ΡΥΘΜΙΣΗΣ	77
2. ΟΜΑΔΑ II: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	78
3. ΟΜΑΔΑ III: ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟ-	
ΡΗΣΗΣ	78
4. ΟΜΑΔΑ IV: ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ(ΑΥΤΟΒΟΥΛΗΣ)	
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ	79
5. ΟΜΑΔΑ V: ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ	79

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	84
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΑ (ECO - LABEL) ΣΤΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	89
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	89
ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ, ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ	92
Η ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΩΣ ΕΘΝΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	

100

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	105
ΤΕΧΝΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ	105
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	105
ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ - ΝΟΜΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ- ΝΤΟΣ	107
Α. ΟΡΙΣΜΟΙ	107
Β. ΝΟΜΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	109
ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	111
Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΝΟΜΙΚΗΣ ΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	113
ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ	115
ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	115
α. ΟΡΙΣΜΟΙ	115
β. ΕΝΝΟΙΕΣ	116

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΥ – ΠΛΑΙΣΙΟΥ (Ν. 1650-1986) ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ	120
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ	120
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	128
ΝΟΜΟΙ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	128
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ	
ΠΡΕΣΠΕΣ	136
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ	136
ΔΗΜΟΣ ΠΡΕΣΠΩΝ – ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	137
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΕΣΠΩΝ	150
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΗΣ ΠΡΕΣΠΙΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	150
ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΕ	150
ΠΟΙΟ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	151
ΠΟΙΑ Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ	152
ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ	152
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ	
ΕΒΡΟΣ	154
ΔΗΜΟΣ ΤΡΑΪΑΝΟΥΠΟΛΗΣ	157
ΔΑΣΟΣ ΔΑΔΙΑΣ	160
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ	160
ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ...	162
ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΟΥ ΔΑΔΙΑΣ	163

ΔΑΣΟΣ ΔΑΔΙΑΣ	164
Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ WWF ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ ΤΗΣ ΔΑΔΙΑΣ	166
25 ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ	166

ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙΙ

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	171
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	176
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ	181
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ	181
ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	182

ENOTHTAI

Ο ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΔΙΕΞΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρά το γεγονός της υπάρξεως του φαινομένου της τουριστικής μετακίνησης από τα πολύ παλιά χρόνια, η ανοδική πορεία για την ανάπτυξη και εξέλιξη του τουρισμού ξεκίνησε λίγα χρόνια μετά τη λήξη του 2^{ου} Παγκοσμίου πολέμου. Πράγματι, από την περίοδο αυτή και μέχρι σήμερα, ο τουρισμός δεν περιορίζεται μόνο στα προνομιούχα άτομα των ανωτέρων κοινωνικών και οικονομικών τάξεων, αλλά κοινωνικοποιείται συνεχώς επεκτεινόμενος και καθιστάμενος κτήμα και των οικονομικώς ασθενεστέρων τάξεων.

Δημιουργήθηκε επομένως μια καινούργια έννοια του σύγχρονου τουρισμού ο οποίος χαρακτηρίζεται για την καθολικότητα και την μαζικότητά του, πράγμα που σημαίνει ότι σαν κοινωνικό φαινόμενο παρουσιάζει απόλυτα εκδημοκρατισμένα χαρακτηριστικά αφού απευθύνεται πλέον σε όλες τις εισοδηματικές τάξεις και δεν αποτελεί το προνόμιο των λίγων όπως συνέβαινε στις προηγούμενες εποχές.

Ο τουρισμός, έτσι, άρχισε να αποτελεί μια τεράστια εξαγωγική βιομηχανία για πολλά κράτη που μέχρι τότε δεν είχαν ισχυρή βιομηχανική υποδομή, επιφέροντας τεράστια και πλούσια κέρδη και το βασικότερο, κέρδη συναλλαγματικά, κατάλληλα για περαιτέρω

επενδυτικές δραστηριότητες, βάσει των οποίων δημιούργησαν σταδιακά μια γερή οικονομική υποδομή και βάση.

Η υπερσυγκέντρωση, όμως, τουριστών σε ορισμένες περιοχές και η κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών της ζήτησης συνοδεύτηκε με αύξηση των επεμβάσεων στο φυσικό περιβάλλον με αποτέλεσμα την εμφάνιση σοβαρών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και απωλειών.

Οι περιβαλλοντικές αυτές επιβαρύνσεις επέδρασαν αρνητικά στον τουρισμό, καθόσον επηρέασαν την ποσότητα και ποιότητα του τουριστικού «κεφαλαίου», το οποίο άρχισε να μην ανταποκρίνεται πλέον στα συνεχώς ανερχόμενα standards των τουριστών. Αποτέλεσμα αυτής της διάστασης μεταξύ «πραγματικού» και «επιθυμητού» ήταν η εμφάνιση στη δεκαετία του '90 σημείων «κόπωσης» των τουριστών, που συνοδεύτηκε με σταδιακή εγκατάλειψη παραδοσιακών τουριστικών κέντρων και αναζήτηση άλλων περιοχών με περισσότερο φυσικό περιβάλλον.

Η συνειδητοποίηση της κατάστασης αυτής και η ανάγκη προσαρμογής στις απαιτήσεις της ζήτησης συνέβαλαν στην εμφάνιση νέων όρων στην τουριστική ορολογία: αγροτουρισμός, οικοτουρισμός κ.λ.π. όροι που χρησιμοποιούνται κατά κόρον τα τελευταία χρόνια για να υποδηλώσουν την εναλλακτική πρόταση τουρισμού, σε αντιδιαστολή προς τον μαζικό τουρισμό, η οποία θεωρείται πανάκεια για την επίλυση των δημιουργηθέντων προβλημάτων, χωρίς πολλές φορές να συνειδητοποιούνται ούτε το περιεχόμενο, ούτε τα πλαίσια δράσεως που υπαγορεύονται από τις νέες αυτές μορφές.

Έτσι σταδιακά, η τουριστική ζήτηση εξειδικεύτηκε, αναγκάζοντάς τις, ανά την υφήλιο, τουριστικές επιχειρήσεις να

προσαρμόσουν το επίπεδο και τα είδη προσφοράς τους, στις νέες απαιτήσεις του κοινού.

Παρόλα αυτά, αυτό που στην αρχή απλά έλειπε, ενώ αργότερα εξελίχθηκε σε επιτακτική ανάγκη, ήταν ένα είδος τουρισμού, το οποίο θα συνδύαζε την άμεμπτη παροχή τουριστικών υπηρεσιών ποιότητας, με τον πλήρη και ολοκληρωτικό σεβασμό προς το περιβάλλον και τη φύση.

Τη διέξοδο σε αυτό το πρόβλημα, έδωσε η εμφάνιση του **οικοτουρισμού**, μια μορφή τουρισμού, όπου ο πρώτος και βασικός κανόνας λειτουργίας της ήταν ένας: *αρμονική συνύπαρξη του ανθρώπινου παράγοντα με το υπάρχον φυσικό και δομημένο περιβάλλον.*

Η δημιουργία «κέντρων φυσικής ζωής και ομορφιάς», εθνικών πάρκων και δρυμών, έδωσαν μια άλλη διάσταση στον τουρισμό, αποδεικνύοντας ότι μπορεί να επιφέρει και άλλα οφέλη, εκτός από τα οικονομικά.

Η διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος, η ενημέρωση και εκπαίδευση του κοινού γύρω από τα θέματα της οικολογίας και της προστασίας των οικοσυστημάτων, η εμπειρία της φυσικής ζωής και της αρμονικής συνύπαρξης καθώς και η κατανόηση από μέρους, τόσο του τουριστικού πλήθους, όσο και των τουριστικών επιχειρήσεων, ότι μπορεί να επιτευχθεί «το τερπνόν μετά του ωφελίμου», συνετέλεσαν ούτως ώστε, μόλις λίγα χρόνια μετά την εμφάνισή του, ο οικοτουρισμός να είναι αρκετά δημοφιλής, παρακινώντας ακόμα και τους πιο δύσπιστους να «δοκιμάσουν», όσο και επικερδής, βοηθώντας να ξεπεραστεί η ύφεση και το οικονομικό τέλμα, στο οποίο οδηγούνταν η τουριστική βιομηχανία.

Προοπτικές για ανάπτυξη δυναμικών τουριστικών επιχειρήσεων, ήταν ελκυστική και δελεαστικό, γιατί σαν μορφή τουρισμού, ο οικοτουρισμός εδώ και μια δεκαετία κάνει τα πρώτα του βήματα στη χώρα μας και όλο και περισσότεροι (αρμόδιοι φορείς και μη) πιστεύουν ότι θα αποτελέσει μια ισχυρή τονωτική ένεση, τόσο στην ελληνική οικονομία, όσο και στην αύξηση του επιπέδου τουριστικών υπηρεσιών ποιότητας, τη στιγμή που το πολύμορφο, ιδιόμορφο και πολυδιάστατο ελληνικό φυσικό περιβάλλον, προσφέρεται για την άνθισή του.

Από την άλλη πλευρά, το θέμα υπήρξε δύσκολο, ακριβώς για τον ίδιο λόγο, με εμφάνιση προβλημάτων τόσο στην ενημέρωση φορέων, Τύπου και κοινού, όσο και στην ελλιπή ελληνική βιβλιογραφία γύρω από το αντικείμενο αυτό.

Η εργασία αναπτύσσεται σε τρεις ενότητες:

Η πρώτη αποτελεί την εισήγηση στο θέμα. Η δεύτερη, εξετάζει αρχικά, γενικευμένα το φαινόμενο, αναλύοντας όλους εκείνους τους παράγοντες που οδήγησαν στην εμφάνιση και εξάπλωσή του, φέροντας παραδείγματα από το διεθνή χώρο. Καταγράφονται στο μέγεθος που είναι δυνατό οι θετικές και οι αρνητικές επιπτώσεις και αλληλεπιδράσεις της σχέσης του τουρισμού με το περιβάλλον.

Θα δώσουμε με πραγματική και εφαρμόσιμη λύση που μπορεί να ωφελήσει τόσο τον τουρισμό, αποφέροντας μεγάλα κέρδη, όσο και την οικολογική συνείδηση κάνοντας πράξη τους κανόνες της.

Η λύση αυτή ακούει στο όνομα «ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ». Ανήκει στις ειδικές μορφές του τουρισμού που αναπτύσσονται και στην χώρα μας τα τελευταία χρόνια.

Θα προταθούν οικολογικοί προορισμοί για να δείξουμε ότι όλα τα γραφόμενα μπορούν μέσα από τη διάθεση τόσο του ενίοτε τουρίστα όσο και του επιχειρηματία να γίνουν πραγματικότητα.

Επίσης παρατίθεται απόσπασμα της νομοθετικής κατοχύρωσης του περιβάλλοντος στη χώρα μας, καθώς και τμήμα του νόμου – πλαισίου «Περί προστασίας του περιβάλλοντος».

Η τρίτη ενότητα, αναφέρεται στην εξαγωγή συμπερασμάτων και γενικών εκτιμήσεων για το τι έχει ήδη γίνει, για τις όποιες παραλείψεις, καθώς και για το τι μέτρα πρέπει να ληφθούν, προκειμένου η άνθιση του φαινομένου του οικοτουρισμού να μην παραμείνει σε θεωρητικό επίπεδο, αλλά να επιτευχθεί και στην πράξη.

ENOTHTA II

ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΠΡΩΤΟ

ΑΝΤΙΚΤΥΠΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός και το περιβάλλον είναι έννοιες άρρηκτα δεμένες μεταξύ τους.

Η εξάρτηση του τουρισμού από το περιβάλλον είναι προφανής. Σε μια χώρα σαν την Ελλάδα, το ίδιο το «τουριστικό προϊόν» δεν είναι παρά το άθροισμα των φυσικών πόρων (θάλασσα, ήλιος, ακτές, εναλλασσόμενο τοπίο, χλωρίδα και πανίδα), των πολιτιστικών πόρων (αρχαία, βυζαντινά και νεότερα μνημεία, παραδοσιακοί οικισμοί, έργα τέχνης), του χαρακτήρα και των συνηθειών του λαού. Χωρίς τα στοιχεία αυτά, ο επισκέπτης δεν έχει κίνητρο να πραγματοποιήσει την τουριστική μετακίνηση.

Η συγκεκριμένη σχέση που μελετάμε εδώ αποβαίνει μοιραία για ένα από τα δύο μέλη και τις περισσότερες φορές για το ίδιο το περιβάλλον. Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει αρκετές μελέτες που δείχνουν τα αποτελέσματα που απορρέουν από την ανθρώπινη επέμβαση στα διάφορα οικοσυστήματα.

Η διερεύνηση της σχέσης τουρισμού και περιβάλλοντος έχει προσελκύσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον από τις αρχές της δεκαετίας του '70 με έμφαση προς την κατεύθυνση που αφορά τις επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον. Αυτό ήταν άλλωστε αναμενόμενο, καθώς

την περίοδο αυτή ο τουρισμός αναπτύχθηκε ταχύτατα σε όλο τον κόσμο και η κύρια ανησυχία ήταν εστιασμένη στα προβλήματα εξυπηρέτησης του τουρισμού στις περιοχές ανάπτυξής του.

Δεν ήταν παρά στις αρχές της δεκαετίας του '80 με την προσωρινή κάμψη των ρυθμών ανάπτυξης του τουρισμού, τον εντεινόμενο ανταγωνισμό στην προσφορά και τα σποραδικά στοιχεία μείωσης της τουριστικής κίνησης σε ορισμένα παραδοσιακά τουριστικά κέντρα (της Ισπανίας και της Ιταλίας) που το ενδιαφέρον στράφηκε στην επίδραση της ποιότητας του περιβάλλοντος στην τουριστική έλξη μιας περιοχής.

Αυτό που είναι γνωστό είναι ότι η τουριστική ανάπτυξη εκμεταλλεύεται το ίδιο το φυσικό περιβάλλον και αυτό φέρνει άλλοτε θετικές και άλλοτε αρνητικές επιπτώσεις.

ΟΙ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Τα περισσότερα περιβαλλοντικά προβλήματα των τελευταίων δέκα (10) ετών προέρχονται:

- αφενός από την απότομη και απρογραμματίστη ανάπτυξη του τουρισμού, με την έλλειψη πολιτικής βούλησης, την αδυναμία συγχρονισμού στον προγραμματισμό και την προσφορά για την απαραίτητη υποδομή από μέρους του κράτους,
- αφετέρου από την καθυστέρηση χωροταξικών μελετών για τη σωστή κατανομή των τουριστικών δραστηριοτήτων στο χώρο.

Τα σημαντικότερα προβλήματα είναι:

- υποβάθμιση που αναφέρεται στους φυσικούς πόρους που αποτελούν την υλική βάση της παραγωγής και στο φυσικό περιβάλλον σαν οικοσύστημα.

Οι παράγοντες της εφιαλτικής αυτής καταστροφής είναι η μόλυνση, η διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας και η αλόγιστη εξάντληση των φυσικών πόρων. Η μόλυνση έφτασε σε κάθε περιοχή της χώρας, οι φυσικοί πόροι μπήκαν στο στάδιο της εξάντλησης και τα ευρύτερα οικοσυστήματα κατέρρευσαν. Η καταστροφή των οικοσυστημάτων εξαφανίζει είδη της χλωρίδας και της πανίδας και μειώνει δραστικά την γενετική ποικιλία. Η απώλεια ειδών φυτών και

ζώων, μας στερεί από δυναμικές πηγές φαρμάκων και πρώτων υλών για τη βιομηχανία.

Η διάθεση και η δυνατότητα για εύκολο κέρδος, που συνίσταται στην εντατική χρήση της γης, με υπέρμετρη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων κυριολεκτικά διαταράσσουν τις οικολογικές ισορροπίες, με άμεσες επιπτώσεις στην υγεία παραγωγών και καταναλωτών. Η συνεχιζόμενη αργή διείσδυση νιτρικών αλάτων που σήμερα είναι συσσωρευμένη στο έδαφος, θα ρυπαίνει τα ύδατα της επιφάνειας για δεκαετίες.

Η τεράστια ρύπανση από τις βιομηχανικές και τουριστικές δραστηριότητες, που προξενείται από τον τρόπο λειτουργίας τους και από την απρογραμμάτιστη χωροταξική τους διασπορά, δημιουργεί σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα εργοστάσια γειτονεύουν με κατοικίες και οι τουριστικές εγκαταστάσεις έχουν τοποθετηθεί σε γεωργική γη με αξιόλογη αγροτική παραγωγή.

Η γεωργική γη υπόκειται σε τεράστιες και πολυποίκιλες πιέσεις που μειώνουν την έκτασή της. Η γονιμότητα του εδάφους έχει υποστεί σοβαρή μείωση, που μακροπρόθεσμα θα έχει συνέπειες στο τόσο κρίσιμο θέμα της διατροφής.

Μεγάλες εκτάσεις γεωργικής γης εξαιρετικής ποιότητας και υψηλής παραγωγικότητας, ακόμη και σημαντικά τμήματα δασικών εκτάσεων, καταλαμβάνονται από μεγάλα τουριστικά συγκροτήματα ή από το οδικό δίκτυο.

Μια σειρά από αέριους ρύπους, όπως οι εκπομπές που συνδέονται με τον τομέα των μεταφορών κατά την περίοδο της αυξημένης τουριστικής δραστηριότητας, ιδίως τους καλοκαιρινούς μήνες, εκτός από την μόλυνση του περιβάλλοντος καταστρέφουν την

βλάστηση, μειώνουν την παραγωγικότητα της γεωργίας, επηρεάζουν και την υγεία του ανθρώπου. Από τα αέρια, το πιο σημαντικό είναι το διοξείδιο του θείου, που προκαλεί καρδιοαγγειακές παθήσεις, επιφέρει μόλυνση των υδάτινων πόρων και την εξάλειψη της υδρόβιας ζωής.

Μια σειρά από ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως τα υγρά και τα στερεά απόβλητα των τουριστικών, βιομηχανικών, αστικών, γεωργικών και κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων, επιφέρουν την ανατροπή της οικολογικής ισορροπίας και των υδάτινων οικοσυστημάτων.

Τα στερεά απόβλητα, απορρίμματα τουριστικών μονάδων, οικιακά, νοσοκομειακά, υπόλειμματα σφαγείων κ.λ.π., μολύνουν το περιβάλλον, λόγω έλλειψης των απαραίτητων έργων υποδομής και εξοπλισμού, για συλλογή, μεταφορά και διάθεσή τους.

Η κατάσταση που επικρατεί σε όλες τις φάσεις διαχείρισής τους δεν είναι ικανοποιητική.

Το γεγονός αυτό πέρα από το αισθητικό μέρος, εγκυμονεί κινδύνους πέρα από τη μόλυνση του περιβάλλοντος και για τη δημόσια υγεία, για τη δημιουργία πυρκαγιών από αναφλέξεις και για τη ρύπανση εδαφών. Οι χώροι διάθεσής τους πολλές φορές είναι ακατάλληλοι και δεν εφαρμόζονται οι προδιαγραφές για την προστασία του περιβάλλοντος όπως: μη γειτνίαση με κατοικημένες περιοχές, αποφυγή ρύπανσης των επιφανειακών και υπογείων νερών.

Οι σοβαρές ελλείψεις και κακοτεχνίες στα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης, απορροής και καθαρισμού των υγρών αποδεκτών, τόσο των αστικών κέντρων, όσο και των παραλιακών, καθώς και των αγροτικών και βιοτεχνικών εγκαταστάσεων, συντελούν στην ρύπανση του περιβάλλοντος. Τα οικιακά λύματα από αρκετούς

οικισμούς που διαθέτουν τα λύματά τους σε απορροφητικούς ή αμφίβολης στεγανότητας βόθρους, που επικοινωνούν με τη θάλασσα, μολύνουν θάλασσες και ακτές.

Η θαλάσσια πανίδα (ψάρια και όστρακα) έχει σήμερα σημαντικά μολυνθεί και είναι επικίνδυνη για την υγεία. Η υποβάθμιση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και τοπίων αποτελεί για πολλούς Έλληνες, το πιο βαθύ τμήμα της άναρχης μεταπολεμικής τουριστικής ανάπτυξης.

Οι περισσότερες ξενοδοχειακές μονάδες μεγάλης δυναμικότητας, διαθέτουν συστήματα καθαρισμού, που η λειτουργία τους δεν είναι πάντα καλή, με αποτέλεσμα να μην έχουν την προβλεπόμενη απόδοση.

Τα νερά είναι συχνά μολυσμένα τους καλοκαιρινούς μήνες. Το γεγονός αυτό εκτός από τις ανθυγιεινές καταστάσεις που δημιουργεί (δυσοσμία - μόλυνση της θάλασσας), εκθέτει και την περιοχή στα μάτια των τουριστών που την επισκέπτονται.

Είναι γνωστό ότι κάθε παρέμβαση στο περιβάλλον δεν παραμένει τοπική και απομονωμένη, αλλά επηρεάζει την ισορροπία ολόκληρων οικοσυστημάτων, διότι σύμφωνα με ένα νόμο της οικολογίας, σε ένα οικοσύστημα το κάθε τι είναι στενά δεμένο με κάθε τι άλλο και τα αλληλοσυνδεόμενα μέρη, ανάμεσα στα οποία υπάρχει ένα τέλειο δίκτυο δεσμών, δρουν σαν ενιαίο οργανικό σύνολο.

Η κατάρρευση ενός κρίκου από αυτή την αλυσίδα μπορεί να οδηγήσει στην κατάρρευση ολόκληρου του οικοσυστήματος, όπως η ρύπανση του αέρα, μεταφέρεται μέσω των νερών της βροχής στο έδαφος, τις λίμνες και τους ποταμούς, αυξάνοντας την οξύτητα των

νερών του εδάφους, ανατρέποντας τις συνθήκες ισορροπίας πολύαριθμων οικοσυστημάτων.

Επίσης η μεταφορά τοξικών και επικίνδυνων ρύπων μέσω της τροφικής αλυσίδας από το έδαφος προς τα τρόφιμα φυτικής και ζωικής προέλευσης, αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για την υγεία.

Η όξινη βροχή δεν είναι τίποτε άλλο από τη μεταφορά της ρύπανσης οξειδίων του αζώτου και θείου στα φυλλώματα των δέντρων και την καταστροφή εκτεταμένων περιοχών με δάση.

Η αποψίλωση ενός δάσους θα προκαλέσει αλυσιδωτά διάβρωση του εδάφους από τα νερά της βροχής, μεταφορά μεγάλων ποσοτήτων ιλύος στις προσκείμενες λίμνες και ποταμούς, καταστροφή των τοπικών οικοσυστημάτων φυτών και ζώων, αλλαγή του κύκλου του νερού και του κλίματος στην περιοχή.

Όλα αυτά τα προβλήματα σε σχέση με το χαμηλό ρυθμό των αναδασμών και ομαδικών καλλιεργειών, την στενότητα σε υδάτινους πόρους και τη μη ικανοποιητική λειτουργία των αρδευτικών συστημάτων, οδήγησαν στη δημιουργία περιοχών με ιδιαίτερα περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως την υποβάθμιση των εδαφικών πόρων και του υδάτινου δυναμικού.

Έτσι άρχισαν να εμφανίζονται σοβαρά προβλήματα στην ύπαιθρο, που σαν βασικό γνώρισμα είχαν:

- την εγκατάλειψη της γεωργικής γης, την αρνητική επίδραση στο περιβάλλον από την αλλαγή των χρήσεων γης, λόγω της ανάπτυξης νέων οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως ο τουρισμός που δεν

συμβιβάζεται με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και του φυσικού περιβάλλοντος.

Η διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος και η εξασφάλιση συνετής και ορθολογικής διαχείρισης των φυσικών πόρων, συνδέονται άμεσα με τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας του ανθρώπου, τη διαρκή οικονομική πρόοδο και ανάπτυξη, η οποία πρέπει να οδηγεί όχι μόνο στη βελτίωση του οικονομικού επιπέδου, αλλά και της ποιότητας της ζωής.

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η εξέταση των επιπτώσεων τού τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον αποτελεί ένα μέρος των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που προκαλούνται από την τουριστική δραστηριότητα και στην ουσία διαπλέκεται άμεσα με τις αντίστοιχες προσεγγίσεις εκτίμησης των επιπτώσεων στο ανθρωπογενές περιβάλλον, καθώς επίσης με τις εκτιμήσεις των μεταβολών των κοινωνικο-οικονομικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών των υπό εξέταση περιοχών.

Θεωρείται λοιπόν, μεθοδολογικός ο διαχωρισμός και γίνεται για την πληρέστερη διαφώτιση του υπό εξέταση θέματος. Οι σχέσεις – δεσμοί του φυσικού περιβάλλοντος και της τουριστικής δραστηριότητας, είναι:

- Πολλά χαρακτηριστικά και στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος αποτελούν στοιχεία προσέλκυσης των τουριστών.
- Οι τουριστικές εγκαταστάσεις και η γενικότερη υποδομή αποτελούν στοιχεία του ανθρωπογενούς δομημένου περιβάλλοντος.
- Η τουριστική ανάπτυξη και τουριστική δραστηριότητα σε μια περιοχή επιφέρουν περιβαλλοντικές επιπτώσεις, η οποία με τη

σειρά της αλλοιώνει την ποιότητα του ίδιου του κύριου τουριστικού προϊόντος που είναι το περιβάλλον.

Πρέπει να σημειωθεί, ότι μια από τις βασικότερες αιτίες των προκαλούμενων περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την τουριστική δραστηριότητα είναι ότι η τελευταία αναπτύσσεται σε περιβαλλοντικά εύθραυστες και ευαίσθητες περιοχές όπως μικρά νησιά, παράκτιες ζώνες, θαλάσσιες ή ορεινές – δασώδεις περιοχές ή σε αρχαιολογικούς ή ιστορικούς χώρους, επειδή η ομορφιά, ο πλούτος και ο ιδιάζων χαρακτήρας των περιοχών αυτών αποτελούν ιδιαίτερους και σημαντικούς πόλους έλξης προς την τουριστική δραστηριότητα.

Ο τύπος και η ένταση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, καθώς επίσης και των κοινωνικο-οικονομικών επιπτώσεων είναι συνδεδεμένη με το μοντέλο ή το είδος της αναπτυσσόμενης τουριστικής ανάπτυξης.

Η τουριστική δραστηριότητα μπορεί να προκαλέσει θετικές, αρνητικές ή ακόμη μηδενικές (ασήμαντες) επιπτώσεις. Τα ιδιάζοντα τοπικά χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος είναι αυτά που καθορίζουν το ακριβές μέγεθος και το είδος των επιπτώσεων, χωρίς να απαγορεύεται η ταξινόμησή τους σε γενικές κατηγορίες.

Αυτές οι κατηγορίες παρουσιάζονται στη συνέχεια, ενώ σε επόμενη ενότητα γίνεται προσπάθεια πιο εξειδικευμένης εκτίμησής τους στον ελλαδικό χώρο.

α) ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Οι περιγραφόμενες θετικές επιπτώσεις αφορούν στην δυνητική πλευρά και όχι στην άμεση εκτιμώμενη ως πιθανή.

Ειδικότερα, θετικές επιπτώσεις μπορούν να εμφανιστούν στα ακόλουθα σημεία:

ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Η ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας σε περιοχές σημαντικές από πλευράς φυσικού περιβάλλοντος, λόγω προσέλκυσης τουριστών, είναι ικανή να προλάβει ή να περιορίσει την αλλοίωσή τους ή την εγκατάσταση άλλων χρήσεων.

Η διατήρηση των παράκτιων περιοχών λόγω της τουριστικής έλξης έχει αποτρέψει την εκτεταμένη αλλοίωσή τους.

ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ, ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ Ή ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

Ο τουρισμός παρέχει τα κίνητρα και τα οικονομικά στοιχεία για τη διατήρηση και συντήρηση αρχαιολογικών και άλλων ιστορικών περιοχών, οι οποίες κάτω από άλλες συνθήκες θα μπορούσαν να είχαν σημαντικές αλλοιώσεις.

Πρόσθετα παρέχει οικονομική βοήθεια για τη διεξαγωγή κατάλληλης έρευνας.

ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, ο τουρισμός μπορεί να συμβάλλει ενεργά στην ανάληψη συνολικών δράσεων περιβαλλοντικής αναβάθμισης με τη λήψη μέτρων ελέγχου της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, της ρύπανσης των νερών, της ηχορύπανσης, της διάθεσης απορριμμάτων καθώς και της βελτίωσης της αισθητικής μέσω προγραμμάτων αναβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος.

Πρέπει να τονιστεί ότι οι πιθανές δράσεις περιβαλλοντικής αναβάθμισης που αναφέρθηκαν, επιφέρουν θετικές επιπτώσεις στις περιπτώσεις όπου λαμβάνονται και υλοποιούνται πριν από την έντονη φόρτιση της τουριστικής δραστηριότητας και σαφώς σε σημείο χαμηλότερο του ορίου της αφομοιωτικής ικανότητας του περιβάλλοντος.

ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Είναι δυνατή η εφαρμογή και η υλοποίηση ανάπλασης περιοχών οι οποίες στην περίπτωση που δεν τυγχάνουν τουριστικού ενδιαφέροντος να ήταν παραμελημένες χωρίς ενδιαφέρον από τους τοπικούς παράγοντες.

ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ

ΥΠΟΔΟΜΗΣ

Ως περιβαλλοντική και συνάμα οικονομική θετική επίπτωση πρέπει να θεωρηθεί η μέσω της τουριστικής ανάπτυξης πιθανή βελτίωση των απαραίτητων δικτύων υποδομής και ειδικότερα του συγκοινωνιακού δικτύου (αεροδρόμια, δρόμοι, ακτοπλοϊκές και σιδηροδρομικές γραμμές και λοιπά), του αποχετευτικού δικτύου και των εγκαταστάσεων επεξεργασίας απορριμμάτων, των τηλεπικοινωνιών.

Η βελτίωση αυτή υποβοηθείται και από τα οικονομικά οφέλη της τουριστικής δραστηριότητας και οδηγεί στον περιορισμό των προβλημάτων ρύπανσης και στην αναβάθμιση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος. Πρόσθετα, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την ορθολογική διαχείριση των υδάτινων διαθεσίμων και της διατιθέμενης ενέργειας.

ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ

ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Σε περιοχές όπου ο μόνιμος πληθυσμός έχει περιορισμένο ενδιαφέρον και έγνοια για το φυσικό περιβάλλον, η παρατήρηση του ενδιαφέροντος των τουριστών για το φυσικό περιβάλλον, με την παράλληλη έγνοια της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος για την οικονομική επιτυχία της τουριστικής ανάπτυξης, μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη της περιβαλλοντικής ευαισθησίας.

β) ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Οι παρουσιαζόμενες αρνητικές επιπτώσεις είναι πιθανό να εμφανιστούν με διαφορετική ένταση και έκταση ανάλογα με το είδος της τουριστικής ανάπτυξης, το είδος της τουριστικής δραστηριότητας, την ύπαρξη ή μη σχεδιασμού ανάπτυξης και διαχείρισης της δραστηριότητας και οπωσδήποτε σε συνδυασμό με το είδος και τα ειδικά περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της περιοχής.

ΡΥΠΑΝΣΗ ΝΕΡΩΝ

Στις περιπτώσεις όπου είτε δεν έχουν εγκατασταθεί αποχετευτικά συστήματα με μονάδες επεξεργασίας λυμάτων είτε αυτές υπολειτουργούν τόσο στα ξενοδοχεία όσο και στους χώρους εξυπηρέτησης αναμένεται ρύπανση είτε του υπόγειου υδροφορέα από τα λύματα καθώς επίσης στην περίπτωση διάθεσης μέσω αγωγού εκβολής στη θάλασσα ή σε ποτάμι, ή σε λίμνη, ή σε ακτή κολύμβησης τα λύματα θα μολύνουν και θα ρυπάνουν τον υδάτινο αποδέκτη.

Πρόσθετη ρύπανση υδάτων προκύπτει από τη διάθεση ελαιοδών και πετρελαιοειδών καταλοίπων από τα μέσα μεταφοράς ενώ αποτελεί συνηθισμένο φαινόμενο η ρύπανση της θάλασσας σε μαρίνες ή λιμάνια, όπου η φυσική ανανέωση και κυκλοφορία του νερού είναι μικρή και περιορισμένη.

ΡΥΠΑΝΣΗ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ

Αν και ο τουρισμός θεωρείται «καθαρή» δραστηριότητα όσον αφορά στην επιβάρυνση της ατμόσφαιρας, η εκτίμηση αυτή αφορά τις άμεσες επιπτώσεις. Προκύπτουν όμως δευτερεύουσες και πολλές φορές σημαντικές επιπτώσεις λόγω της εκτεταμένης χρήσης αυτοκινήτων και δικύκλων από τους τουρίστες σε περιορισμένες περιοχές ενώ το δίκτυο υποδομής είναι λειψό στις περιοχές κύριας τουριστικής συγκέντρωσης.

Σημαντική συνεισφορά έχουν τα μέσα μαζικής μεταφοράς και τα συνεπακόλουθα προβλήματα κυκλοφορίας τα οποία εντείνουν την επιβάρυνση της ατμόσφαιρας. Ειδικές μορφές της επιβάρυνσης αναφέρονται οι επιπτώσεις από την αεροπορική κυκλοφορία.

Πρόσθετες επιπτώσεις προκύπτουν από την εκπομπή σκόνης στον αέρα είτε από ανοικτές επιφάνειες ακαλλιέργητων – παραμελημένων περιοχών, είτε από τα εργοτάξια και χώρους κατασκευών που αναπτύσσονται για να εξυπηρετούν την τουριστική δραστηριότητα.

Η ανάγκη για κάλυψη υψηλότερων απαιτήσεων σε ενέργεια οδηγεί στην εντατική δραστηριότητα των σταθμών παραγωγής ενέργειας, ιδιαίτερα σε περιφερειακό επίπεδο, γεγονός το οποίο συνεπάγεται περισσότερες ατμοσφαιρικές επιβαρύνσεις.

ΗΧΟΥΥΠΙΑΝΣΗ

Θόρυβος γεννιέται σε περιοχές συγκέντρωσης, ψυχαγωγίας και κυκλοφορίας τουριστών, σε δρόμους ευρύτερου και περιφερειακού δικτύου, σε χώρους στάθμευσης, στα αεροδρόμια, στα λιμάνια και σε ορισμένες περιπτώσεις σε ευρύτερες περιοχές ψυχαγωγίας και αναψυχής.

Οι στάθμες θορύβου μπορούν να προσεγγίσουν τα μη άνετα και ενοχλητικά επίπεδα για τους περιοίκους και για άλλους τουρίστες.

Τα υψηλά επίπεδα θορύβου μπορούν να επιφέρουν ακουστικές διαταραχές και ψυχολογικό άγχος.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΣΤΕΡΕΩΝ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ

Το συνηθέστερο φαινόμενο είναι η ανεξέλεγκτη ρίψη απορριμμάτων στους χώρους συνάθροισης και διαβίωσης των τουριστών, στις παραλίες, τα πάρκα, το δάσος κ.λ.π., κυρίως λόγω της διευρυμένης χρήσης και μεγάλης χωρικής κατανομής.

Πρόσθετα προβλήματα προκύπτουν από τη μη συμμορφωμένη διάθεση των απορριμμάτων ξενοδοχείων, εστιατορίων και άλλων εγκαταστάσεων, καθώς επίσης και από την έλλειψη ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των απορριμμάτων στην περιοχή.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ

ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

Πολλών ειδών οικολογικά προβλήματα μπορούν να προκύψουν από την ανεξέλεγκτη ανάπτυξη. Κυρίως η υπερ-χρησιμοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος από τους τουρίστες διαφοροποιεί και αλλοιώνει τα χαρακτηριστικά ανάπτυξης και οικολογίας της πανίδας και της χλωρίδας στην περιοχή.

Πρόσθετα, ειδικές παρεμβάσεις όπως εκχερσώσεις, καλύψεις εδαφών, διάνοιξη οδών οι οποίες γίνονται κάτω από συνθήκες «μη περιβαλλοντικά» αποδεκτού σχεδιασμού, είτε παράτυπες δραστηριότητες όπως πυρκαγιές για οικοπεδοποίηση γης, δόμηση σε απαγορευμένες περιοχές, είτε εντός του αιγιαλού, συνεπάγονται ίσως και ανεπανόρθωτες ζημιές.

Η διατάραξη της κοινωνίας της πανίδας ακόμη και μέσω της απλής παρατήρησης, μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικές αλλοιώσεις ειδών (π.χ. χελώνας).

Η λανθασμένη χωροθέτηση μαρίνων και αγκυροβολίων μπορεί να οδηγήσει στην καταστροφή παραλιών, ενώ η υπερ-λατόμευση για λόγους εξυπηρέτησης ειδικών πιστών σκι μπορεί να οδηγήσει στην εμφάνιση κατολισθήσεων χιονιού ή ακόμη και λάσπης.

Η συστηματική αξιοποίηση σπηλαίων έχει επιφέρει την αλλαγή της οικολογίας τους, λόγω ανύψωσης θερμοκρασιών και την καταστροφή τους λόγω της συλλογής αντικειμένων από τους τουρίστες.

Ακόμη, η αυξανόμενη ζήτηση «παραδοσιακών ειδών» όπως κοράλλια, σφουγγάρια κ.λ.π., οδηγεί στην διατάραξη της ομαλής

αναπαραγωγής των ειδών, ή ακόμα και στην μείωση των σημαντικότερων και σπανιότερων εξ' αυτών.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΖΗΜΙΕΣ

- ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ

Η μη ορθολογική χρήση και ο σχεδιασμός χρήσεων γης, η μη συστηματική και περιβαλλοντικά αποδεκτή χωροθέτηση και ο σχεδιασμός των δραστηριοτήτων, μπορεί να οδηγήσει σε περιβαλλοντικές καταστροφές ή να οξύνει και να μεγεθύνει φυσικές καταστροφές.

Ενδεικτικά αναφέρουμε τις κατολισθήσεις λάσπης στο Βόρειο και Νότιο Τύρολο (1987), όπου λόγω των εκτεταμένων εκδαώσεων για δημιουργία κέντρων χειμερινού τουρισμού, εκδηλώθηκαν κατολισθήσεις λάσπης και εδαφών με τραγικό απολογισμό το θάνατο εξήντα (60) ατόμων, τη δημιουργία επτά χιλιάδων (7.000) αστέγων και την καταστροφή πενήντα (50) χωριών.

Ακόμα, η δόμηση σε παράλιες περιοχές πέραν του αιγιαλού μπορεί να επιφέρει σοβαρές καταστροφές στην περίπτωση ισχυρών και υψηλών κυματισμών.

ΖΗΜΙΕΣ ΣΕ ΠΕΡΙΟΧΕΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΑΙ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

Η υπερ-χρησιμοποίηση ευαίσθητων, περιβαλλοντικά, περιοχών, αρχαιολογικού και ιστορικού ενδιαφέροντος περιοχών, μπορεί να οδηγήσει στη βλάβη ή την καταστροφή αυτών μέσω αυξημένης χρήσης, αύξησης της υγρασίας του περιβάλλοντος, των δονήσεων, αλλά και λόγω βανδαλισμών ή άλλων αντίστοιχων πράξεων.

ΕΞΑΝΤΛΗΣΗ
ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Η αύξηση του ρυθμού κατανάλωσης των φυσικών πόρων και μάλιστα σε βραχεία χρονικά διαστήματα απαιτεί τη διαθεσιμότητά τους αφ' ενός (π.χ. ικανά αποθέματα νερού ή ενεργειακής πρώτης ύλης) και την προσαρμογή προγραμμάτων εκμετάλλευσης για την κάλυψη (έγκαιρη και επαρκή) αφ' ετέρου.

Ειδικότερα όσον αφορά τους υδάτινους πόρους (φυσικούς), το πρόβλημα μεγεθύνεται εφ' όσον υπάρχουν προβλήματα ρύπανσης και μόλυνσής τους, συχνά κοντά στις περιοχές τουριστικής ανάπτυξης, ενώ παράλληλα απαιτείται η αναβάθμιση της ποσότητας και της ποιότητας του καθαρισμού του νερού.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι υπάρχει μια αλληλεξάρτηση τουρισμού και περιβάλλοντος, χωρίς η μια έννοια να αποκλείει την άλλη, όμως η μεταξύ τους σχέση σε διεθνές επίπεδο ξεκίνησε να είναι και παραμένει ανταγωνιστική.

Είδαμε ότι και η ανάπτυξη του τουρισμού επιφέρει πολλές αρνητικές επιπτώσεις (και λιγότερες θετικές) στο περιβάλλον, αλλά και η ανάγκη για προστασία του περιβάλλοντος και οι προσπάθειες για αυτό το σκοπό, επιφέρουν ορισμένες όχι αρνητικές αλλά ανασταλτικές επιπτώσεις στη διαδικασία ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας.

Η νέα αντίληψη που επικρατεί σε διεθνές επίπεδο, πρεσβεύει την αρμονική συμβίωση τουρισμού και περιβάλλοντος, οι προσπάθειες όμως που γίνονται διεθνώς βρίσκονται σε πρωτόγονο στάδιο, κυλούν με αργούς ρυθμούς και συνεπώς δεν αποφέρουν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

Ελπίζουμε ότι η αντιμετώπιση του προβλήματος (που έχει ήδη ξεκινήσει) σε διεθνές επίπεδο καθώς και η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης θα επιδράσει ευεργετικά προς αυτήν την κατεύθυνση, και στις μελλοντικές δραστηριότητες του ανθρώπου για ανάπτυξη του τουρισμού, θα θεωρείται δεδομένη η προστασία του περιβάλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΔΕΥΤΕΡΟ

Ο ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΓΕΝΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο οικοτουρισμός αποτελεί μια ειδική κατηγορία εναλλακτικού τουρισμού, που αναπτύχθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '90. Λόγω του νεαρού της ηλικίας αλλά και της φύσης του δεν έχει ακόμα διαμορφωθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός, πάντως σε μια προσπάθεια οριοθέτησης της έννοιάς του, ο οικοτουρισμός ορίζεται «το περιβαλλοντικά υπεύθυνο ταξίδι και η επίσκεψη σε σχετικά ανενόχλητες φυσικές περιοχές, που αποσκοπεί στην απόλαυση και εκτίμηση της φύσης (και των πολιτισμικών στοιχείων – του παρόντος και παρελθόντος) και το οποίο προάγει τη διατήρηση, έχει χαμηλή επίδραση επισκεπτών και παρέχει χρήσιμα ενεργή κοινωνικο – οικονομική ανάμιξη του ντόπιου πληθυσμού».

Επομένως ο οικοτουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού που αναπτύσσεται και διαχειρίζεται με τέτοιο τρόπο ώστε όλη η τουριστική δραστηριότητα – η οποία επικεντρώνεται κατά κάποιο τρόπο σε ένα πόρο φυσικής ή πολιτισμικής κληρονομιάς – να μπορεί να συνεχιστεί στο διηνεκές. Αναζητεί να στηρίξει διαχρονικά την

ποιότητα, την ποσότητα και την παραγωγικότητα των συστημάτων, των ανθρωπίνων και φυσικών πόρων, ενώ σέβεται και διευκολύνει τις δυναμικές τέτοιων συστημάτων. Είναι φιλικός με τη φύση, περιβάλλει τον άνθρωπο και συμβατός με τοπικά περιβάλλοντα και τοπικές κοινωνίες.

Ο οικοτουρισμός, όταν επιτύχει, μπορεί να αποτελέσει μια διατηρούμενη και συγκριτικά απλά εναλλακτική. Υπόσχεται θέσεις εργασίας και εισοδηματικά κέρδη σε τοπικές κοινωνίες και αναγκαίο ξένο συναλλαγματικό εισόδημα στις κυβερνήσεις, ενώ παράλληλα επιτρέπει τη συνεχόμενη ύπαρξη της φυσικής πλουτοπαραγωγικής υποδομής. Στην ουσία, δεν μπορεί να επιβιώσει, εκτός εάν η πηγή, πάνω στην οποία βασίζεται, προστατευθεί.

Μπορεί να ενδυναμώσει τοπικές κοινωνίες, προσδίδοντάς τους μια αίσθηση υπερηφάνειας για τις φυσικές τους πηγές, καθώς και έλεγχο της ανάπτυξής τους. Μπορεί να εκπαιδεύσει και να ενημερώσει τους ταξιδιώτες για την σπουδαιότητα των οικοσυστημάτων που επισκέπτονται και να τους εντάξει δραστικά στις προσπάθειες διατήρησής τους.

Το βασικό πόρισμα που βγαίνει από όλα αυτά είναι ότι σε τελική ανάλυση, ο οικοτουρισμός έχει τη δυνατότητα να μεγιστοποιήσει τα οικονομικά οφέλη και να περιορίσει στο ελάχιστο δυνατό το περιβαλλοντικό κόστος, εφόσον έχει σχεδιαστεί και μεθοδευτεί με τον κατάλληλο τρόπο ούτως ώστε να είναι από τη μια οικολογικά ευαισθητοποιημένος και από την άλλη οικονομικά αποδοτικός.

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ:

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Τα χαρακτηριστικά του οικοτουρισμού θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής:

1. Περιλαμβάνει όλες τις μορφές τουρισμού που βασίζονται στη φύση, στις οποίες το κύριο κίνητρο των τουριστών είναι η παρατήρηση και η εκτίμηση της φύσης, καθώς επίσης και οι παραδοσιακοί πολιτισμοί που κυριαρχούν στις φυσικές περιοχές.
2. Περιέχει επιστημονικά, εκπαιδευτικά και διευρυντικά χαρακτηριστικά.
3. Είναι συνήθως οργανωμένος σε μικρές ομάδες από εξειδικευμένες και μικρές τοπικές επιχειρήσεις.
4. Ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιδράσεις πάνω στο φυσικό και κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον.
5. Υποστηρίζει την προστασία των φυσικών περιοχών
 - παράγοντας οικονομικά οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες, τους οργανισμούς και τους φορείς

διαχείρισης φυσικών περιοχών που αποσκοπούν στην διατήρηση και προστασία,

- παρέχοντας εναλλακτική απασχόληση και ευκαιρίες εισοδήματος για τις τοπικές κοινότητες.
- Αυξάνοντας την ευαισθησία των τοπικών κοινωνιών και των τουριστών για την διατήρηση των φυσικών και πολιτιστικών στοιχείων.

Ειδικότερα μια δραστηριότητα για να αξιολογηθεί σαν οικοτουριστική, πρέπει:

1. Να προάγει θετικές περιβαλλοντικές ηθικές και να καλλιεργεί την ενδεικνυόμενη συμπεριφορά στους συμμετέχοντες.
2. Να μην υποβαθμίζει το φυσικό πόρο.
3. Να επικεντρώνεται περισσότερο στις εγγενείς παρά στις επίκτητες αξίες.
4. Να προσανατολίζεται γύρω από το περιβάλλον και όχι γύρω από τον άνθρωπο.
5. Να ωφελεί την άγρια ζωή και το περιβάλλον.
6. Να παρέχει άμεση επαφή με το φυσικό περιβάλλον.
7. Να συμπεριλαμβάνει ενεργά την τοπική κοινωνία στην τουριστική διαδικασία.

8. Το επίπεδο ικανοποίησης να μετράται σε κλίμακες εκπαίδευσης και/ή εκτίμησης.
9. Να συνεπάγεται σημαντική προετοιμασία και απαιτήσεις γνώσεων σε βάθος από μέρους των ξεναγών και συμμετεχόντων.

Από τις ανωτέρω παραθέσεις θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε τα κύρια χαρακτηριστικά του οικοτουρισμού, στα εξής:

- Βασίζεται στη φύση και σε περιοχές με σχετικά ανόθευτα στοιχεία φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς, όπου τα κύρια κίνητρα των τουριστών είναι η παρατήρηση και η εκτίμηση της φύσης, καθώς και τα επιστημονικά, εκπαιδευτικά και διερευνητικά τους ενδιαφέροντα.
- Έχει σαφώς φυσιοκεντρικό χαρακτήρα και έντονο το στοιχείο προστασίας του περιβάλλοντος. Τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία, αν λάβει κανείς υπόψη ότι οι πρώτες περιοχές στις οποίες απευθύνεται ο οικοτουρισμός είναι προφανώς περιοχές με τεράστιο οικοτουριστικό δυναμικό, όπως:
 - i. οι προστατευόμενες φυσικές περιοχές, και
 - ii. οι περιοχές παγκόσμιας κληρονομιάς.
- Ενισχύει τη γηγενή πολιτιστική ταυτότητα, προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας σε όλο το φάσμα της τουριστικής διαδικασίας και συμβάλλει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική της εξύψωση.

- Απαιτεί, τέλος, την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και συμπεριφορά όλων των εμπλεκόμενων στο τουριστικό «κύκλωμα»: Διαχειριστές φυσικών περιοχών και βοηθητικό προσωπικό, φύλακες, κρατικές υπηρεσίες, πολιτικοί, τουριστικοί πράκτορες, ξεναγοί, τουριστικά πρακτορεία, ιδιοκτήτες και υπαλληλικό προσωπικό ξενοδοχείων και εστιατορίων και τοπική κοινωνία, γεγονός που προϋποθέτει την περιβαλλοντική αγωγή όλων των εμπλεκόμενων.

Τα χαρακτηριστικά αυτά υπογραμμίζουν τις ιδιαιτερότητες και διαγράφουν τις προϋποθέσεις κάθε οικοτουριστικής προσπάθειας. Διότι δεν νοείται οικοτουρισμός χωρίς σημείο αναφοράς το φυσικό περιβάλλον και κέντρο βάρους την προστασία του, χωρίς την ενεργό συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, χωρίς την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων.

Ειδικότερα το τελευταίο θεωρείται καθοριστικής σημασίας και πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα σε όλες τις φάσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας και κυρίως στις Σχολές Τουριστικών Επαγγελμάτων. Διότι μέσω αυτής παρέχονται γνώσεις, διαμορφώνονται θέσεις, απόψεις και σφυρηλατούνται στάσεις και συμπεριφορές περιβαλλοντικά φιλικές, οι οποίες στοιχειοθετούν μια διαφορετική αντίληψη για τον τουρισμό και το περιβάλλον, αυτήν της αγαστής συνύπαρξης.

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Αν οι σκιαγραφηθείσες προϋποθέσεις αποτελούν το ένα σκέλος του οικοτουριστικού προβλήματος, το άλλο αναφέρεται στις δυνατότητες που υπάρχουν για μια τέτοια δραστηριότητα, δηλαδή στη διαθεσιμότητα φυσικών και πολιτιστικών πόρων, οι οποίοι θα αποτελέσουν αντικείμενο της εν λόγω δραστηριότητας.

Αναφερόμενοι στους πολιτιστικούς πόρους περιοριζόμαστε συνήθως στα κλασικά μνημεία, πάνω στα οποία στηρίχθηκε και η τουριστική ανάπτυξη της χώρας στα πρώτα της βήματα, όταν ο αρχαιολογικός τουρισμός ήταν στις άμεσες προτεραιότητες της ζήτησης.

Όμως δεν είναι μόνο αυτά. Είναι τα μνημεία των νεωτέρων χρόνων, οι παραδοσιακοί οικισμοί, τα γραφικά χωριά των ορεινών κυρίως περιοχών, τα ήθη και έθιμα του τόπου μας, οι παραδοσιακές ενασχολήσεις, ο πληθυσμός της υπαίθρου με τις ιδιομορφίες του, την αγνότητα και το άδολο του χαρακτήρα του, την φιλοξενία και την αμεσότητά του.

Είναι όλα αυτά, όπως διαμορφώθηκαν στην πορεία της ελληνικής φυλής μέσα στο χρόνο και μας χαρακτηρίζουν. Είναι αυτά τα οποία για ένα μεγάλο διάστημα στο παρελθόν τα απαρνηθήκαμε ή τα υποτιμήσαμε για να «θεοποιήσουμε» και να οικειοποιηθούμε αλλότρια πρότυπα στην προσπάθειά μας να «εκσυγχρονιστούμε».

Τα ανακαλύψαμε όμως και τα προβάλλουμε δειλά – δειλά τα τελευταία χρόνια επιδιώκοντας να αναδείξουμε, να διατηρήσουμε και να προβάλλουμε τον πολιτισμό μας, την ιδιαιτερότητα και

μοναδικότητά μας, να δείξουμε αυτό που είμαστε, χωρίς αισθήματα κατωτερότητας.

Είναι άλλωστε αυτό που αποζητά ο σύγχρονος τουρίστας και ειδικότερα ο οικοτουρίστας, τη γνωριμία και επαφή με την παράδοση, το αγνό και άδολο, την εμπειρία της γόνιμης όσμωσης του ξένου με το εγχώριο στοιχείο στην φυσική του κατάσταση, χωρίς εξωραϊσμούς και προσποιήσεις, την εμπειρία να ανακαλύπτει νέες αξίες και να επιβεβαιώνει παλιές.

Αν οι πολιτιστικοί πόροι και ειδικότερα οι αρχαιολογικοί θησαυροί αναδείχθηκαν και αξιοποιήθηκαν, λιγότερο ή περισσότερο, σε όλη την έκταση της χώρας, οι φυσικοί πόροι αντίθετα αγνοήθηκαν, δεν αξιοποιήθηκαν ισότιμα, επιβεβαιώνοντας έτσι το «ανισόρροπο» της τουριστικής ανάπτυξης. Η συσσώρευση των τουριστών στις παράκτιες περιοχές και η αποκλειστική αξιοποίηση των φυσικών τους πόρων, άφησαν κατά μέρος τους αντίστοιχους της ενδοχώρας.

Η εξέλιξη αυτή είχε και τη θετική της πλευρά, αφού παραμένοντας ανεκμετάλλευτοι δεν υποβαθμίστηκαν, όπως σε άλλες περιπτώσεις. Όμως, όταν η χώρα μας αποζητά την ανάπτυξη και δη την ισόρροπη ανάπτυξή της, αποτελεί πολυτέλεια να παραμένουν ανεκμετάλλευτοι φυσικοί πόροι.

Παρά τις κατά καιρούς αντίθετες απόψεις, η χώρα μας διαθέτει ένα ανεκτίμητο κεφάλαιο:

το φυσικό περιβάλλον.

Το έντονο ανάγλυφο, οι γεωμορφολογικοί σχηματισμοί, το πολύμορφο του τοπίου και το ευρύ φάσμα υψομετρικών διαφορών διαμορφώνουν αναρίθμητες οπτικές εικόνες και μεγάλη ποικιλία

βιοτόπων σπάνιας ομορφιάς. Σε συνδυασμό δε με τη γεωγραφική θέση και το κλιματικό περιβάλλον, δημιουργούνται ευνοϊκές συνθήκες όπου αναπτύσσεται πολυποίκιλη και μοναδική χλωρίδα και ενδιαιτάται πλούσια και σπάνια πανίδα αμφιβίων, ερπετών, πτηνών, μικρών και μεγάλων θηλαστικών.

Όλα αυτά παρέχουν πολυάριθμες ευκαιρίες παρατήρησης, θαυμασμού και απόλαυσης του τοπίου και της άγριας ζωής, ενσταλάζοντας στον επισκέπτη ανεπανάληπτες εμπειρίες.

Η δασική βλάστηση, με το πολυάριθμο των ειδών της και το πολυποίκιλο των μορφών, δομών και εναλλαγών των χρωματισμών της αποτελούν αντικείμενα μελέτης, παρατήρησης, θαυμασμού και αναψυχής.

Η ποικιλία της χλωρίδας της χώρας μας είναι πλούσια. Αριθμεί περισσότερα από έξι χιλιάδες (6.000) είδη, το ένα δέκατο (1/10) των οποίων είναι ενδημικά, και κατατάσσει τη χώρα μας στη δεύτερη θέση από άποψη βιοποικιλότητας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Πρόκειται για ένα πολύτιμο φυσικό κεφάλαιο, μια ανεκτίμητη φυσική κληρονομιά, όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για ολόκληρη την Ευρώπη.

Μεταξύ των βιοτόπων ξεχωριστή θέση κατέχουν οι υδροβιότοποι. Πάνω από τετρακόσιες (400) λίμνες, λιμνοθάλασσες, έλη, υγρολίβαδα, εκβολές ποταμών και κάθε είδους υγροτοπικές εκτάσεις, πρόσκαιρες ή μόνιμες, φυσικές ή ανθρωπογενείς, δημιουργούν ένα ιστό μοναδικής οικολογικής και αισθητικής αξίας. Τα πολυάριθμα είδη χλωρίδας και πανίδας ιδιαίτερα δε της πτηνοπανίδας, οι παραδοσιακές ασχολίες των κατοίκων (ψάρεμα, κτηνοτροφία, κ.λ.π.) σε συνδυασμό με το πανέμορφο τοπίο τους

μπορούν να αποτελέσουν μοχλό οικοτουριστικής ανάπτυξης για αρκετές περιοχές.

Ειδικού οικοτουριστικού ενδιαφέροντος είναι επίσης οι προστατευόμενες φυσικές περιοχές, οι οποίες χαρακτηρίζονται για τη μοναδικότητα της χλωρίδας, της πανίδας, των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών και των υδάτων που περιέχουν.

Η χώρα μας διαθέτει ένα σχετικά μεγάλο φάσμα τέτοιων περιοχών:

- δέκα (10) εθνικούς δρυμούς,
- δέκα εννέα (19) αισθητικά δάση, όπως
 - το Φοινικόδασος Βαΐ στην Κρήτη,
 - η Κοιλιάδα των Τεμπών, τα δάση της Σκιάθου,
 - τα στενά του ποταμού Νέστου και άλλα),
- τα ανεπηρέαστα από ανθρώπινες επεμβάσεις παρθένα δάση στη Ροδόπη, καθώς και
- πενήντα ένα (51) διατηρητέα μνημεία της δύσης
 - το δάσος Χαϊντού Ξάνθης,
 - το απολιθωμένο δάσος της Λέσβου,
 - το δάσος δενδρωδών αείφυλλων πλατύφυλλων στη νήσο Σαπιένζα και άλλα.

Αυτό το δίκτυο των προστατευόμενων φυσικών περιοχών, με τη μοναδικότητα των φυσικών χαρακτηριστικών, παρέχει θαυμάσιες ευκαιρίες για οικοτουρίστες και μπορεί να αποτελέσει σημείο αναφοράς της οικοτουριστικής ανάπτυξης.

Όλα τα ανωτέρω αποτελούν στοιχεία παρατήρησης, ανεξάντλητη πηγή έμπνευσης και στοχασμού, αλλά και επιστημονικής, ιστορικής και λαογραφικής ομορφιάς και αξίας. Συνιστούν ένα μοναδικό κεφάλαιο για τη χώρα μας και συγχρόνως το συγκριτικό της πλεονέκτημα, που παραμένει «ανέγγιχτο», παρά το ότι αυτό είναι το επιζητούμενο στην οικοτουριστική αγορά.

Κατά συνέπεια η χώρα μας διαθέτει ένα ευρύ φάσμα αξιόλογων οικοτουριστικών αντικειμένων και προορισμών και μπορεί να ικανοποιήσει ποικιλία ενδιαφερόντων των οικοτουριστών είτε αυτοί ανήκουν σε φανατικούς λάτρεις της φύσης και της παράδοσης των τόπων, είτε είναι ομάδες επιστημόνων που αποζητούν τον εμπλουτισμό των παραστάσεων και των γνώσεών τους, είτε είναι απλοί επισκέπτες με κίνητρα την παρατήρηση, την εκτίμηση της φύσης και την απόκτηση εμπειριών.

ΛΟΓΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Αν οι δυνατότητες και οι προοπτικές εγγυώνται την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, οι ανάγκες τις οποίες επιδιώκει να ικανοποιήσει επιβάλλουν την πραγμάτωσή του. Διότι ο οικοτουρισμός, εκτός των άλλων, φιλοδοξεί:

1. Να αναδείξει και να προστατεύσει τον πλούτο και την αυθεντικότητα των περιοχών, παρέχοντας την δυνατότητα στους επισκέπτες να θαυμάσουν τις φυσικές περιοχές και την πλούσια πολιτιστική μας ιστορία.
2. Να ικανοποιήσει επί μέρους ανάγκες και επιθυμίες ειδικών ομάδων ή κατηγοριών επισκεπτών π.χ. εκείνων που ενδιαφέρονται για τη φυσική ιστορία, τη γλώσσα, ή την πολιτισμική κληρονομιά.
3. Να συμπληρώσει τα εισοδήματα των κατοίκων των αγροτικών και ορεινών περιοχών μέσα από επιχειρήσεις αγροτουρισμού, ξενάγησης, χειροτεχνίας, ύπνου - πρωινού κ.λ.π.
4. Να επιτρέψει την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της χώρας μας ή τη μερική τουριστική ανάπτυξη περιοχών

με περιορισμένα περιβαλλοντικά και/ή κοινωνικά όρια χωρητικότητας.

5. Να συμβάλλει στην διατήρηση της δομής και του μεγέθους του τοπικού πληθυσμού μέσω της αύξησης του εισοδήματος και της συνεπαγόμενης βελτίωσης του επιπέδου ζωής επιτυγχάνοντας έτσι, την αναστροφή της ερήμωσης της υπαίθρου.
6. Να προάγει τη συμμετοχή του ντόπιου πληθυσμού στις ενέργειες και αποφάσεις που αφορούν το μέλλον των περιφερειών της χώρας.
7. Να αποτελέσει ένα ισχυρό μοχλό καταπολέμησης της ανεργίας στις ιδιαίτερα προβληματικές περιοχές και να προάγει την ενσωμάτωση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, όπως οι γυναίκες, στην οικονομική ζωή της τοπικής κοινωνίας.
8. Να αναδείξει, να αξιοποιήσει και να διασώσει την πολιτισμική μας κληρονομιά και παράδοση.
9. Να δώσει τη δυνατότητα για περιβαλλοντική και πολιτιστική ευαισθητοποίηση των επισκεπτών μέσα από τις επισκέψεις σε τοπία εξαιρετικής οικολογικής, αισθητικής, αρχιτεκτονικής και ιστορικής αξίας.

10. Να αυξήσει τα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας μέσω του εισαγόμενου τουρισμού και να συγκρατήσει παράλληλα τους «δυσανεστημένους» του μαζικού τουρισμού παρέχοντας σ' αυτούς την αποζητούμενη εναλλακτική λύση, και τέλος
11. Να μειώσει την εκροή συναλλάγματος, μέσα από τη συγκράτηση των ημεδαπών τουριστών, οι οποίοι αναζητούν τις φυσικές ομορφιές στην αλλοδαπή.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε, ότι η σύγκλιση των τριών παραγόντων προϋποθέσεις, δυνατότητες και αναγκαιότητα προδιαγράφουν ευοίωνες προοπτικές για τον οικοτουρισμό στη χώρα μας και εγγυώνται την επιτυχία της ανάπτυξής του.

ΚΥΡΙΕΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι κυριότερες χώρες οικοτουριστικού ενδιαφέροντος για τους Ευρωπαίους έχουν κατά σειρά προτίμησης, ως εξής:

- Άλπεις (Αυστριακές, Ελβετικές, Γαλλικές, Ιταλικές, Γερμανικές).
- Γαλλικά Πυρηναία, Massif Central, περιοχή Dordogne.
- Ελληνικά νησιά, κυρίως Κρήτη.
- Ισπανία, κυρίως ο νότος.
- Ιταλία, κυρίως Toscana και Umbria.
- Ηπειρωτική Ελλάδα.
- Ανατολική Ευρώπη, κυρίως Ρουμανία.
- Κύπρος, Ισλανδία, Πορτογαλία, άλλες.

Σε εξω-ευρωπαϊκό επίπεδο, οι περιοχές οικοτουριστικού ενδιαφέροντος σε γενικές γραμμές κατά σειρά προτίμησης, είναι οι επόμενες:

- Ιμαλία.
- Οροσειρές Νότιας Αμερικής.
- Οροσειρές Βόρειας Αφρικής.
- Τουρκία.
- Αφρικανικές έρημοι, σαβάνες και τροπικά δάση.

Στον κατάλογο αυτό δεν συμπεριλαμβάνονται τα ταξίδια για σαφάρι στην Αφρική, καθώς αυτά οργανώνονται από ειδικευμένα

γραφεία, τα οποία όμως εξακολουθούν να είναι τα περισσότερο δημοφιλή.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ:

Διακρίνονται κυρίως σε δύο κατηγορίες συμμετεχόντων:

- ✓ Η πρώτη αποτελείται από νέα κυρίως άτομα που επιζητούν την περιπέτεια με αρκετό βαθμό ανεξαρτησίας, ενώ
- ✓ Η δεύτερη από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας οργανωμένα σε ομάδες και με λιγότερο φιλόδοξους, από άποψη της δυσκολίας, στόχους. Αποτελούνται από άτομα ηλικίας 30 - 40 ετών και έχουν μέσο έως υψηλό εισόδημα.

Εξορμήσεις που ικανοποιούν εξειδικευμένα ενδιαφέροντα σε χλωρίδα και πανίδα, αλλά όπου το περπάτημα δεν είναι απαραίτητο για να φτάσει κάποιος σε συγκεκριμένους προορισμούς προσελκύουν συνήθως άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και υψηλών εισοδημάτων, συχνά δε, ζευγάρια συνταξιούχων. Η ηλικία τους συνήθως είναι άνω των 50 ετών.

Τα χαρακτηριστικά των Ελλήνων συμμετεχόντων σε οικοτουρισμό είναι παρόμοια με αυτά των Ευρωπαίων, ο αριθμός τους όμως είναι συγκριτικά μικρότερος, αν και αυξανόμενος τόσο στις νέες ηλικίες όσο και στις μεγαλύτερες.

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει κυρίως συνταξιούχους, οι οποίοι δεν έχουν την δυνατότητα να οργανώσουν από μόνοι τους εκδρομές, αλλά παρόλα αυτά έχουν αυξημένο ενδιαφέρον για την

επίσκεψη οικολογικά ελκυστικών περιοχών, που αποζητούν τη συντροφιά άλλων συνταξιδιωτών την οποία εξασφαλίζει το ταξίδι κυρίως με πούλμαν.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Υπάρχουν κυρίως τέσσερις κατηγορίες δραστηριοτήτων οικοτουρισμού όπου ο πελάτης – τουρίστας θα μπορούσε να διαλέξει ανάλογα με την ηλικία του, την οικονομική του κατάσταση και την εκάστοτε εποχή.

Οι κατηγορίες δραστηριοτήτων, είναι οι εξής:

1. Δραστηριότητες σε σχέση με βουνό, που περιλαμβάνει:
 - ✓ Διαδρομές,
 - ✓ Σκι,
 - ✓ Ιπασία,
 - ✓ Ορειβασία κ.λ.π.
2. Περιοδείες για ενδιαφέροντα χλωρίδας, πανίδας. Η δραστηριότητα αυτή συνδυάζεται συνήθως με αυτές που σχετίζονται με τον ορεινό τουρισμό. Εξαιρούνται βέβαια ιδιαίτερα ενδιαφέροντα που αφορούν τη χλωρίδα και πανίδα θαλάσσιου περιβάλλοντος και υδροβιοτόπων σε λιμνοθάλασσες και εκβολές ποταμών.
3. Θαλάσσιος τουρισμός (υδραθλητικός τουρισμός).
Περιλαμβάνει:
 - ✓ Καγιάκ,
 - ✓ Κανό,

✓ Καταδύσεις.

4. Πολιτιστικός τουρισμός (σε συνδυασμό με οικοτουριστικές δραστηριότητες).

Πακέτα τέτοιου τουρισμού περιλαμβάνουν χορό, ζωγραφική, φωτογραφία, γιόγκα, αυτοσυγκέντρωση.

Συχνά περιλαμβάνουν και μαθήματα παραδοσιακών τεχνών.

Παράδειγμα:

Για να κάνουμε σαφέστερη την έννοια του οικοτουρισμού αλλά και για να δώσουμε μια πιο ολοκληρωμένη ιδέα περί τίνος περιλαμβάνει ένα πακέτο οικοτουριστικών δραστηριοτήτων αποφασίσαμε να μιλήσουμε με τους ειδικούς στο θέμα.

Στο είδος αυτό του οικοτουρισμού έχουν εξειδικευτεί η «Trekking Hellas», η «Ευ ζην» και άλλα γραφεία τα οποία οργανώνουν εξορμήσεις και Σαββατοκύριακα στην άγνωστη Ελλάδα. Ποικιλία προγραμμάτων για σπορ, εξερεύνηση και δράση στην ελληνική φύση.

Η «Trekking Hellas», μεταξύ άλλων, οργανώνει ορειβασία στον Όλυμπο, rafting στο Νέστο και στον Αχελώο, εξερεύνηση των λιμνών στις Πρέσπες, πεζοπορία, canoe – kayak και rafting στην Ευρυτανία.

Στα πλαίσια ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού και στην Ελλάδα, πραγματοποιούνται εκδρομές περιπέτειας.

- ✓ Στην κοιλάδα Βάλια Κάλντα του νομού Γρεβενών, τοπίο εντυπωσιακό που περιβάλλεται από ορμητικά ρεύματα

και δάση. Στο χώρο ζούνε σπάνια αρπακτικά, γύπες, βασιλαετοί καθώς και μεγάλα θηλαστικά, αρκούδες, αγριόγιδες, ζαρκάδια κ.λ.π.

- ✓ Στα Άγραφα του νομού Ευρυτανίας για trekking, μέσα από δάση οξιάς και ελάτου.
- ✓ Στις Πρέσπες, όπου φωλιάζουν πουλιά και θηλαστικά μοναδικά στον κόσμο. Η περιοχή των Πρεσπών έχει χαρακτηριστεί εθνικός δρυμός.
- ✓ Στον Ασωπό, λίγα χιλιόμετρα έξω από τη Λαμία.
- ✓ Στη Νότια Πίνδο για rafting (κατάβαση των ποταμών με φουσκωτές βάρκες).
- ✓ Στον Αραχθο για rafting.
- ✓ Στον Όλυμπο για trekking, μέσα από μονοπάτια δίπλα σε ορμητικούς χειμάρρους, πυκνά δάση οξιάς και ελάτου.
- ✓ Στην Ευρυτανία για canyoning, για rafting στον Αχελώο και trekking στον Κρέντη, mountain bike στους δασικούς δρόμους στην περιοχή του Κρίκελου, κ.λ.π.
- ✓ Στα Μετέωρα, rafting στον ποταμό Αλιάκμονα και trekking σε κρυμμένα μονοπάτια, kayak στη λίμνη Πλαστήρα κ.λ.π.

Μέσα από ανεξερεύνητα σημεία στην καρδιά της χώρας μας, Έλληνες και ξένοι τουρίστες έχουν την δυνατότητα να ζήσουν μια άλλη, άγνωστη Ελλάδα, με ένα πλήθος προγραμμάτων και εκδρομών που οργανώνονται κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου κοντά στη φύση και τις απaráμιλλες ομορφιές της.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟ- ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΣΕΛΟ

Το ακόλουθο είναι ένα παράδειγμα προγράμματος οικοτουριστικής ανάπτυξης, το οποίο στέφθηκε με πλήρη επιτυχία: Στην Κόστα Ρίκα, ένα μοναδικό, τοπικής εμβέλειας πρόγραμμα οικοτουρισμού, γνωστό σαν «Rara Avis», έχει αποδειχθεί τρομερά επιτυχημένο σώζοντας τα απειλούμενα «Δάση της Βροχής» (Rain – Forests). Εξοικονομώντας μεγάλα κέρδη, ευαισθητοποιεί τους ντόπιους κατοίκους να αναλάβουν δράση και ενημερώνει τους επισκέπτες. Το Rara Avis είναι μια ιδιωτική, απομονωμένη περιοχή, σκαρφαλωμένη ψηλά στα βουνά που περικλείει το εθνικό πάρκο Brailio Carillo.

Οι επισκέπτες καταφθάνουν με τζιπ από την πρωτεύουσα Σαν Χοσέ, στο πλησιέστερο στην περιοχή χωριό, το Χορκέτας. Οδηγούνται από τους ντόπιους σε ένα μικρό χάνι, όπου σταματούν για ξεκούραση και φαγητό.

Κατά την διάρκεια του γεύματος, ανακαλύπτουν ότι ο manager του προγράμματος αυτού, είναι ένας πρώην εργαζόμενος των δασικών υπηρεσιών της Κόστα Ρίκα, ο οποίος, πλέον, πιστεύει ότι το σπουδαιότερο είναι να κρατηθούν τα Δάση της Βροχής ζωντανά. Αρκετοί ντόπιοι σταματούν εκεί και συζητούν με τους τουρίστες όσο περιμένουν να γεμίσουν τα τζιπ με προμήθειες – ουσιαστικά όλες οι προμήθειες σε φαγητό για το ταξίδι αγοράζονται από αυτό το χωριό.

Μόλις τα τζιπ φορτωθούν, ξεκινούν για το βουνό μέχρις ότου φτάσουν σε ένα πλίνθινο, αλλά πολύ άνετο ορεινό καταφύγιο (το οποίο πριν λειτουργούσε σαν κοιτώνας φυλακισμένων!), όπου οι

ντόπιοι τους υποδέχονται με ένα σπιτικό, παραδοσιακό δείπνο, υπό το φως της λάμπας πετρελαίου.

Το πρόγραμμα Rara Avis έχει εντάξει την τοπική κοινωνία από κάθε άποψη, πλευρά και δραστηριότητα στη διαδικασία παροχής υπηρεσιών στους τουρίστες. Στην ουσία, ο οικοτουρισμός έχει πλέον γίνει η τρίτη σημαντικότερη πηγή εισοδήματος για τους κατοίκους του χωριού Χορκέτας (με δύο πρώτες την κτηνοτροφία και τη γεωργία) και δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι είναι όλοι θετικά προδιατεθειμένοι απέναντι στο πρόγραμμα.

Στην περίπτωση του Rara Avis, ο οικοτουρισμός χρησιμοποιήθηκε σαν μια τεχνική συμμετοχής όλων, κατοίκων και φορέων, για τη διάσωση των Δασών της Βροχής, από τη γέννηση του προβλήματος. Ωστόσο, σε μερικές περιπτώσεις ο οικοτουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί μετά τη δημιουργία μιας προστατευμένης περιοχής, εάν τα προβλήματα με τις τοπικές κοινωνίες απαιτούν αυτήν την οικονομική εναλλακτική για την εκμετάλλευση των υπό δημιουργία προστατευμένων περιοχών.

Στην Ινδία, το «Πρόγραμμα Τίγρης», ένα κυβερνητικό σχέδιο για τη διάσωση του άγριου, αυτού ζώου που προβλέπει τη δημιουργία εθνικών πάρκων γύρω από τους φυσικούς χώρους διαβίωσης και διαμονής της τίγρης, κινδυνεύει να αποτύχει λόγω της έλλειψης υποστήριξης του από τους ντόπιους. Εδώ, οι σχεδιαστές του προγράμματος παραμέλησαν να εντάξουν τα μέλη της τοπικής κοινωνίας στο πρόγραμμα, να τους παρέχουν κίνητρα για διάλογο, ή ακόμα και να προτείνουν εναλλακτικές λύσεις αντί της χρησιμοποίησης ξυλείας, από αυτά τα δάση, σαν καύσιμη ύλη καθώς και εναλλακτικές για το πρόβλημα της υπερεκμετάλλευσης των βοσκοτόπων.

Κατά συνέπεια, 55.000 βοοειδή διαμένουν ήδη μέσα στην ζώνη προφύλαξης του εθνικού πάρκου Ranthambhor, μια από τις προστατευμένες περιοχές – κλειδιά του σχεδίου, τα οποία συχνά περιπλανώνται στο κέντρο της ζώνης αυτής και εξαφανίζουν με ταχείς ρυθμούς τις πηγές διατροφής των ζώων εκείνων που αποτελούν φυσική λεία για τις τίγρεις. Έτσι, αλυσιδωτά, απειλούνται έμμεσα και οι ίδιες. Παράλληλα, οι ντόπιοι συνεχίζουν την αποψίλωσή του δάσους, για να χρησιμοποιήσουν την ξυλεία σαν καύσιμη ύλη.

Ένα άλλο παράδειγμα εφαρμογής του οικοτουρισμού στην πράξη, είναι αυτό της ομάδας «Ανταίος», ενός αφιλοκερδούς, εκπαιδευτικού, ενημερωτικού και ερευνητικού ινστιτούτου, που βλέπει τον οικοτουρισμό σαν έναν τρόπο επίλυσης του προβλήματος στο παραπάνω πρόγραμμα της ινδικής κυβέρνησης.

Σχεδιάζει να προσελκύσει τουρίστες στο εθνικό πάρκο Ranthambhor και να τους εντάξει στις τοπικές προσπάθειες συντήρησης και διατήρησής του. Η διαμονή και η σίτιση για του επισκέπτες αυτούς θα είναι ντόπιας παραγωγής και η ομάδα «Ανταίος» θα κάνει άμεσες εισφορές στα αναπτυξιακά προγράμματα της κοινότητας, μαζί με κάθε αποστολή.

Αυτός είναι και ο ρόλος που θα μπορούσε να παίξει ο οικοτουρισμός, αλλά δυστυχώς, αρκετά συχνά, δεν καταφέρνει να επιτύχει το σκοπό του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΤΡΙΤΟ

ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

Λόγω της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, όλες σχεδόν οι μορφές τουρισμού παρουσιάζουν μειωμένη ζήτηση. Ο οικοτουρισμός, ο οποίος έλκει την πελατεία του για τους μακρινούς προορισμούς από τις τάξεις των υψηλότερων εισοδημάτων, έχει πληγεί ιδιαίτερα σύμφωνα με τις εκφρασμένες απόψεις γραφείων τουρισμού που εξειδικεύονται στον οικοτουρισμό.

Παράλληλα, σημειώνεται μικρότερη μείωση σε μερικές περιπτώσεις στον εσωτερικό οικοτουρισμό, ειδικά στις μορφές που συνδυάζουν την περιπατητική δραστηριότητα με φθηνή μετακίνηση και τον οικοτουρισμό (back packing / interrailing). Οι συμμετέχοντες σ' αυτή την μορφή οικοτουρισμού έχουν προφανώς επηρεασθεί λιγότερο από την οικονομική ύφεση.

Οι μελλοντικές προοπτικές για τον οικοτουρισμό φαίνεται να είναι μάλλον θετικές.

Δύο κυρίως παράγοντες θεωρείται ότι θα δράσουν καταλυτικά στη μελλοντική αύξηση του οικοτουρισμού. Ο πρώτος αφορά την έξαρση του ενδιαφέροντος και την ανάπτυξη περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και συνείδησης μεταξύ των πληθυσμών των ανεπτυγμένων χωρών.

Στο φαινόμενο αυτό έχει συμβάλλει θετικά η καθημερινά αυξανόμενη υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος από την αστικοποίηση καθώς και από άλλες μορφές ανάπτυξης.

Ο δεύτερος παράγων αναφέρεται στις διαφαινόμενες τάσεις, όπου είναι σαφές ότι οι τουριστικές δραστηριότητες των νέων θα αυξηθούν σημαντικά καθώς επίσης και το ενδιαφέρον όλων των ομάδων ηλικιών για δραστηριότητες που θα επικεντρώνονται σε περιβαλλοντικά ενδιαφέροντα.

Σημαντική πρέπει να θεωρηθεί, εκτός αυτών η αύξηση των τουριστικών πρακτορείων που ασχολούνται αποκλειστικά με τον οικοτουρισμό και συναφείς δραστηριότητες, ενώ θετική θεωρείται επίσης η αυξανόμενη τάση νέων οικοτουριστικών πακέτων που σήμερα προσφέρονται από μεγάλα και διεθνώς γνωστά γραφεία συμβατικών μορφών τουρισμού.

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η υπεροχή της χώρας μας στους πλούσιους φυσικούς πόρους που διαθέτει είναι γνωστή σε σχέση με χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και άλλες ανταγωνίστριες χώρες, όπως η Γιουγκοσλαβία και η Τουρκία.

Το φαινόμενο αυτό, σε συνδυασμό με την προβλεπόμενη διεθνή αύξηση της ζήτησης για οικοτουρισμό, δημιουργεί αναπόφευκτα ερωτήματα τα οποία χρήζουν άμεσων απαντήσεων. Κύρια ερωτήματα αυτού του είδους, επικεντρώνονται σε θέματα όπως:

- ποια υποείδη οικοτουρισμού θα μπορούσαν να αναπτυχθούν άμεσα,
- ποια άλλα λειτουργούν σήμερα έστω και υποτυπωδώς, ποια είναι η σημερινή κατάσταση και
- τι ανάγκες υποδομής και ανωδομής πρέπει να ικανοποιηθούν για τα μεγέθη χρηστών,
- σε ποιες περιοχές, κ.λ.π.

Σημαντικά ερωτήματα προς απάντηση θεωρούμε, επίσης, αυτά που έχουν άμεση σχέση με τη ζήτηση και επηρεάζουν την ποιότητα και τα είδη της προσφοράς. Από μια έρευνα σε ξένα και ελληνικά πρακτορεία οικοτουρισμού υπάρχουν ενδείξεις ότι ο τύπος του «πελάτη», που μέχρι σήμερα θα διάλεγε την Ελλάδα ως προορισμό, αλλάζει. Οι μελλοντικοί ταξιδιώτες θα προτιμούν λιγότερο τις μεγάλες ελληνικές πόλεις, επιλέγοντας νέες και λιγότερο γνωστές περιοχές με σημαντικό κριτήριο προς ικανοποίηση την υψηλή ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος.

Δεν είναι ίσως τυχαίο το γεγονός της πρόσφατης δημιουργίας γραφείων που ικανοποιούν ήδη αυτές τις επιθυμίες, όπως για παράδειγμα τα Pure Crete και Agiadne Travel. Το πρώτο προσφέρει τις συμβατικές και «κλασικές» πλέον ελληνικές διακοπές, αλλά χρησιμοποιεί καταλύματα σε απομακρυσμένες και περιβαλλοντικά εξαιρετικά ελκυστικές περιοχές όπου υπάρχει η δυνατότητα περιήγησης. Το δεύτερο προσφέρει περιοδείες με mini-bus ή πεζοπορικές γύρω από περιοχές με οικολογικά και αρχαιολογικά ενδιαφέροντα.

Παρά το γεγονός ότι τα τελευταία δέκα χρόνια η εσωτερική αγορά του οικοτουρισμού έχει διευρυνθεί σημαντικά – κυρίως λόγω

της ανάπτυξης των συλλόγων, ενώσεων, ομοσπονδιών κ.λπ. που έχουν σχέση με τις υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες και την αύξηση των περιβαλλοντικών ενδιαφερόντων των Ελλήνων γενικότερα – η βασική υποδομή για τον οικοτουρισμό παραμένει υποτυπώδης σε μερικές περιοχές και έως ανύπαρκτη στα περισσότερα σημεία της χώρας.

ΘΕΜΑΤΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Δεν έχει υπάρξει ακόμα μια σαφής και συνεπής πολιτική ανάπτυξη η οποία να μην έχει υποστεί σημαντικές αλλοιώσεις που, συνήθως, προκύπτουν από τις παρεμβάσεις διαδοχικών κυβερνήσεων. Κατά συνέπεια, ορισμένες αξιολογες προσπάθειες του παρελθόντος να τεθούν οι βάσεις για μια μακροπρόθεσμη και ολοκληρωμένη από άποψη προγραμματισμού στρατηγική, έχουν καταστεί σήμερα αναποτελεσματικές.

Αντίθετα, επεκράτησε η αποσπασματική πολιτική ανάπτυξης που συχνά περιέχει εισαγόμενες λύσεις, σχεδιασμένες για περιοχές των οποίων τα χαρακτηριστικά διαφέρουν σημαντικά από αυτά του ελληνικού χώρου, τόσο ως προς την κλίμακα όσο και ως προς το βαθμό ευθραυστότητας των οικοσυστημάτων.

ΘΕΜΑΤΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΔΟΜΗΣ

Είναι προφανές ότι, παρά τις σχετικά «ήπιες» δραστηριότητες που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στον οικοτουρισμό, μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στην ανάπτυξη του προϋποθέτει σημαντικές επενδύσεις σε υποδομή και ανωδομή. Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι η χώρα μας υστερεί σημαντικά σε εγκαταστάσεις αλλά ακόμα και στην οριοθέτηση και προστασία αξιόλογων περιοχών που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν γι' αυτή τη μορφή τουριστών.

Η κατασκευή ξενώνων και η μετατροπή παραδοσιακών σπιτιών από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.) και τον ιδιωτικό τομέα, παρά την αυξημένη συμμετοχή του τελευταίου τα πρόσφατα χρόνια, δεν έχει ικανοποιήσει ούτε ποσοτικά αλλά ούτε και από άποψη χωροταξικής κατανομής τις απαιτούμενες ανάγκες.

Αντίθετα, σπασμωδικές και ευκαιριακές χωροθετήσεις ορισμένου τύπου υποδομής και ανωδομής, από τον ιδιωτικό κυρίως τομέα αλλά με κρατική αδειοδότηση, έχουν καταφέρει να υποβαθμίσουν αρκετές περιοχές φυσικού κάλλους της χώρας.

Η πρόσφατα διαπιστωμένη δυναμικότητα της μορφής αυτής από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, έχει συμβάλλει στην περισσότερο ενεργή συμμετοχή της για την παροχή κυρίως οδικών δικτύων και ορισμένων διαμορφώσεων περιοχών ανάπαυσης και θέας, συχνά όμως με εξαιρετικά καταστρεπτικά αποτελέσματα για το περιβάλλον. Κύρια αίτια στις περιπτώσεις αυτές θεωρούνται τα πενιχρά οικονομικά και υλικά μέσα που έχουν στη διάθεσή τους ή καθώς επίσης και οι σημαντικές ελλείψεις σε τεχνογνωσία και γνώσεις

ιδιαίτερα των επιπτώσεων αυτού του είδους έργων (που έχουν ειδικές προδιαγραφές) στο περιβάλλον.

Οι κρατικοί φορείς και ιδιαίτερα το Υπουργείο Γεωργίας και το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., που έχουν ίσως μονόπλευρα συνεισφέρει μέχρι σήμερα στη μελέτη προγραμματισμού ή υλοποίησης επαρκώς προδιαγεγραμμένων έργων υποδομής και ανωδομής σε προιχές οικολογικών και περιβαλλοντικών ενδιαφερόντων (ορεινές περιοχές, δάση, λιμνοθάλασσες, ποτάμια, λίμνες, δέλτα ποταμών κ.λ.π.), δεν διαθέτουν τα απαραίτητα μέσα για την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους σ' αυτές τις περιοχές, ενώ σε άλλες, όπου στο παρελθόν συντελέστηκαν ορισμένα έργα, η συντήρησή τους (π.χ. φαράγγι Σαμαριάς) αποδείχθηκε ελλιπής έως ανύπαρκτη.

Οι ελλείψεις σε δρόμους πρόσβασης, μονοπάτια περιήγησης, πολλαπλά μέσα μεταφοράς (άλογα, ειδικά οχήματα) καταλύματα για μικρές ομάδες κυρίως σε ικανές αποστάσεις από τους επισκεπτόμενους χώρους καθώς και ένας μεγάλος αριθμός άλλων ελλείψεων στην υποδομή θεωρείται σήμερα ως σημαντικός ανασταλτικός παράγων ανάπτυξης, δεδομένου ότι τα εγκαταλελειμμένα ορεινά χωριά και οι λίγοι εναπομείναντες γηραιοί κάτοικοί τους δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσουν αυτές τις ανάγκες.

Τα υπάρχοντα παραδοσιακά μονοπάτια καταρρέουν, ενώ ορθά σημασμένα μονοπάτια όπως το E4 (European Trail) αποτελούν εξαιρέσεις. Οι απαραίτητες εγκαταστάσεις για χώρους ανάπαυσης και παρατηρητήρια αποτελούν σπάνια φαινόμενα. Καλά μονοπάτια και παρατηρητήρια αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για τα πρακτορεία που προσελκύουν ξένους τουρίστες και αυτό εξηγεί το λόγοι ότι ορισμένες περιοχές που διαθέτουν κάποια στοιχειώδη υποδομή όπως η Βόρεια Πίνδος, τα Λευκά Όρη και ορισμένα νησιά, προτιμώνται

από τα ξένα πρακτορεία τουλάχιστον για τις περισσότερο δημοφιλείς οικοτουριστικές δραστηριότητες.

ΘΕΜΑΤΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ

Μια πλήρης ανάδειξη – αξιοποίηση του οικολογικού και περιβαλλοντικού δυναμικού της χώρας (όπως υγροβιότοποι, ορεινοί όγκοι, δάση, γεωλογικοί σχηματισμοί, θάλασσες, λίμνες και παραποτάμια οικοσυστήματα κ.λ.π.) για την ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού περιέχει εξαιρετικά σημαντικές δυνατότητες κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, αλλά ταυτόχρονα και συντήρησης αυτού του δυναμικού από ένα ποσοστό των εισπραττόμενων εσόδων. Μια από τις προϋποθέσεις όμως της ανάπτυξης, εκτός των όσων έχουμε ήδη αναφέρει, είναι η επαρκής οργάνωση, εκπαίδευση και προβολή των συναφών δραστηριοτήτων.

Θέματα οργάνωσης των τοπικών κοινωνιών, των κρατικών φορέων για τη φύλαξη, συντήρηση, ξενάγηση κ.λ.π., για την παροχή πληροφοριών μέσω εντύπων, χαρτών, οπτικοακουστικών μέσων κ.λ.π. είναι απόλυτα απαραίτητα όχι μόνο για την ενημέρωση των ξένων επισκεπτών αλλά και για την απόκτηση των σχετικών γνώσεων από τους ντόπιους.

Ακόμα και σήμερα είναι εξαιρετικά δύσκολη η αγορά χαρτών κλίμακας 1:50.000 της Γ.Υ.Σ., ακόμα και για τους Έλληνες οικοτουρίστες, για συγκεκριμένες περιοχές (συχνά αντιμετωπίζεται και το φαινόμενο της εξάντλησης φύλλων), ενώ ξένα τουριστικά

πρακτορεία διαθέτουν εξαιρετικής ποιότητας χάρτες ακόμα μεγαλύτερης κλίμακας, σχεδιασμένους ειδικά για οικοτουριστικά ενδιαφέροντα.

Η οργάνωση, επισήμανση ειδικών μονοπατιών και εθνικών πάρκων και άλλων αξιόλογων σημείων αναφοράς είναι ανεπαρκής έως ανύπαρκτη στις περισσότερες περιπτώσεις και το ίδιο ισχύει για τα αναγκαία και ειδικά μέσα μεταφοράς.

Οι λιγοστές πληροφορίες, που προσφέρονται υπό μορφή φυλλαδίων από ειδικές υπηρεσίες Υπουργείων όπως Τουρισμού, ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και Γεωργίας, αποτελούν προσβολή σ' αυτόν τον τόσο σημαντικό εθνικό πόρο. Επιπλέον, τα φυλλάδια αυτά είναι συχνά δυσεύρετα ή εξαντλημένα.

Άλλα θέματα οργάνωσης αφορούν τα μέσα μεταφοράς σε περιοχές για τις οποίες δεν υπάρχουν τυπωμένα δρομολόγια με ημέρες και ώρες αναχώρησης και άφιξης ούτε στα ελληνικά. Το φαινόμενο της αναιδούς συμπεριφοράς προς ξένους και Έλληνες (ομοίως) από τηλεφωνητές, υπαλλήλους πληροφοριών, οδηγούς και σταθμάρχες υπεραστικών λεωφορείων και τραίνων προστίθεται στους παράγοντες που αποθαρρύνουν την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

Θέματα επαγγελματικής παιδείας, επιμόρφωσης και προβολής σχετικά με το περιβάλλον έχουν επίσης άμεση σχέση και σπουδαιότητα για την ανάπτυξη αυτής της δραστηριότητας. Ημεδαποί και αλλοδαποί τουρίστες αγνοούν σημαντικό μέρος της ελληνικής υπαίθρου και της μοναδικότητας των βιοτικών και αβιοτικών στοιχείων της.

Κύρια υπεύθυνη γι' αυτό θεωρείται η μονόπλευρη προβολή συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της χώρας και η εστίαση των

επενδύσεων σε ήδη τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι, όταν το 1978 το πρακτορείο Shepra άρχισε να προσφέρει περιηγήσεις στην περιοχή της Πίνδου, τρεις άλλες βρετανικές εταιρείες ακολούθησαν αμέσως, αλλά καμία από αυτές δεν ενδιαφέρθηκε για άλλες εξίσου σημαντικές περιοχές όπως η Ευρυτανία ή το Παναιτωλικό, όπου ελληνικοί φυσιοδιφικοί όμιλοι και μικρές εταιρείες λειτουργούσαν με εξαιρετική επιτυχία.

Στατιστικά στοιχεία τεκμηριώνουν σαφώς το φαινόμενο αυτό (έλλειψη κρατικής προβολής).

Το 1988 αλλοδαποί τουρίστες πραγματοποίησαν περίπου 1.000 διανυκτερεύσεις στην Ευρυτανία, σε σύγκριση με 84.000 διανυκτερεύσεις Ελλήνων επισκεπτών. Στο νομό Ιωαννίνων, όμως, όπου η υποδομή και ανωδομή είναι περισσότερο ανεπτυγμένες όπως και το διεθνές δίκτυο τουριστικής δραστηριότητας, ο λόγος ξένων επισκεπτών προς Έλληνες ήταν 1:5, δηλαδή 61.000 διανυκτερεύσεις αλλοδαπών έναντι 295.000 διανυκτερεύσεων Ελλήνων επισκεπτών (E.O.T., 1989).

Οι διαφορές αυτές δεν είναι δυνατό να οφείλονται μόνο στη διαφοροποίηση της φυσικής ελκυστικότητας μεταξύ των δύο περιοχών, αλλά, πολύ περισσότερο, στην προβαλλόμενη εικόνα που συντελεί στην επίσκεψη των περισσότερων δημοφιλών τουριστικών περιοχών.

Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό που απασχολείται είτε σε κέντρα πληροφόρησης, είτε στον τομέα της οδήγησης - ξενάγησης σε περιηγήσεις οικολογικού χαρακτήρα, είτε, ακόμα, στη στελέχωση των σχετικών τουριστικών γραφείων. Σήμερα, η πλειονότητα των είκοσι τεσσάρων (24) γραφείων που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σ' αυτόν τον τομέα, στελεχώνονται κυρίως από

αλλοδαπό προσωπικό, με λίγες γνώσεις σε ό,τι αφορά τις τοπικές κοινωνίες, ελλείπει ικανά προετοιμασμένου ελληνικού προσωπικού.

Επομένως, ο τομέας αυτός, εκτός του ότι προσφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη στους συμμετέχοντες, πρέπει να προωθηθεί διότι έμμεσα συμβάλλει σημαντικά, μέσα από τις προσφερόμενες ειδικές πληροφορίες, στην αλλαγή των εντυπώσεων των ξένων τουριστών ως προς το εύρος των φυσικών πόρων έλξης της χώρας και επομένως συμβάλλει σημαντικά και στην επιρροή του προτύπου του μαζικού τουρισμού.

Σημαντική όμως προϋπόθεση αποτελεί η εξειδικευμένη εκπαίδευση ξεναγών – οδηγών του κλάδου, η οποία θα πρέπει να ανταποκρίνεται και σε εύρος αλλά και σε ποιότητα στην αντίστοιχη ποικιλία, ιδιαιτερότητες και υψηλή ποιότητα του φυσικού και δομημένου περιβαλλοντικού δυναμικού της Ελλάδας.

ΘΕΣΜΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

Στην εξέταση των προϋποθέσεων ανάπτυξης τόσο των νέων μορφών όσο και του οικοτουρισμού, ειδικότερα, δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στην ικανοποίηση αναγκών που αφορούν την υποδομή, ανωδομή, πληροφόρηση, επαγγελματισμό κ.λ.π. χωρίς τις οποίες η οποιαδήποτε προσπάθεια ανάπτυξης θα ήταν τουλάχιστον αναποτελεσματική.

Μεγαλύτερη, ακόμα, σημασία και από την ικανοποίηση αυτών των προϋποθέσεων έχει η ολοκληρωμένη θερμική υποστήριξη και η

αυστηρή εφαρμογή της, είτε αυτή αναφέρεται σε θέματα ανάπτυξης, είτε προστασίας των πόρων των οποίων η αξιοποίηση επιδιώκεται.

Είναι προφανές ότι στην περίπτωση της Ελλάδας οι μέχρι σήμερα επιχειρηθείσα θεσμοθέτηση και εφαρμογή νομοθεσίας για το περιβάλλον έχει υπάρξει κατακερματισμένη και αναποτελεσματική, ακόμα και όταν επρόκειτο για περισσότερο ολοκληρωμένα νομοθετήματα, όπως ο Νόμος Πλαίσιο για το περιβάλλον.

Η θεσμική υποστήριξη που απαιτείται για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού είναι σχεδόν απόλυτα ταυτισμένη με την ανάγκη προστασίας του ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος, πράγμα που θεωρείται ευνόητο από τις χώρες – μέλη της Κοινότητας (έμπρακτα τεκμηριωμένο από την Ε.Ο.Κ. για τη μοναδικότητά τους, αλλά όχι τόσο έμπρακτα τεκμηριωμένο από το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας).

Οι απαιτούμενες θεσμικές παρεμβάσεις είναι πολλές και ποικίλες και αφορούν άμεσες συμπληρώσεις, καταργήσεις και νέες θεωρήσεις ώστε να ικανοποιηθούν οι απαραίτητες προϋποθέσεις. Βραχυπρόθεσμα, η αυστηρή εφαρμογή της υπάρχουσας Κοινοτικής και Ελληνικής Νομοθεσίας και των Διεθνών Συμβάσεων θα επιτάχυνε σημαντικά την επίλυση σοβαρών προβλημάτων, όπως αυτά που αφορούν την ήδη καθυστερημένη οριοθέτηση περιοχών που χρήζουν προστασίας, θέματα δόμησης, ρύπανσης, έργων ανάπτυξης, γεωργίας, κτηνοτροφίας, λειτουργίας και οργάνωσης του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και των Ο.Τ.Α. ως προς την τουριστική δραστηριότητα και την περιβαλλοντική προστασία, τις επιδοτήσεις, επιχορηγήσεις για τους αντίστοιχους τομείς και τη συγκεκριμενοποίηση και μείωση των επικαλυπτόμενων αρμοδιοτήτων των κρατικών υπηρεσιών.

Είναι επίσης προφανές ότι η γενικότερη σύγχυση που υπάρχει σήμερα όσον αφορά θέματα προστασίας περιβάλλοντος και οι συνεχιζόμενες αλλοιώσεις, οι οποίες από καιρού εις καιρόν μεταβάλλουν την ουσία των αρχικών νομοθετημάτων, δρουν αρνητικά όχι μόνο στην ποιότητα του περιβάλλοντος, αλλά και στην πρόθεση για επενδύσεις στον τομέα του τουρισμού γενικότερα και του οικοτουρισμού ειδικότερα.

Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα στην περίπτωση αυτή θα μπορούσε να αναφέρει κανείς τις δυσμενείς επιπτώσεις που είχαν στο παρελθόν αλλοιώσεις στη νομοθεσία ως προς τους όρους δόμησης ή χωροθέτησης ορισμένων δραστηριοτήτων, με αποτέλεσμα την άμεση υποβάθμιση τουριστικών επενδύσεων, που πραγματοποιήθηκαν κάτω από ένα διαφορετικό θεσμικό καθεστώς και φυσικά μειωμένη ανταγωνιστικότητα.

Αντίθετα, σημαντικές αλλά επουσιώδεις ως προς τις διαδικαστικές τους απαιτήσεις, συμπληρώσεις δεν έχουν επιτευχθεί, αναγκάζοντας ιδιωτικούς κυρίως φορείς να λειτουργούν με μειωμένη ανταγωνιστικότητα όπως στην περίπτωση των αδειών οχημάτων ειδικού τύπου και μικρής χωρητικότητας.

Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Έχοντας επανειλημμένα αναφερθεί στην πλουσιότητα ολοκλήρου του ελληνικού χώρου σε οικολογικά και περιβαλλοντικά ενδιαφέροντα η δυσκολία αναγνώρισης δεν έγκειται πλέον στις διαφοροποιήσεις φυσικών πόρων, αλλά στον εντοπισμό περιοχών όπου η οικοτουριστική ανάπτυξη θα συνδυάσει την επίτευξη κοινωνικοοικονομικών στόχων και την άμεση προστασία φυσικών περιοχών που βρίσκονται υπό πίεση.

Μια άλλη σημαντική παράμετρος, βεβαίως, έγκειται στο γεγονός ότι η χωροταξική κατανομή των πόρων και η αξιοποίησή τους θα πρέπει να ταυτισθεί με την αναγνώριση των υποειδών του οικοτουρισμού που έχουν και τη μεγαλύτερη ζήτηση.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους δύο στόχους, προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στις περιοχές της Ηπείρου, Δυτικής Μακεδονίας, Θράκης, Κεντρικής Ελλάδας.

Επιθυμητή είναι και η οικοανάπτυξη νησιωτικών περιοχών, όπως για παράδειγμα η Νίσυρος, για τις οποίες μέχρι στιγμής δεν έχει ενδιαφερθεί ο μαζικός τουρισμός.

Η σημαντική ζήτηση πακέτου συνδυασμού οικοτουριστικών ενδιαφερόντων με πολιτιστικά ενδιαφέροντα ευνοεί επίσης την αλλαγή της εικόνας περιοχών μεγάλων αστικών συγκεντρώσεων, που ευνοούνται περαιτέρω από τη μικρή χρονοαπόσταση μεταξύ αστικού πόλου και φυσικού περιβάλλοντος υψηλής ποιότητας.

Η χωρητικότητα και ο τρόπος ανάπτυξης, ειδικότερα περιοχών οι οποίες σήμερα θεωρούνται απομακρυσμένες και με δομικά

προβλήματα ανάπτυξης, πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενα ειδικής μελέτης, ώστε να αποφευχθούν αφενός μεν, οι αρνητικές επιπτώσεις στις τοπικές κοινωνίες από την ξαφνική προσέλευση επισκεπτών και αφετέρου, η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος όπως έχει αρχίσει να συμβαίνει στο Πήλιο και τα Ζαγόρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΣΗΜΑΤΟΣ (ECO-LABEL)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πρώιμη περιβαλλοντική πολιτική, κατά τη δεκαετία του 1960, είχε σαν βασικό και κύριο στόχο τον περιορισμό της καταστροφής του περιβάλλοντος και τη διαχείριση περιοχών με υψηλούς οικολογικούς κινδύνους. Η περιβαλλοντική πολιτική εστίαζε το ενδιαφέρον της στις διεργασίες παραγωγής, δίνοντας έμφαση στις πάσης φύσεως εκπομπές και κινδύνους για το περιβάλλον που προέκυπταν από αυτές. Η περιβαλλοντική, αυτή πολιτική ήταν προσανατολισμένη προς την έννοια της διεργασίας.

Στα πλαίσια αυτά, τα συνήθη «εργαλεία» περιβαλλοντικής πολιτικής ήταν οι απαγορεύσεις και η θέσπιση ρυθμιστικών νόμων, θεσμών και standards.

Θεμελιώδες χαρακτηριστικό αυτής της πολιτικής ήταν η κατάτμηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων σε ορατούς τομείς, όπως αέρας, νερό, έδαφος, τοπίο και ηχορύπανση/θόρυβος. Αυτή η κατάτμηση επέτρεπε στην εκάστοτε κυβέρνηση να διαμορφώνει μια

κεντρική αντίδραση προς αντιμετώπιση ειδικών, βασικών προβλημάτων.

Χωρίς αμφιβολία, αυτή η πολιτική υπήρξε επιτυχής υπό μία έννοια: σε πολλά κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάποια από τα πλέον επείγοντα περιβαλλοντικά προβλήματα αναχαιτίστηκαν ή διευθετήθηκαν, αν όχι συνολικά, τουλάχιστον κατά μεγάλο ποσοστό.

Όπως, πέρα από τις όποιες επιτυχίες, η συνολική υποβάθμιση του περιβάλλοντος απλά επιβραδύνθηκε, ενώ παράλληλα, νέα προβλήματα προέκυψαν, όπως το, γνωστότατο πλέον, *φαινόμενο του θερμοκηπίου*, ή η ρύπανση των υπόγειων υδάτινων πόρων και θαλασσών.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι στην εμφάνιση των νέων, αυτών, προβλημάτων, συνετέλεσαν και οι πυρηνικές δοκιμές (θαλάσσιες ή επίγειες) των μεγάλων υπερδυνάμεων, οι οποίες μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, πύκνωσαν ανησυχητικά.

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η σύγχρονη περιβαλλοντική πολιτική, βασίζεται στην υπόθεση ότι η κυρίαρχη, μέχρι πρότινος, *περιβαλλοντική πολιτική διεργασιών* έχει κορέσει την ικανότητα της δυναμικής αντιμετώπισης των οικολογικών προβλημάτων.

Τα αυξανόμενα κόστη των end – of – pipe τεχνολογιών είναι ένα μόνο παράδειγμα αυτής της υπόθεσης. Στο βαθμό που αυτή η αρχική υπόθεση είναι αποδεκτή, πρέπει να συμπληρωθεί με μια δεύτερη υπόθεση εργασίας, ότι, δηλαδή, ένας σοβαρός λόγος για την αποτυχία (ή τη μερική επιτυχία) της πολιτικής διεργασιών είναι ότι η πολιτική αυτή, δεν μπορεί να ασκήσει ρυθμιστικό έλεγχο πάνω στις διασυνδέσεις και τα αποτελέσματα των διαφορετικών διεργασιών παραγωγής, δηλαδή των *προϊόντων*.

Τα προϊόντα συνδέουν τις διαφορετικές διεργασίες παραγωγής, κατανάλωσης και επεξεργασίας αποβλήτων διαμέσου του κύκλου ζωής τους. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα συσσωρεύονται κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής ενός προϊόντος.

Αυτή η συσσωρευτική διεργασία είναι δυνατόν να τεθεί υπό έλεγχο μέσα από μια σύλληψη της περιβαλλοντικής πολιτικής που εστιάζεται στα προϊόντα ως σύνολα.

Με τον τρόπο αυτό μπορεί να εξασφαλιστεί το γεγονός ότι η επίλυση προβλημάτων που τίθενται σε ένα στάδιο του κύκλου ζωής του προϊόντος, δε γεννά νέα, μη αναμενόμενα, προβλήματα σε προηγούμενα ή επόμενα στάδια του κύκλου ζωής του.

Η προσέγγιση αυτού του κύκλου ζωής, εξασφαλίζει ότι το περιβαλλοντικό πρόβλημα ελέγχεται κατά τον καλύτερο τρόπο, πιθανά μέσω του επανασχεδιασμού του προϊόντος και της διεργασίας παραγωγής του.

Κατά συνέπεια, η κεντρική υπόθεση της περιβαλλοντικής πολιτικής για τη δεκαετία του '90, είναι ότι η περιβαλλοντική πολιτική διεργασιών πρέπει να συμπληρωθεί με μια πολιτική προσανατολισμένη προς τα προϊόντα: **μια περιβαλλοντική πολιτική προϊόντος.**

Ο Πίνακας 1 παρακάτω, παρουσιάζει τα κύρια γνωρίσματα που διαφοροποιούν τη φιλοσοφία της περιβαλλοντικής πολιτικής, στις δεκαετίες του '60 και του '90.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Η ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ), ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ 1960 ΚΑΙ 1990

Δεκαετίες	1960	1990
Φύση και καταγωγή των περιβαλλοντικών προβλημάτων	• Τοπικά μελανά σημεία • Τομείς βαριάς βιομηχανίας • Διεργασίες	• Συνολικές ισορροπίες • Σύνολο παραγωγικού συστήματος • Προϊόντα
Πρότυπα περιβαλλοντικής πολιτικής	• Αποκατάσταση • Επαναχωροθέτηση των δραστηριοτήτων • Αύξηση διάρκειας ζωής προϊόντων	• Πρόληψη • Πρόβλεψη τεχνικών εξελίξεων • Επιτάχυνση ανανέωσης προϊόντων
Αντίληψη των μικροοικονομικών επιπτώσεων	• Εμπόδιο για μείωση κόστους • Δυσκολίες χρηματο/ησης • Προτεραιότητα σε αμυντικές στρατηγικές	• Παράγοντας διαφοροποίησης προϊόντων • Προτεραιότητα στο marketing • Προτεραιότητα σε επιθετικές πολιτικές
Αναμενόμενες μικροοικονομικές επιπτώσεις	• Επιβράδυνση προόδου στην παραγωγικότητα • Συμμετοχή στον πληθωρισμό • Επιβράδυνση δραστηριότητας	• Νέες αγορές • Αναζήτηση ποιότητας • Επιτάχυνση δραστηριότητας

Χωρίς αμφιβολία, το κράτος είναι ο εγγυητής της διατήρησης του περιβάλλοντος. Ο ρόλος του, αυτός, δεν μπορεί να μεταφερθεί ή ανατεθεί πλήρως σε άλλους φορείς και παράγοντες. Το κράτος οφείλει να αναλάβει τις ευθύνες του και να αντιληφθεί τα καθήκοντά του, στα πλαίσια της περιβαλλοντικής πολιτικής προϊόντος.

Ταυτόχρονα όμως, είναι ορατή μια έντονη τάση εξωκυβερνητικών οργανώσεων, επιχειρήσεων και πολιτών για συμμετοχή ή εμπλοκή σε θέματα διαχείρισης του περιβάλλοντος. Πολλοί από αυτούς τους κοινωνικούς παράγοντες και φορείς, επιθυμούν να αναλάβουν τη δική τους ευθύνη, κυρίως μέσω του εργαλείου της *προσωπικής επιλογής* του καταναλωτή, των προϊόντων που χρησιμοποιεί.

Έτσι, κατ' αυτήν την έννοια, στόχος μιας κυβερνητικής πολιτικής προϊόντος είναι να επηρεάσει την ανάπτυξη προϊόντων με τέτοιο τρόπο, ώστε τα νέα προϊόντα που εισέρχονται στην αγορά, να είναι πιο προσιτά και συμβατά με τους στόχους της περιβαλλοντικής πολιτικής, σε σχέση με αυτή που κυριαρχούν σήμερα. Το κράτος έχει την ευθύνη και την αρμοδιότητα να δημιουργήσει τις ιδανικές συνθήκες κάτω από τις οποίες τα προϊόντα που είναι συμβατά με το στόχο της προστασίας του περιβάλλοντος, θα εισέρχονται στην αγορά.

Η ιδιωτική πρωτοβουλία έχει την αρμοδιότητα να σχεδιάσει, να παράγει και να προβάλλει τα προϊόντα αυτά, που αντιστοιχούν και εκπληρώνουν τις προηγούμενες απαιτήσεις.

Κατά συνέπεια, η κυβερνητική πολιτική προϊόντων πρέπει να καθορίζει τις συνθήκες τις οποίες η απόφαση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας πρέπει να ικανοποιεί και βέβαια, να αντανακλά.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Πρόσφατα, τέθηκε το ερώτημα της διατύπωσης μιας περιβαλλοντικής πολιτικής υπηρεσιών, με κύρια αναφορά στον τομέα του τουρισμού.

Η ανάγκη για περιβαλλοντική πολιτική τουριστικών υπηρεσιών, αποκτά σήμερα σημαντικές διαστάσεις λόγω:

- Του αριθμητικού μεγέθους του τουριστικού πλήθους.
- Της κατά τεκμήριο επιλογής, από το τουριστικό κοινό, περιοχών με υψηλή ποιότητα φυσικού περιβάλλοντος, συχνά ιδιαίτερα ευαίσθητου ως προς τους φυσικούς πόρους που περικλείει, και
- Των τάσεων μεταβολής του τουριστικού προτύπου και της ανεξέλεγκτης απόδοσης του προθέματος «οικο» σε τουριστικές δραστηριότητες.

Ο τουρισμός, χωρίς αμφιβολία, δεν είναι υλικό προϊόν, ώστε μια γενικευμένη περιβαλλοντική πολιτική προϊόντος να εφαρμόζεται αυτόματα σε αυτόν.

Είναι σαφές ότι η πολιτική υπηρεσιών οφείλει να διακρίνει μεταξύ των συνιστωσών του τουρισμού – δηλαδή, υποδοχέα/χώρου,

φορέα/τουριστικών επιχειρήσεων και «δράστη»/ τουρίστα – τα επίπεδα δράσης της και να σχεδιάσει τα σχετικά «εργαλεία» της.

Παρόλα αυτά, ο τουρισμός ασκεί πίεση στο περιβάλλον μέσω του υλικού πλέγματος εγκαταστάσεων, μετακινήσεων και προϊόντων, βασίζεται στη χρήση φυσικών πόρων (αέρας, νερό, επιφάνεια κ.λ.π.) και δρα πάνω σε αυτούς κατά, εξαιρετικά, ανάλογο τρόπο με ένα προϊόν στη διάρκεια του κύκλου ζωής του.

Ο τουρισμός σαν υπηρεσία, είναι μια καταναλωτική ανάγκη, για την οποία ο ιδιώτης – καταναλωτής έχει υψηλούς βαθμούς ελευθερίας στην επιλογή του. Κατά συνέπεια, ο ρόλος που μπορεί να παίζει ο συνειδητοποιημένος τουρίστας στη διαμόρφωση και εφαρμογή των κριτηρίων ποιότητας ή φιλικότητας προς το περιβάλλον του «τουριστικού προϊόντος» είναι καθοριστικός. Στο βαθμό που κατ' αυτόν τον τρόπο, οι διεργασίες της αγοράς υπεισέρχονται στον αργιστή σχεδιασμό των τουριστικών προϊόντων, ανοίγεται στην πράξη το πεδίο εφαρμογής μιας πολιτικής ανάλογης και συμπληρωματικής με την πολιτική προϊόντων, στον τουρισμό.

Άλλωστε, η πρακτική μεγάλων ευρωπαϊκών εταιρειών ήδη ενσωματώνει εργαλεία πολιτικής προϊόντων, χρησιμοποιώντας τα ως μέσα marketing, - π.χ. η S.A.S. στηρίζει την διαφημιστική της καμπάνια στη διακήρυξη της φιλικότητας των υπηρεσιών και εγκαταστάσεών της ως προς το περιβάλλον, ενώ η T.U.I. απονέμει δικό της οικολογικό σήμα στις εγκαταστάσεις υποδομής των πελατών της.

Η δυνατότητα χρήσης εργαλείων πολιτικής προϊόντος στις τουριστικές εγκαταστάσεις, ή και υπηρεσίες, μπορεί να διευρυνθεί στα πλαίσια της ανάλυσης των επιπτώσεών τους σε συγκεκριμένα περιβαλλοντικά πεδία, καθ' όλη τη διάρκεια του «κύκλου

κατασκευής και λειτουργίας» τους (κύκλος ανάπτυξης). Γι' αυτό, έχει προταθεί η χρήση μιας μήτρας εκτίμησης επιπτώσεων (Πίνακας 2), όπου ορίζονται πέντε πεδία περιβαλλοντικής σημασίας (οικολογικό τοπίο, άγρια ζωή, νερό, ενέργεια και απόβλητα) και τα τρία στάδια του κύκλου ανάπτυξης εγκαταστάσεων (κατασκευή, λειτουργία και επέκταση).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	ΕΠΕΚΤΑΣΗ
Οικολογικό τοπίο (υποβάθμιση /καταστροφή)			
Άγρια ζωή			
Απόβλητα (επεξεργασία)			
Νερό (κατανάλωση)			
Ενέργεια (κατανάλωση)			

Το ερώτημα που τίθεται αναπόφευκτα, αναφέρεται στον εντοπισμό των πιθανών εργαλείων περιβαλλοντικής πολιτικής προϊόντος και στην εφαρμοσιμότητά τους στα διαφορετικά στάδια

της ανάπτυξης των τουριστικών εγκαταστάσεων, καθώς και σε ποια από τα περιβαλλοντικά πεδία αναφέρονται.

Ο πλήρης κατάλογος των εργαλείων περιβαλλοντικής πολιτικής προϊόντος που εφαρμόζεται στα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει μόλις πρόσφατα ολοκληρωθεί, στα πλαίσια του προγράμματος SEER/EU/DG XII.

Χωρίς αμφιβολία, υπάρχουν πολλοί τρόποι να ταυτοποιηθούν και ταξινομηθούν τα «εργαλεία» πολιτικής προϊόντων που εφαρμόζονται στην Ευρώπη (πολύ συχνά χωρίς οι Διοικήσεις να έχουν συνείδηση του γεγονότος).

Η μέθοδος ταξινόμησης που τελικά προκρίθηκε, βασίζεται στη διάκριση του βαθμού του κρατικού παρεμβατισμού. Εντοπίζονται, έτσι, πέντε μεγάλες τάξεις εργαλείων πολιτικής προϊόντος. (Βλέπε και Πίνακες 3 και 4).

1. ΟΜΑΔΑ I: ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΜΕΣΗΣ ΡΥΘΜΙΣΗΣ

Τα εργαλεία αυτά, επιτρέπουν την άμεση παρέμβαση της Κυβέρνησης στους ρυπαίνοντες παραγωγούς, επιβάλλοντας μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος, ή αλλαγής «συμπεριφοράς» τους.

Αυτά τα εργαλεία παρεμβαίνουν στην αγορά, π.χ. μέσω της ρύθμισης της σύνθεσης των υλικών τους προϊόντων, μέσω της

απαγόρευσης ορισμένων προϊόντων, ή μέσω της απαγόρευσης ή του προσδιορισμού συγκεκριμένων χρήσεων των προϊόντων.

**2. ΟΜΑΔΑ II:
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ**

Τα εργαλεία αυτά, παρεμβαίνουν στην αγορά μέσω κινήτρων που ωφελούν ή αντίθετα δρουν αρνητικά σε εξειδικευμένα προϊόντα ή ομάδα προϊόντων.

Τέτοια εργαλεία είναι οι φόροι και οι δασμοί, οι προμήθειες του δημοσίου, οι εγγυήσεις, κ.λ.π.

**3. ΟΜΑΔΑ III:
ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ**

Τα εργαλεία αυτά, παρεμβαίνουν στις διεργασίες της αγοράς, υποχρεώνοντας τους παραγωγούς να ενημερώσουν τους καταναλωτές σχετικά με κάποια χαρακτηριστικά των προϊόντων τους.

Τέτοια εργαλεία είναι οι διάφορες σημάνσεις, η υποχρέωση αναγραφής του περιεχομένου ή των συστατικών των προϊόντων στη συσκευασία, κ.λ.π.

**4. ΟΜΑΔΑ IV:
ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ
(ΑΥΤΟΒΟΥΛΗΣ) ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ**

Στην κατηγορία αυτή, περιλαμβάνονται εργαλεία τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν από παραγωγούς, καταναλωτές, ή περιβαλλοντικές οργανώσεις και που ασκούν την επίδρασή τους στις διεργασίες της αγοράς, με μη ελεγχόμενο τρόπο. Για παράδειγμα, τέτοια εργαλεία είναι τα οικολογικά σήματα, η αρνητική διαφήμιση (*αντιδιαφήμιση*), τα οικο-tests κ.λ.π.

**5. ΟΜΑΔΑ V:
ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ
ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ**

Πρόκειται για εργαλεία που εντάσσονται σε συλλογικές ή κλαδικές συμφωνίες, μεταξύ της εκάστοτε κυβέρνησης και των παραγωγικών κλάδων, π.χ. ο αποκλεισμός της χρήσης μερικών ουσιών στα προϊόντα, ή η οργάνωση ανακύκλωσης στα προϊόντα.

Επίσης, η βιομηχανία μπορεί να θεσπίσει εθελοντικά, μερικούς κώδικες συμπεριφοράς, π.χ. να απέχει από την πρακτική της αναφοράς της περιβαλλοντικής φιλικότητας, ορισμένων προϊόντων στις διαφημίσεις, όταν αυτό δεν είναι επαρκώς αποδεδειγμένο.

- Οι Πίνακες 3α, 3β και 3γ παρουσιάζουν τον πλήρη κατάλογο των εργαλείων περιβαλλοντικής πολιτικής που είναι σε ισχύ, στα διάφορα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και τις δυνατότητες εφαρμογής τους στις τουριστικές εγκαταστάσεις.
- Το συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι η πολιτική προϊόντος εμφανίζεται ως δυνητικά ιδιαίτερα αποδοτική, στο πεδίο του ελέγχου των επιπτώσεων του τουρισμού (των τουριστικών εγκαταστάσεων), στο περιβάλλον.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3α

**ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ: ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥΣ
ΣΤΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
(ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΤΟΥΣ
ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ)**

Νο	ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	ΕΠΕΚΤΑΣΗ
I-1	Απαγορεύσεις	****	****	****
I-2	Διαδικασία εισαγωγής		**	
I-3	Διαδικασία καταχώρησης		*	*
I-4	Υποχρέωση πληροφό- ρησης	*	*	**
I-5	Standards προϊόντων	***	***	***
I-6	Περίοδοι εγγύησης			
I-7	Υποχρέωση επιστροφής			
I-8	% επιστρέψιμων προϊόντων			
I-9	Ελάχιστες ποσοτώσεις απόβλητων υλικών		****	**
I-10	Ποσοτώσεις ανακύκλωσης/ανάκτησης		****	
I-11	Κανόνες διαφήμισης		****	****
I-12	Περιορισμοί διανομής			
I-13	Υποχρεώσεις χρήση		***	***
I-14	Πλεονεκτήματα χρήστη		****	****

ΠΙΝΑΚΑΣ 3β

**ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ: ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥΣ
ΣΤΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
(ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΤΟΥΣ
ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ)**

No	ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	ΕΠΕΚΤΑΣΗ
Π-1	Εθνικοί φόροι	**		
Π-2	Εθνικοί δασμοί			
Π-3	Φόροι & δασμοί ΟΤΑ	****	****	****
Π-4	Χρηματικές ενισχύσεις	****	**	
Π-5	Επιστροφές εγγύησης			
Π-6	Άδειες επί πληρωμή			
Π-7	Δημόσιες προμήθειες		**	
Π-8	Leasing			
Π-9	Νομική ευθύνη	****	****	****

ΠΙΝΑΚΑΣ 3γ

**ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ: ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥΣ
ΣΤΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
(ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΤΟΥΣ
ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ)**

No	ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	ΕΠΕΚΤΑΣΗ
III-1	Υποχρεωτική σήμανση		****	****
III-2	Δήλωση περιεχομένου			
IV-1	Tests (συγκριτικά κ.ά.)	**	****	****
IV-2	Οικολογικό σήμα	****	****	****
IV-3	Λοιπές σημάνσεις	**	**	**
IV-4	Νόρμες			
IV-5	Σήματα ποιότητας		**	
IV-6	Εμπορικά σήματα υπηρεσιών και προϊόντων		***	
IV-7	LCA - Ανάλυση κύκλου ζωής			
V-1	Νομικά επιβαλλόμενες συμφωνίες	****	****	****
V-2	Αυτοδεσμεύσεις κλάδου	****	****	****

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η διερεύνηση της απόδοσης της πολιτικής προϊόντων στον τουρισμό, κλιμακώνεται σε τέσσερα στάδια διαδοχικής εξειδίκευσης των πληροφοριών:

- **ΣΤΑΔΙΟ 1^ο:**

Απογραφή των εργαλείων πολιτικής προϊόντων.

- **ΣΤΑΔΙΟ 2^ο:**

Μελέτη σε βάθος ενός εργαλείου πολιτικής προϊόντος, με σημαντικό προσανατολισμό προς την αλληλεπίδραση τουρισμού και περιβάλλοντος, π.χ. το οικολογικό σήμα στις εγκαταστάσεις.

- **ΣΤΑΔΙΟ 3^ο:**

Αξιολόγηση του εργαλείου αυτού, σε συνάρτηση, κυρίως, με την αποτελεσματικότητά του στην επίδραση της αγοράς (αύξηση μεριδίου της αγοράς, που κατακτάται από εγκαταστάσεις που φέρουν το οικολογικό σήμα), και

- **ΣΤΑΔΙΟ 4^ο:**

Τελειοποίηση των εργαλείων της πολιτικής προϊόντων στον τουρισμό, κυρίως ως προς την απόδοσή τους στα διαφορετικά περιβαλλοντικά πεδία που επηρεάζονται κατά τον κύκλο ανάπτυξης των εγκαταστάσεων.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΑ (ECO – LABEL) ΣΤΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Το οικολογικό σήμα αποτελεί το κατεξοχήν ενδιαφέρον εργαλείο περιβαλλοντικής πολιτικής προϊόντος, στο βαθμό που σχετίζεται με τις επιθυμίες και επιλογές του τουρίστα και παρεμβαίνει στην αγορά, συσχετιζόμενο με την παρατηρούμενη διαφοροποίηση του τουριστικού προτύπου.

Η σημασία του οικολογικού σήματος μπορεί να αποδειχθεί κρίσιμη στη διαδικασία πιστοποίησης της φιλικότητας των εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων προς το περιβάλλον και κυριότερα, στον έλεγχο της παραπληροφόρησης του κοινού, σχετικά με την έννοια του οικοτουρισμού.

Το οικολογικό σήμα, που απονέμεται σε εθελοντική βάση από έναν αρμόδιο φορέα, έχει συγκεκριμένους στόχους:

- Να καθοδηγήσει τον τουρίστα στην επιλογή εγκαταστάσεων, δραστηριοτήτων και προορισμού, προσφέροντας αξιόπιστη πληροφορία σχετικά με τις περιβαλλοντικά φιλικές λύσεις, μεταξύ των εναλλακτικών προσφορών, π.χ. μεταξύ εγκαταστάσεων που φέρουν το οικο-σήμα και αυτών που δεν το φέρουν.
- Να προτρέψει τους φορείς που παρέχουν τουριστικές υπηρεσίες να τις προσαρμόσουν προς τις απαιτήσεις της

φιλικότητας προς το περιβάλλον, επιβραβεύοντας την αναζήτηση νέων προσεγγίσεων της «τουριστικής υπηρεσίας», και

- Να καταπολεμήσει την πλημμυρίδα της ψευδο-περιβαλλοντικής πληροφορίας και διαφήμισης, προσφέροντας αντικειμενική και έμπειρη εκτίμηση των σχετικών πλεονεκτημάτων, για το περιβάλλον των προτεινόμενων εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων.

Η εφαρμογή του οικο-σήματος στον τουρισμό, είναι μια διαδικασία που πρέπει να προωθηθεί από την Ελλάδα, η οποία συμμετέχει στο ευρωπαϊκό σύστημα του οικο-σήματος για τα προϊόντα, χωρίς να έχει αναλάβει τη θέσπιση των κριτηρίων απονομής του, για καμία κατηγορία προϊόντων.

Η Ελλάδα έχει κάθε συμφέρον να αναπτύξει πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση αυτή και γιατί της το ζητείται και γιατί μπορεί να διαμορφώσει ένα σημαντικό εργαλείο παρέμβασης στην ευρωπαϊκή τουριστική αγορά.

Η σημασία της διαμόρφωσης των κριτηρίων του τουριστικού οικο-σήματος, εντοπίζεται σε τρία πεδία:

- I. Έλεγχος της σημασίας της αλληλεπίδρασης της περιβαλλοντικής υποδομής μιας περιοχής και των τουριστικών εγκαταστάσεων (και της υποδομής τους), που βρίσκονται σε αυτήν.

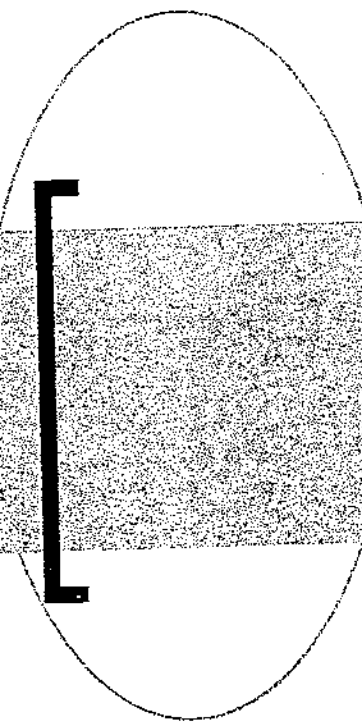
II. Αποδοχή ή απόρριψη γεωγραφικά κυμαινόμενων κριτηρίων απονομής του οικο-σήματος, και

III. Έλεγχος της έννοιας του οικοτουρισμού:

Ο οικοτουρισμός, όπως προτείνεται σήμερα, δεν αποτελεί παρά μία μεταφορά στην ενδοχώρα ή σε περιοχές εξαιρετικά ευαίσθητων οικοσυστημάτων του μαζικού παραθαλάσσιου τουρισμού, λόγω της αλλαγής του τουριστικού προτύπου.

Το γεγονός αυτό, είναι εξαιρετικά κρίσιμο για την πολιτική διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος των προστατευτέων περιοχών.

Ενδεχομένως, τα κριτήρια χαρακτηρισμού ενός τουριστικού πακέτου ως οικο-τουριστικού, να πρέπει να είναι πολλαπλώς αυστηρότερα από ότι αυτά που εφαρμόζονται σε μία μεγάλη τουριστική μονάδα (η οποία εμφανίζεται σαν ελάχιστα ή καθόλου φιλική προς το περιβάλλον).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΠΕΜΠΤΟ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αναλύοντας την αξία των κερδών και των επιβαρύνσεων (περιβαλλοντολογικών και μη), η πρώτη ερώτηση που πρέπει να τεθεί, είναι:

- ✓ *Αξία και κέρδη για ποιόν; Για τους επισκέπτες ή για τους κατοίκους της τουριστικής περιοχής;*

Απαραίτητη προϋπόθεση για την άνθιση και επιτυχία μιας τουριστικής βιομηχανίας είναι τα θέλγητρα του τόπου – προορισμού να αξίζουν περισσότερο για τους τουρίστες από τα έξοδα που θα κάνουν προκειμένου να φτάσουν εκεί, θέμα τόσο ευαίσθητο όσο και περίπλοκο για διερεύνηση και μελέτη.

Αλλά εδώ, διαπραγματευόμαστε τον σχεδιασμό και τον προγραμματισμό του τουρισμού, που σημαίνει τον σχεδιασμό που πραγματοποιούν οι αρμόδιοι φορείς ενός τόπου που λειτουργεί σαν πόλος τουριστικής προσέλκυσης με σκοπό την αποκόμιση κερδών και οφελών για τους κατοίκους και τους ίδιους (τους φορείς), αναλόγων με τα έξοδα των τουριστών, περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας για τους ντόπιους, υψηλότερα κέρδη με μικρότερες

απώλειες, υψηλότερες υποκείμενες σε φορολογία αξίες, καθώς και μορφές ευημερίας πέραν της ποθητής, πάντα, οικονομικής.

Τα οικονομικά συμφέροντα του ντόπιου πληθυσμού πρέπει λογικά να θεωρούνται σαν το πρώτο σημείο αναφοράς διότι χωρίς τη συνεισφορά του, τίποτα δεν θα επιτευχθεί.

Υπάρχουν αρκετά μέρη στην Ελλάδα και γενικότερα, στην Ευρώπη, με έντονες φυσικές ομορφιές και θέλγητρα, αλλά με ανεπαρκή αριθμό τουριστών, επειδή κανείς δεν τους έδωσε τίποτα να κάνουν, δεν τους προσέφερε χώρο να κοιμηθούν, ούτε τροφή ή διασκέδαση ή απλά ένα μέρος για να ξαπλώσουν πάνω στο γρασίδι.

Αλλά πέρα από ζητήματα απλής μεθόδου, σχεδιασμού και προγραμματισμού, υπάρχουν κάποιες ευρύτερες συνέπειες σε θέματα πολιτικής. Αφήνοντας τον τουρισμό στην τύχη του θα προκαλούσαν μια κεντρομόλο και, ίσως, μονοδιάστατη τάση, όπως συμβαίνει και σε άλλες εμπορικές ενέργειες. Όλα τα θέλγητρα, οι ευκολίες και οι ανέσεις θα συναντούσαν, έτσι, μόνο στις μεγάλες πόλεις και στις μητροπολιτικές χώρες του λεγόμενου «Πρώτου Κόσμου» (Αμερική και Δυτική Ευρώπη).

Η ανασύνταξη και διόρθωση αυτού του νόμου στο Σύνταγμα κάθε χώρας, που επιφέρει παρόμοιες δυσχέρειες, είναι αυτό που επιδιώκεται σε μεγάλο βαθμό με τα έργα τουριστικής ανάπτυξης. Οι τουριστικές και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, οι διαδρομές που ακολουθούνται μέχρι το σημείο προορισμού, το λεγόμενο *sightseeing*, οι πληροφορίες, η γοητεία του ίδιου του τοπίου καθώς και οι τεχνητές ομορφιές που ο άνθρωπος δημιουργεί, πρέπει να παρέχονται για να ενισχύουν τις ήδη υπάρχουσες φυσικές ομορφιές του περιβάλλοντος σε κάθε τόπο – και ειδικά στις περιφέρειες.

Τα αναπτυξιακά έργα και ο σχεδιασμός επιτρέπουν στον τουρισμό να γίνει το μέσο μεταβιβαζόμενου εισοδήματος από τους πλούσιους στους φτωχούς, από τις ανά τόπο παραλίες στην ηπειρωτική γη, από τις πόλεις στην εξοχή, από τις προικισμένες με φυσικές ομορφιές εκτάσεις σε βραχώδεις, γραφικές περιοχές, στις οποίες, τυπικά, μόνο ο τουρισμός μπορεί να ανθήσει επιφέροντας οικονομική ανάπτυξη.

Το λογικό συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι ο τουρισμός θα πρέπει να αποτελεί περισσότερο τοπική ή περιφερειακή ευθύνη παρά εθνική. Παρόλα αυτά πρέπει να υπάρχει και με κάθε τρόπο και μέσο να συντελείται προστασία και διατήρηση, μιας και το περιβάλλον αποτελεί κοινή ωφέλεια. Με κανένα τρόπο δεν είναι σίγουρο ότι οι τοπικές και περιφερειακές αρχές θα φροντίσουν γι' αυτό, ακόμα και παρακινημένες για την χάραξη μιας μακροπρόθεσμης πολιτικής, που θα οδηγήσει σε τουριστική και οικονομική ανάπτυξη, πέρα από τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα και συμφέροντα.

ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ, ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

Πολλές από τις περιοχές που μελετήθηκαν έχουν αναγνωρισθεί από τις Ελληνικές Αρχές ως σημαντικές για την προστασία της φύσης και προστατεύονται νομοθετικά. Ωστόσο, υπάρχουν περιοχές που δεν είναι επαρκώς γνωστές και συνεπώς δεν προστατεύονται σε περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο.

Στα πλαίσια του έργου, λήφθηκε υπόψη η εθνική νομοθεσία, έτσι ώστε να περιληφθούν σχεδόν όλες οι περιοχές που βρίσκονται κάτω από κάποιο εθνικό καθεστώς προστασίας, όπως οι Εθνικοί Δρυμοί, τα Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, τα Αισθητικά Δάση, τα Θαλάσσια Πάρκα, τα Καταφύγια Θηραμάτων, τα Εκτροφεία Θηραμάτων και οι Ελεγχόμενες Κυνηγετικές Περιοχές.

Οι Εθνικοί Δρυμοί αποτελούν την κύρια κατηγορία των εθνικά προστατευόμενων περιοχών, οι οποίες έχουν ανακηρυχθεί και υφίστανται διαχείριση στα πλαίσια της Δασικής Νομοθεσίας. Περιλαμβάνουν δασικές περιοχές οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον από άποψη διατήρησης της αυτοφυούς χλωρίδας και της άγριας πανίδας, των γεωμορφολογικών σχηματισμών, του υπεδάφους, της ατμόσφαιρας, των νερών και γενικά του φυσικού περιβάλλοντος.

Αποτελούνται, συνήθως, από μία περιοχή απόλυτης προστασίας, τον πυρήνα, και από μία προστατευτική περιφερειακή ζώνη.

Ορισμένες από τις δραστηριότητες που απαγορεύονται στους πυρήνες Εθνικών Δρυμών είναι η βιομηχανία, η εγκατάσταση οικισμών, οικιών, αγροικών και παραπηγμάτων, η βόσκηση, η υλοτομία, η θήρα, η κοπή, το ξερίζωμα, η συλλογή φυτών κ.λ.π. Δεκαέξι προτεινόμενες περιοχές, αποτελούν εξολοκλήρου ή περιέχουν πυρήνες Εθνικών Δρυμών, ενώ έξι περιοχές περιλαμβάνουν περιφερειακές ζώνες Εθνικών Δρυμών.

Ως Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης κηρύσσονται εκτάσεις, δημόσιες ή μη, που παρουσιάζουν παλαιοντολογικό, γεωμορφολογικό και ιστορικό ενδιαφέρον, καθώς και συστάδες δένδρων ή δένδρα ή και σπάνια είδη φυτών που έχουν ιδιαίτερη βοτανική, φυτογεωγραφική, αισθητική και ιστορική σημασία.

Στις περιοχές αυτές ισχύουν οι ίδιες απαγορεύσεις όπως και στους πυρήνες Εθνικών Δρυμών. Από τις περιοχές που μελετήθηκαν, δέκα τέσσερις (14) περιλαμβάνουν εκτάσεις που προστατεύονται ως Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης.

Ωστόσο, σε ορισμένες μεγάλες περιοχές, οι προστατευόμενες εκτάσεις καλύπτουν πολύ μικρό ποσοστό της συνολικής επιφάνειας, με αποτέλεσμα η επί τοις εκατό τους κάλυψη να εμφανίζεται ως μηδενική.

Ως Αισθητικά Δάση κηρύσσονται δάση ή φυσικά τοπία που έχουν ιδιαίτερη αισθητική, υγιεινή και τουριστική σημασία, ούτως ώστε να προστατεύεται η πανίδα, η χλωρίδα και η ιδιαίτερη φυσική ομορφιά τους. Δώδεκα περιοχές περιέχουν ή αποτελούν εξολοκλήρου Αισθητικά Δάση, η ποσοστιαία κάλυψη των οποίων παρουσιάζεται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Ως μόνιμα Καταφύγια Θηραμάτων, ιδρύονται οι περιοχές που πληρούν τις προϋποθέσεις ώστε να καλύπτονται οι βασικές ανάγκες των θηραμάτων σε ησυχία, τροφή και νερό. Ο μεγαλύτερος αριθμός των προστατευόμενων περιοχών ανήκει στην κατηγορία αυτή (119). Έξι (6) περιοχές περιλαμβάνουν τμήματα ή αποτελούν εξ' ολοκλήρου Εκτροφεία Θηραμάτων, ενώ οκτώ (8) περιοχές έχουν χαρακτηριστεί ως Ελεγχόμενες Κυνηγετικές Περιοχές. (Βλέπε τον παρακάτω Πίνακα).

Τέλος, οι χερσαίες και θαλάσσιες περιοχές των Βορείων Σποράδων έχουν ανακηρυχθεί ως Θαλάσσιο Πάρκο (1992), διότι αποτελούν καταφύγιο της μεσογειακής φώκιας (*Monachus monachus*). Επίκειται η ανάκηρυξη ενός ακόμη Θαλάσσιου Πάρκου στον κόλπο Λαγανά της Ζακύνθου, η οποία είναι σημαντική περιοχή αναπαραγωγής της θαλάσσιας χελώνας *Caretta caretta*.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι λήφθηκε υπόψη ο χαρακτηρισμός των περιοχών σε διεθνές επίπεδο, έτσι ώστε να περιληφθούν σχεδόν όλες οι περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενες σύμφωνα με τις συμβάσεις Ραμσάρ και Βαρκελώνης, καθώς και αυτές που έχουν χαρακτηριστεί ως Βιογενετικό Απόθεμα από το Συμβούλιο της Ευρώπης, ως Απόθεμα Βιόσφαιρας από το πρόγραμμα «Άνθρωπος και Βιόσφαιρα» των Ηνωμένων Εθνών, ως Διεθνής Κληρονομιά από τα Ηνωμένα Έθνη, τους έχει απονεμηθεί το Ευρωπαϊκό Δίπλωμα του Συμβουλίου της Ευρώπης, ή αποτελούν Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά της Ελλάδας.

Οι διεθνώς χαρακτηρισμένες περιοχές μπορεί να αποτελούν τμήμα, να ταυτίζονται ή ακόμη και να έχουν ευρύτερα όρια από τις προτεινόμενες προς ένταξη στο δίκτυο Φύση 2000 περιοχές. Στον

πίνακα που ακολουθεί, δίνονται στην πρώτη στήλη οι κωδικοί των προτεινόμενων περιοχών και στη δεύτερη τα ονόματα των διεθνώς χαρακτηρισμένων περιοχών.

Τέλος, στην τρίτη στήλη και για τις περιπτώσεις που υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία, δίνεται το ποσοστό κάλυψης των προτεινόμενων περιοχών από τις διεθνώς χαρακτηρισμένες.

Η πιο πολυπληθής κατηγορία αφορά στις Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά της Ελλάδας, ενώ το Ευρωπαϊκό Δίπλωμα έχει απονεμηθεί μόνο στον Εθνικό Δρυμό Σαμαριάς.

Όπως φαίνεται επίσης από τον Πίνακα που ακολουθεί, η περιοχή του Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς συγκεντρώνει τους περισσότερους διεθνείς χαρακτηρισμούς. Σε δεύτερη θέση ακολουθεί αυτή του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΝΤΑΙ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

- ΠΥΡΗΝΕΣ ΕΘΝΙΚΩΝ
ΔΡΥΜΩΝ (GR01)

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΟΝΟΜΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	% ΚΑΛΥΨΗ
GR1250001	Όρος Όλυμπος	26
GR1250005	Εθνικός Δρυμός Ολύμπου	100
GR1310002	Εθνικός Δρυμός Πίνδου	100
GR1310003	Εθνικός Δρυμός Πίνδου (Βάλια Κάλντα) (Ευρύτερη περιοχή)	49
GR1340001	Εθνικός Δρυμός Πρεσπών	25
GR1340002	Λίμνη Μικρή Πρέσπα	100
GR1300001	Εθνικός Δρυμός Βίκου – Αώου	27
GR222002	Εθνικός Δρυμός Αίνου	100
GR2410002	Εθνικός Δρυμός Παρνασσού	100
GR2440004	Εθνικός Δρυμός Οίτης	43
GR2450005	Νοτιοανατολικός Παρνασσός – Εθνικός Δρυμός Παρνασσού – Δάσος Τιθορέας	20
GR3000001	Όρος Πάρνηθα	35
GR3000005	Σούνιο – Νησίδα Πατρόκλου	15
GR3000009	Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας	100
GR4340008	Λευκά Όρη	9
GR4340014	Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς	100

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

• **ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΜΝΗΜΕΙΑ
ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ (GR03)**

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΟΝΟΜΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	% ΚΑΛΥΨΗ
GR1120003	Όρος Χάιντου Κούλα και Γύρω Κορυφές	1
GR1140001	Δάσος Φράκτου	55
GR1140007	Παρθένο Δάσος Κεντρικής Ροδόπης	100
GR1230002	Υδροχαρές Δάσος Μουριών	3
GR1240001	Κορυφές Όρους Βόρας	2
GR1260007	Όρη Βρόντους – Λαΐλιας	38
GR1320002	Κορυφές Όρους Γράμμος	1
GR2310001	Δέλτα Αχελώου, Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου – Αιτωλικού και Εκβολές Εύηνου	0
GR2420004	Μεγάλο και Μικρό Λιβάρι – Δέλτα Ξηριά – Υδροχαρές Δάσος Αγίου Νικολάου	0
GR2520006	Όρος Πάρνωνας (και Περιοχή Μαλεβής)	0
GR2550003	Νήσοι Σαπένζα και Σχίζα, Ακρωτήριο Ακρίτας	0
GR4110003	Λέσβος: Δυτική Χερσόνησος – Απολιθωμένο Δάσος	75
GR4210005	Ρόδος: Ακραμύτης, Αρμενίστης, Αττάβυρος	1
GR4330005	Όρος Ίδη	0

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

• ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ
ΔΑΣΗ (GR04)

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΟΝΟΜΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	% ΚΑΛΥΨΗ
GR1120004	Στενά Νέστου	100
GR1420001	Κάτω Όλυμπος	1
GR1420002	Δέλτα Πηνειού – Τέμπη	24
GR1420003	Αισθητικό Δάσος	100
GR1420005	Αισθητικό Δάσος Κοιλάδας Τεμπών	100
GR1430002	Έλος Σούρπης-Κούρι Αλμυρού	20
GR1430003	Σκιάθος: Κουκουναριές	50
GR2320004	Αισθητικό Δάσος Καλαβρύτων	100
GR2420002	Δίρφυς: Δάσος Στενής-Δελφί	50
GR2450005	Νοτιανατολικός Παρνασσός- Εθνικός Δρυμός Παρνασσού – Δάσος Τιθορέας	1
GR3000006	Υμηττός – Αισθητικό Δάσος Καισαριανής- Λίμνη Βουλιαγμένης	5
GR4320006	Βορειοανατολικό Άκρο Κρήτης: Διονυσά- δες, Ελάσα και Χερσόνησος Σίδερο (Άκρα Μαυροβούνι – Βαΐ – Άκρα Πλάκα)	0
GR4320009	Αισθητικό Δάσος Βαΐ	100

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

• ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΖΩΝΕΣ
ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΡΥΜΩΝ (GR12)

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΟΝΟΜΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	% ΚΑΛΥΨΗ
GR1310003	Εθνικός Δρυμός Πίνδου (Βάλια Κάλντα) (Ευρύτερη περιοχή)	51
GR1340001	Εθνικός Δρυμός Πρεσπών	75
GR2130001	Εθνικός Δρυμός Βίκου - Αώου	73
GR2440003	Φαράγγι Γοργοποτάμου	35
GR2440004	Εθνικός Δρυμός Οίτης	57
GR3000005	Σούνιο - Νησίδα Πατρόκλου	53

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

• ΕΚΤΡΟΦΕΙΑ ΘΗΡΑΜΑΤΩΝ (GR21)

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΟΝΟΜΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	% ΚΑΛΥΨΗ
GR1110003	Τρεις Βρύσες	3
GR1150010	Δέλτα Νέστου και Λιμνοθάλασσες Κεραμωτής	0
GR1250001	Όρος Βέρμιο	5
GR2320008	Όρος Ερύμανθος	1
GR3000001	Όρος Πάρνηθα	10
GR4220007	Νήσος Αντίμηλος	100

Η ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΩΣ ΕΘΝΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ

Η Ελληνική Κυβέρνηση κάνει σημαντικά βήματα στον τομέα της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία αποτελεί στόχο προτεραιότητας για την Ευρωπαϊκή Ένωση και προωθείται μέσω μιας σειράς πολιτικών οργάνων.

Ένα βασικό στοιχείο αυτής της γενικής προσέγγισης είναι η δυνατότητα που δίνεται στους τοπικούς φορείς να καθορίσουν τη δική τους ατζέντα βιώσιμης ανάπτυξης.

Οι επόμενοι παράγραφοι περιγράφουν το πρόγραμμα που θα πρέπει να ακολουθήσει η περιοχή προκειμένου να επιτύχει βιώσιμη ανάπτυξη καθώς και ορισμένα σημεία – κλειδιά των μεθόδων που θα πρέπει να υιοθετηθούν προκειμένου να επιτευχθεί η βιώσιμη περιβαλλοντική διαχείριση, η οποία αποτελεί συστατικό του τοπίου βιώσιμης ανάπτυξης.

Υπάρχουν πολλά θέματα στο Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Ελλάδας. Η γεωργία αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους. Οι στρατηγικοί στόχοι της αγροτικής πολιτικής της Ελλάδας περιλαμβάνουν την προώθηση και την υποστήριξη της οικονομικής βιωσιμότητας των γεωργικών δραστηριοτήτων μέσω:

- Του εκσυγχρονισμού των μεθόδων παραγωγής, και
- Την βελτίωση των γεωργικών βιοτεχνικών μονάδων.

Εντός αυτού του πλαισίου, πολλές παρεμβάσεις της περιφερειακής πολιτικής έχουν εντοπιστεί στην δασοκομία. Αυτές περιλαμβάνουν το δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και άλλα κίνητρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως τα LEADER I και II, καθώς και άλλα μέσα που παρέχονται από την νομοθεσία περί Αγροτικής Ανάπτυξης (1257/99).

Πρόσφατα αυτοί οι στόχοι έχουν επεκταθεί μέσω του Περιφερειακού Σχεδίου Ανάπτυξης (Τρίτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000-2006), το οποίο εμπεριέχεται στο πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη – Εκσυγχρονισμός της Επαρχίας» που υπεβλήθη στην Ευρωπαϊκή Ένωση από το Ελληνικό Υπουργείο Γεωργίας. Το πρόγραμμα καθορίζει τους εξής γενικούς αναπτυξιακούς στόχους για την περίοδο 2000 – 2006.

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού αγροτικού τομέα, λαμβάνοντας υπόψη τον αυξανόμενο διεθνή ανταγωνισμό.
- Επίτευξη βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης της επαρχίας διατηρώντας την κοινωνική και περιβαλλοντική ισορροπία της.
- Διατήρηση του περιβάλλοντος και της κοινωνικής συνοχής όλου του πληθυσμού που απασχολείται στον αγροτικό τομέα.

Ένα από τα έργα προστασίας αυτού του προγράμματος αποτελεί η διαχείριση των ορεινών περιοχών της Τζουμέρκας, οι

οποίες εμπεριέχονται στο NATURA 2000, και περιλαμβάνει την αναγέννηση υποβιβασμένων και διαβρωμένων βοσκοτόπων σε μια έκταση 1.900 εκταρίων.

Στην ίδια ορεινή περιοχή, το Υπουργείο Γεωργίας προωθεί μέσω του Εθνικού Προγράμματος Δράσης για την ελάττωση του CO₂ και άλλων αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου την επαναχρησιμοποίηση των παραδοσιακών πρακτικών που βασίζονται στην εκ περιτροπής διαχείριση των βοσκοτόπων (αναφέρεται σε μια έκταση 25.500 εκταρίων).

Ένα άλλο βασικό στοιχείο για την εφαρμογή του προγράμματος είναι η δασοκομία. Η Ελλάδα είναι πιθανόν η μόνη χώρα μέλος του Ο.Ο.Σ.Α., στην οποία εφαρμόζεται η συνταγματική απαγόρευση της μετατροπής των δασών σε άλλες χρήσεις. Πέραν αυτού, ένα στρατηγικό σχέδιο καθιερώθηκε το 1986 και ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα υλοποιήθηκε το 1989.

Μέσω αυτών των προγραμμάτων, η Ελλάδα είναι υπέρ της εφαρμογής των δασικών αρχών που υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED) και από την Agenda 21. Μια καταγραφή των δασών, η οποία έλαβε τέλος το 1992, καλύπτει θέματα διασποράς των δασών, των χαρακτηριστικών τους, του όγκου και της ποιότητας της χλωρίδας, της φυσικής αύξησης και της θνησιμότητάς τους.

Η Γενική Γραμματεία Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος, που ανήκει στο Υπουργείο Γεωργίας, είναι υπεύθυνη για όλα τα θέματα που αφορούν τα δάση και την εφαρμογή των εθνικών προτεραιοτήτων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Από το 1937, η διαχείριση των δασών στην Ελλάδα βασιζόταν σε μελέτες και σχέδια, ενώ όπως προαναφέρθηκε, μόλις τώρα

εισάγεται ειδική νομοθεσία για την βιώσιμη διαχείριση των δασών. Αυτές οι προσπάθειες συμπληρώνονται από την εγκαθίδρυση δύο Εργαστηρίων (μέσω της εφαρμογής του Τρίτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης), τα οποία θα χορηγούν πιστοποιητικά βιώσιμης προέλευσης και ποιότητας στα δασικά προϊόντα.

Ο Νόμος 2080/92 (η νομοθεσία έχει συμπληρωθεί από τον πρόσφατο νόμο 1257/99) προβλέπει την αναδάσωση αγροτικών περιοχών από τους ιδιοκτήτες τους μέσω εγκρίσεων και οικονομικών κινήτρων που παρέχονται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγκρίσεων, το οποίο καλύπτει πάνω από το 75% των συνολικών εξόδων.

Η νομοθεσία προβλέπει επίσης:

- Την ενίσχυση των δασικών πόρων.
- Την συμβολή στην δημιουργία καλύτερης περιφερειακής οργάνωσης, η οποία θα λαμβάνει υπόψη τις περιβαλλοντικές ανησυχίες.
- Την προώθηση της συμβολής των δασικών πόρων στον περιορισμό του φαινομένου του θερμοκηπίου και στην δέσμευση του CO₂.

Τόσο η εθνική πολιτική και οι στόχοι της που περιγράφηκαν παραπάνω όσο και τα προγράμματα που ήδη υλοποιούνται στην Τζουμέρκα δείχνουν καθαρά την σημασία των ολοκληρωμένων προσεγγίσεων, των οποίων η περιβαλλοντική βιωσιμότητα αποτελεί απαραίτητο συστατικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΕΚΤΟ

NOMΟΘΕΣΙΑ

ΤΕΧΝΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Προκειμένου να γίνει κατανοητός ο λόγος και η αναγκαιότητα της νομοθετικής ρύθμισης του όρου «περιβάλλον», πρέπει αρχικά, να διασαφηνιστεί η ίδια η έννοια του όρου και κατόπιν να προσδιοριστούν τόσο οι σχέσεις του με την οικολογία, όσο και με τον τουρισμό.

Το φυσικό περιβάλλον υφίσταται αυτόνομο, αναπαράγεται και διατηρείται μόνο του σε μια σοφή ισορροπία, μια διαδικασία που συντελούνταν ανέκαθεν, πολύ πριν τις καταστρεπτικές, στην πλειοψηφία τους, επεμβάσεις του ανθρώπου σε αυτό. Αποτελούσε πάντα τον φυσικό περίγυρο όλων των ζωντανών οργανισμών, μέσα στον οποίο γεννιόνταν, αναπαράγονταν και πέθαιναν, ένας κύκλος αέναος και αδιάσπαστος, που μόνο ο «σοφός» άνθρωπος τον τελευταίο αιώνα ήρθε, με τις αλόγιστες ενέργειές του, να διαταράξει.

Δεν είναι τόσο η επιπολαιότητα του ανθρώπου, ή ο εφησυχασμός του, ότι το περιβάλλον έχει τη δυνατότητα αυτοδιατήρησης και εξέλιξης, που προκάλεσαν την μεγαλύτερη και αναντικατάστατη – σε πολλές περιπτώσεις – καταστροφή.

Ξαφνικά, ο άνθρωπος ανακάλυψε ότι το περιβάλλον μπορεί να αποτελέσει γι' αυτόν πηγή οικονομικού κέρδους, ότι μπορεί να εφαρμόσει και σε αυτό το πεδίο τους νόμους της προσφοράς και ζήτησης. Με λίγα λόγια, άρχισε να αντιμετωπίζει το περιβάλλον σαν *εμπορεύσιμο προϊόν*, παραβλέποντας τον βασικότερο λόγο που αναιρεί μια τέτοια οπτική: *το περιβάλλον είναι φθαρτό*.

Παρόλη την ικανότητα αναπαραγωγής και διατήρησής του, το περιβάλλον δεν μπόρεσε να αντισταθεί στην εκμετάλλευση που υπέστη από τον άνθρωπο με τόσο εξοντωτικούς ρυθμούς. Τα αποτελέσματα αυτής της εκμετάλλευσης είναι εμφανή γύρω μας. Ο βαθμός και ο ρυθμός φθοράς του αρχίζουν να έχουν τις πρώτες τους επιπτώσεις πάνω στον ίδιο τον υπαίτιο της καταστροφής του.

Η ανάπτυξη του τουριστικού φαινομένου ενέτεινε αυτήν την καταστροφή, καθώς η φυσική ομορφιά, η πανίδα και η χλωρίδα ενός τόπου άρχισαν να αποτελούν πόλο τουριστικής έλξης και επομένως οικονομικό όφελος και κέρδος.

Στον αντίποδα αυτής της κατάστασης έρχεται να αντιταχθεί η οικολογία, προτείνοντας βιώσιμες λύσεις που ικανοποιούν τόσο τα οικονομικά συμφέροντα όσο και την ίδια τη Φύση. Ο οικοτουρισμός, ίσως αποτελέσει στο άμεσο μέλλον τη χρυσή, αυτή, τομή.

Σε αυτό το σημείο προέκυψε η ζωτική ανάγκη νομοθετικού ορισμού των εννοιών «περιβάλλον» και «οικολογία», προκειμένου να τεθούν κάποια όρια και να ελεγχθούν οι ρυθμοί καταστροφής και εκμετάλλευσης της Φύσης.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΝΟΜΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Α. ΟΡΙΣΜΟΙ

Η έννοια του περιβάλλοντος μπορεί να αποδοθεί συνοπτικά στον παρακάτω ορισμό:

- *Περιβάλλον είναι το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες.*

Ο ορισμός αυτός δίνεται από τον σημαντικό νόμο – πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος που πρόσφατα τέθηκε σε ισχύ.

Αν και η ετυμολογία του όρου «περιβάλλον» παραπέμπει στον όρο «φύση», εν τούτοις, υπάρχει μια σημαντικότερη διάκριση ανάμεσά τους, η οποία και προσεγγίζει το περιεχόμενο του όρου.

Οι έννοιες αυτές δεν είναι συνώνυμες διότι η πρώτη προϋποθέτει και επαναπροσδιορίζει την έννοια της δεύτερης. Το περιβάλλον, όταν προσδιορίζεται σε σχέση με τον άνθρωπο σαν αυτό που περιβάλλει τα ανθρώπινα όντα, περιλαμβάνει στοιχεία που ενδεχομένως δεν αφορούν τόσο τη φύση, όσο τον αστικό χώρο.

Αντίστροφα, η φύση θέτει προβλήματα που δεν αφορούν το περιβάλλον (όπως αυτό έχει ορισθεί), όπως π.χ. η διατήρηση των

ειδών και προσδιορίζεται σαν το σύνολο εκείνο που αποτελείται από όλα όσα βρίσκονται έξω από την ορθολογική και τεχνική δραστηριότητα του ανθρώπου.

Ο συνδυαστικός κριτικός των δύο εννοιών εντοπίζεται στο γεγονός ότι στο χώρο του περιβάλλοντος υπάρχουν ορισμένες έννοιες οι οποίες αναφέρονται στη φύση και συνοψίζονται στην ανάγκη σεβασμού των φυσικών ισορροπιών και δεδομένων που ρυθμίζουν την ίδια την εξέλιξη της ζωής, σύμφωνα με τις βιολογικές επιταγές.

Ο όρος «περιβάλλον» θα μπορούσε να αποδοθεί με παραπάνω από μια έννοιες:

- Σύμφωνα με μια άποψη αφορά μόνο προβλήματα ρύπανσης. Είναι, όμως, σαφές ότι το περιβάλλον σαν έννοια πρέπει να μελετηθεί συνολικά και όχι μονομερώς, περιορίζοντας το σαν την πάλη κατά της ρύπανσης.
- Σύμφωνα με μια δεύτερη άποψη αφορά τις σχέσεις του ανθρώπου και του ιδίου ως στοιχείου, στο οποίο ο άνθρωπος ασκεί μια συνεχή καθολική κυριαρχία, ενώ αυτό από την πλευρά του, κατά τη διαδικασία της εξέλιξης, ασκεί στον άνθρωπο μια τόσο συγκεκριμένη και προσδιοριστική επίδραση, ώστε ορισμένοι να αναρωτιούνται τελικά για το βαθμό ελευθερίας που αυτός κατέχει.
- Τέλος, σύμφωνα με μια άλλη άποψη, το περιβάλλον αντικατοπτρίζει τις σχέσεις του ανθρώπου με το χώρο

της ζωής, της δράσης και της εξέλιξης του και κυρίως, της κατοικίας του. Είναι αξιοσημείωτο, δε, ότι η έννοια του περιβάλλοντος μπορεί να περιλαμβάνει το σύνολο ή το συνδυασμό των παραπάνω ορισμών, άποψη που επικρατεί στα πρακτικά της επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

B. ΝΟΜΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Οι πολλές απόψεις οι οποίες αφορούν την νομική κάλυψη της έννοιας του περιβάλλοντος κινούνται γύρω από δύο βασικούς άξονες:

- Ο πρώτος στοχεύει στην προστασία της ζωής, της υγείας, της ψυχικής ευεξίας και των οικονομικών συμφερόντων, τα οποία σε τελική ανάλυση, πλήττονται από τις προσβολές κατά του περιβάλλοντος. Στα πλαίσια αυτής της ανθρωποκεντρικής προσέγγισης, το περιβάλλον διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες:
 - Σε μικρο-περιβάλλον,
 - μεσο-περιβάλλον, και
 - μακρο-περιβάλλον

ανάλογα με το εάν μια αποτελεσματική ενέργεια προστασίας του επιχειρείται από το άτομο, την κοινωνία, ή όλη την ανθρωπότητα, αντίστοιχα.

Από την άποψη των μηχανισμών της νομικής προστασίας του, βέβαια, σε στενή έννοια, η κατηγορία του μεσοπεριβάλλοντος

είναι η πιο πρόσφορη για υιοθέτηση κανόνων και διατάξεων, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από την επιδίωξη εξειδικευμένων λύσεων στα ιδιαίτερα προβλήματα της συγκεκριμένης κατηγορίας περιβάλλοντος.

- Ο δεύτερος άξονας, που εξετάζει τη νομική κάλυψη της έννοιας από οικονομικής – οικολογικής πλευράς στοχεύει στη σωτηρία του φυσικού περιβάλλοντος, σαν παράγοντα αναγκαίου για την επιβίωση της σημερινής και των μετέπειτα γενεών. Σε αυτό το πλαίσιο, η έννοια του περιβάλλοντος εκλαμβάνεται σαν η συνισταμένη μιας πλειοψηφίας υλικών παραγόντων που αποτελούνται από φυσικές σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα σε δύο εδαφικά σημεία.

Αυτές οι υλικές, περιβαλλοντικές σχέσεις, οι οποίες συνίστανται σε σχέσεις μεταξύ ενός σημείου εκπομπής και ενός σημείου υποδοχής (δέκτη), προσδιορίζουν άλλους, αντίστοιχους περιβαλλοντολογικούς παράγοντες, οι οποίοι με τη σειρά τους συνδέονται μέσω ενός φυσικού στοιχείου, όπως είναι το φως, η ατμόσφαιρα, το νερό ή το έδαφος. Αυτές οι υλικές σχέσεις αναφοράς καταλήγουν με τη σειρά τους σε νομικές σχέσεις αναφοράς, οι οποίες αποτελούν τον αιτιώδη σύνδεσμο ανάμεσα σε ένα άτομο που βρίσκεται στο σημείο εκπομπής ενός περιβαλλοντολογικού παράγοντα και στις συνέπειες που ο παράγοντας αυτός έχει για άλλα άτομα.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Το περιβάλλον περιλαμβάνει το φυσικό περιβάλλον και το πολιτιστικό ή ανθρωπογενές, δηλαδή το περιβάλλον που αποτελεί δημιούργημα του ανθρώπου. Το φυσικό περιβάλλον περιλαμβάνει τον φυσικό κόσμο, οργανικό και ανόργανο και τον άνθρωπο, βάσει της λογικής ότι ο άνθρωπος αποτελεί οργανικό στοιχείο του ζωικού κόσμου.

Στο Ελληνικό Δίκαιο η έννοια του περιβάλλοντος γίνεται κατανοητή με μια ικανοποιητική ευρύτητα. Η διάταξη του άρθρου 24, παρ. 1 του Συντάγματος του 1975 δεν περιλαμβάνει ορισμό της έννοιας του φυσικού περιβάλλοντος, εκλαμβάνεται όμως, σαν διατύπωση της πρόθεσης να συμπεριλάβει κάθε έννοια του φυσικού περιβάλλοντος, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να αναγνωριστεί στο νομοθέτη όσο το δυνατόν μεγαλύτερη δυνατότητα ρύθμισης, όσον αφορά την προστασία του.

Κατά τον ν. 360/1976 «Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος» και το Π.Δ. 1180 «περί ρυθμίσεως θεμάτων αναγομένων εις τα της ιδρύσεως και λειτουργίας βιομηχανιών, βιοτεχνικών, πάσης φύσεως μηχανολογικών εγκαταστάσεων και αποθηκών και της εκ τούτων διασφαλίσεως του περιβάλλοντος εν γένει», σαν φυσικό περιβάλλον θεωρείται ο χώρος, ο οποίος περιβάλλει τον άνθρωπο, η φύση δηλαδή και τα συστατικά της και όχι και ο ίδιος ο άνθρωπος.

Το φυσικό περιβάλλον, σαν κατασκευή μάλλον παρά σαν φυσικό δεδομένο, σαν προϊόν, δηλαδή, της δραστηριότητας του ανθρώπου, θεωρείται από τον νομοθέτη ως ένα αγαθό προστατευτέο, ως μια ισορροπία προς διαφύλαξη ή και βελτίωση και αυτό, παρόλο

το δεοντολογικό στοιχείο, το οποίο περιέχει και το οποίο αποτελεί απαραίτητο στοιχείο της έννοιας του έννομου αγαθού, είναι δυνατόν να δημιουργήσει αμφιβολίες.

Η πολλαπλή έννοια του όρου «περιβάλλον», όμως, η οποία επικεντρώνεται στο βαθύτερο προσδιορισμό του, δημιουργεί προβλήματα τόσο στο νομοθέτη, όσο και στη διοίκηση, ως φορέα άσκησης κανονιστικής εξουσίας, για το τι πρέπει τελικά να προστατευτεί σαν περιβάλλον.

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΝΟΜΙΚΗΣ ΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Το πρόβλημα του περιβάλλοντος και της ανάγκης προστασίας του μπόρεσε να δικαιολογήσει μια ειδική νομοθετική ρύθμιση μόνο από τη στιγμή που

- α) στο επίπεδο της οικονομίας η αύξηση των περιπτώσεων οικολογικής καταστροφής φάνηκε ότι αποτελούσε εμπόδιο για την περαιτέρω ανάπτυξη, και
- β) στο επίπεδο της δημόσιας υγείας, η υγεία των ανθρώπων θεωρήθηκε ότι βρίσκεται, πλέον, σε κίνδυνο.

Η συνειδητοποίηση της ανάγκης για νομική κάλυψη της προστασίας του περιβάλλοντος, ένταξης, δηλαδή, της προστασίας του περιβάλλοντος στο χώρο του δικαίου, οδήγησε στη σύσταση ενός αυτόνομου κλάδου του δικαίου, του δικαίου του περιβάλλοντος, το οποίο συνοπτικά μπορεί να οριστεί ως

«το δίκαιο για την αντιμετώπιση της οικολογικής βλάβης και για την προστασία του περιβάλλοντος».

Το δίκαιο αυτό αναλαμβάνει την καθολική νομική αντιμετώπιση του οικολογικού προβλήματος.

Το δίκαιο του περιβάλλοντος αποτελεί ξεχωριστό κλάδο του δικαίου, κυρίως γιατί ρυθμίζει μια νέα πτυχή της κοινής ζωής, η

οποία συνδέεται με τη σχέση του ανθρώπου προς το φυσικό περιβάλλον.

Τόσο στη Γαλλία όσο και στην Ελλάδα, τα πρώτα σύνολα ειδικών κανόνων και όχι πλέον διάσπαρτων και ευκαιριακών διατάξεων, τα οποία έχουν ως αντικείμενό τους τις σχέσεις του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον, εμφανίζονται το 1976.

Η πλήρης κατανόηση του προβλήματος της προστασίας του περιβάλλοντος απαιτεί την προσέγγιση της οικολογικής βλάβης από την οπτική πολλαπλών κλάδων του δικαίου. Ο ρόλος του δημοσίου δικαίου στην προστασία του περιβάλλοντος είναι πρωτεύων, τόσο όσον αφορά το αντικείμενο προστασίας, όσο και τα νομικά μέσα, στα οποία καταφεύγει ο νομοθέτης και τα οποία βρίσκονται ως επί το πλείστον στη διάθεση της δημόσιας διοίκησης.

Η διαπίστωση αυτή είναι τόσο περισσότερο προφανής, όσο είναι αναμφισβήτητο το γεγονός ότι η δραστηριότητα της προστασίας του περιβάλλοντος αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά, σε έκταση και ουσία, πεδία του σύγχρονου κρατικού παρεμβατισμού.

Αντικείμενο της προστασίας είναι ένα κατεξοχήν αντικείμενο του δημοσίου δικαίου: η ποιότητα ενός αγαθού (των υδάτων, της ατμόσφαιρας κ.λ.π.) και στόχος της νομοθεσίας είναι η βάση αντικειμενικών κανόνων ποιότητας εξαφάνιση ή μείωση κάθε δραστηριότητας η οποία μπορεί να βλάψει αυτά τα αγαθά.

Είναι αξιοσημείωτο, πάντως, το γεγονός ότι η ανάγκη νομικής κάλυψης της προστασίας του περιβάλλοντος δεν παρουσιάζει ίσως τόσα προβλήματα, όσα ο εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου «περιβάλλον» και της προστασίας του.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

α. ΟΡΙΣΜΟΙ

Η έννοια του όρου «οικολογία» μπορεί να αποδοθεί με τον παρακάτω ορισμό:

- *Η οικολογία μπορεί να οριστεί σαν η επιστήμη των σχέσεων των ζώντων οργανισμών με τον ζωτικό τους χώρο.*

Κατά συνέπεια, σαν οικολογική ζημία θεωρείται κάθε διακοπή ή διαταραχή των συλλογικών, αυτών, σχέσεων που πραγματοποιείται είτε με τη ρύπανση ή τη μόλυνση των περιβαλλοντικών αγαθών, είτε με την εξάντλησή τους. Ο άνθρωπος, αποτελώντας μέλος της βιολογικής, αυτής, αλυσίδας έχει κάθε συμφέρον να συμβάλλει στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας, η οποία του εξασφαλίζει ένα υγιή ζωτικό χώρο.

Η ολοένα αυξανόμενη κατάχρηση των περιβαλλοντολογικών αγαθών (π.χ. αέρας, θάλασσα, τρεχούμενα νερά, φως), ενισχύει τη διαπίστωση που επικρατεί, ότι τα αγαθά αυτά δεν είναι ούτε ανεξάντλητα, ούτε απρόσβλητα.

Έτσι, η αλόγιστη χρήση τους διαταράσσει την ισορροπία ανάμεσα στους ζωντανούς οργανισμούς και τον ζωτικό τους χώρο, γεγονός που συχνά οδηγεί στην οριστική κατάλυση των οικολογικών ισορροπιών.

Είναι αναγκαίο πριν εντοπιστούν και αναλυθούν τα φαινόμενα που προκαλούν την διατάραξη της οικολογικής αλυσίδας, να εξηγηθούν ορισμένες έννοιες της «οικολογικής ορολογίας», βάσει ορισμών που τους προσδίδει ο ίδιος ο νόμος – πλαίσιο.

β. ΕΝΝΟΙΕΣ

Οι παρακάτω ορισμοί παρατίθενται αυτούσιοι, όπως δίνονται από το νόμο – πλαίσιο:

- **Οικολογική ισορροπία:**

Η σχετικά σταθερή σχέση που διαμορφώνεται με την πάροδο του χρόνου ανάμεσα στους παράγοντες και τα στοιχεία του περιβάλλοντος ενός οικοσυστήματος.

- **Οικοσύστημα:**

Κάθε σύνολο βιοτικών και μη βιοτικών παραγόντων και στοιχείων του περιβάλλοντος που δρουν σε ορισμένο χώρο και βρίσκονται σε αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

- **Προστασία του περιβάλλοντος:**

Το σύνολο των ενεργειών, μέτρων και έργων που έχουν στόχο την πρόληψη της υποβάθμισης του περιβάλλοντος ή την αποκατάσταση, διατήρηση ή βελτίωσή του.

- **Υποβάθμιση:**

Η πρόκληση από τις ανθρώπινες δραστηριότητες ρύπανσης ή οποιασδήποτε άλλης μεταβολής στο περιβάλλον, η οποία είναι πιθανόν να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικολογική ισορροπία, στην ποιότητα ζωής και στην υγεία των κατοίκων, στην ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά και στις αισθητικές αξίες.

- **Ρύπανση:**

Η παρουσία στο περιβάλλον ρύπων, δηλαδή κάθε είδους ουσιών, θορύβου, ακτινοβολίας ή άλλων μορφών ενέργειας, σε ποσότητα, συγκέντρωση ή διάρκεια που μπορούν να προκαλέσουν αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία, στους ζωντανούς οργανισμούς και στα οικοσυστήματα ή υλικές ζημιές και γενικά να καταστήσουν το περιβάλλον ακατάλληλο για τις επιθυμητές χρήσεις του.

- **Μόλυνση:**

Η μορφή ρύπανσης που χαρακτηρίζεται από την παρουσία παθογόνων μικροοργανισμών στο περιβάλλον ή δεικτών που υποδηλώνουν την πιθανότητα παρουσίας τέτοιων μικροοργανισμών.

- **Φυσικοί πόροι:**

Κάθε στοιχείο του περιβάλλοντος που χρησιμοποιείται ή μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον άνθρωπο για την ικανοποίηση των αναγκών του και αποτελεί αξία για το κοινωνικό σύνολο.

- **Απόβλητα:**

Κάθε ποσότητα ρύπων (ουσιών, θορύβου, ακτινοβολίας ή άλλων μορφών ενέργειας) σε οποιαδήποτε φυσική κατάσταση ή αντικειμένων τα οποία ο κάτοχός τους θέλει ή πρέπει ή υποχρεούται να απαλλαγεί, εφόσον είναι δυνατόν να προκαλέσουν ρύπανση.

- **Διαχείριση αποβλήτων:**

Το σύνολο των δραστηριοτήτων συλλογής, διαλογής, μεταφοράς, επεξεργασίας, επαναχρησιμοποίησης ή τελικής

διάθεσης αποβλήτων σε φυσικούς αποδέκτες με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος.

- **Ουσίες:**

Χημικά στοιχεία και οι ενώσεις τους, όπως παρουσιάζονται στη φυσικά τους κατάσταση ή όπως παράγοντας δευτερογενώς.

- **Παρασκευάσματα:**

Μίγματα ή διαλύματα που αποτελούνται από δύο ή περισσότερες ουσίες.

- **Φυσικός αποδέκτης:**

Κάθε στοιχείο του περιβάλλοντος που χρησιμοποιείται για την τελική διάθεση των αποβλήτων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΥ – ΠΛΑΙΣΙΟΥ

(Ν. 1650-1986)

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

ΑΡΘΡΟ 18

Αντικείμενα Προστασίας και Διατήρησης

1. Η φύση και το τοπίο προστατεύονται και διατηρούνται, ώστε να διασφαλίζονται οι φυσικές διεργασίες, η αποδοτικότητα των φυσικών πόρων, η ισορροπία και η εξέλιξη των οικοσυστημάτων καθώς και η ποικιλομορφία, η ιδιαιτερότητα ή η μοναδικότητά τους.
2. Χερσαίες, υδάτινες ή μικτού χαρακτήρα περιοχές, μεμονωμένα στοιχεία ή σύνολα της φύσης και του τοπίου, μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενα προστασίας και διατήρησης λόγω της οικολογικής γεωμορφολογικής, βιολογικής, επιστημονικής ή αισθητικής σημασίας τους.
3. Οι περιοχές, τα στοιχεία ή τα σύνολα της προηγούμενης παραγράφου μπορούν να χαρακτηρίζονται, σύμφωνα με τα κριτήρια του άρθρου 19, ως:

- Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης.
 - Περιοχές προστασίας της φύσης.
 - Εθνικά πάρκα.
 - Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί, προστατευμένα τοπία και στοιχεία του τοπίου.
 - Περιοχές ανάπτυξης.
4. Αν, για την προστασία και διατήρηση των περιοχών, των στοιχείων ή των συνόλων της προηγούμενης παραγράφου, επιβάλλεται παράλληλα η εφαρμογή ορισμένων μέτρων σε γειτονικές εκτάσεις, οι παραπάνω περιοχές, τα στοιχεία ή τα σύνολα αποτελούν κεντρικό τμήμα μιας ευρύτερης περιοχής, στην οποία τα αναγκαία μέτρα προστασίας κλιμακώνονται κατά ζώνες.
5. Τα αντικείμενα προστασίας και διατήρησης της παραγράφου 3 με τις τυχόν ζώνες τους διέπονται από εκδιδόμενους κατά το άρθρο 21 παράγραφος 2 κανονισμούς λειτουργίας και διαχείρισης, όπου εξειδικεύονται τα αναγκαία μέτρα προστασίας, οργάνωσης και λειτουργίας και οι όροι και οι περιορισμοί άσκησης δραστηριοτήτων και εκτέλεσης έργων.
6. Αντικείμενα προστασίας και διατήρησης, κατά την έννοια της παραγράφου 1, αποτελούν επίσης τα είδη της αυτοφυούς χλωρίδας και της άγριας πανίδας.

ΑΡΘΡΟ 19

Κριτήρια Χαρακτηρισμού και Αρχές Προστασίας

Για την εφαρμογή του παρόντος νόμου:

1. Ως περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης χαρακτηρίζονται εκτάσεις με εξαιρετικά ευαίσθητα οικοσυστήματα, βιότοποι ή οικότοποι σπάνιων ή απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών της αυτοφυούς χλωρίδας ή άγριας πανίδας ή εκτάσεις που έχουν αποφασιστική θέση στον κύκλο ζωής σπανίων ή απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών της άγριας πανίδας.

Στις περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης απαγορεύεται κάθε δραστηριότητα. Κατ' εξαίρεση, μπορεί να επιτρέπονται, σύμφωνα με τις ειδικότερες ρυθμίσεις του οικείου κανονισμού, η διεξαγωγή επιστημονικών ερευνών και η εκτέλεση εργασιών που αποσκοπούν στην διατήρηση των χαρακτηριστικών τους, εφόσον εξασφαλίζεται υψηλός βαθμός προστασίας.

2. Ως περιοχές προστασίας της φύσης χαρακτηρίζονται εκτάσεις μεγάλης οικολογικής ή βιολογικής αξίας. Στις περιοχές αυτές προστατεύεται το φυσικό περιβάλλον από κάθε δραστηριότητα ή επέμβαση που είναι δυνατό να μεταβάλλει ή να αλλοιώσει τη φυσική κατάσταση, σύνθεση ή εξέλιξή του.

Κατ' εξαίρεση, μπορούν να επιτρέπονται, σύμφωνα με τις ειδικότερες ρυθμίσεις του οικείου κανονισμού, η εκτέλεση εργασιών, ερευνών, και η άσκηση ασχολιών και

δραστηριοτήτων, κυρίως παραδοσιακών, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τους σκοπούς προστασίας. Στις περιοχές της κατηγορίας αυτής μπορεί να δίνονται ειδικότερες ονομασίες ανάλογα με το συγκεκριμένο αντικείμενο και το σκοπό προστασίας.

3. Ως εθνικά πάρκα χαρακτηρίζονται εκτεταμένες χερσαίες, υδάτινες ή μικτού χαρακτήρα περιοχές, οι οποίες παραμένουν ανεπηρέαστες ή έχουν ελάχιστα επηρεαστεί από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και στις οποίες διατηρείται μεγάλος αριθμός και ποικιλία αξιόλογων βιολογικών, οικολογικών, γεωμορφολογικών και αισθητικών στοιχείων.

Όταν το εθνικό πάρκο ή μεγάλο τμήμα του καταλαμβάνει θαλάσσια περιοχή ή εκτάσεις δασικού χαρακτήρα, μπορεί να χαρακτηρίζεται ειδικότερα ως θαλάσσιο πάρκο ή εθνικός δρυμός αντίστοιχα. Ο χαρακτηρισμός περιοχών ως εθνικών πάρκων αποσκοπεί στη διαφύλαξη της φυσικής κληρονομιάς και στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας ευρύτερων περιοχών της χώρας με παράλληλη παροχή στο κοινό δυνατοτήτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και φυσιολατρικών δραστηριοτήτων. Για την εκπλήρωση των σκοπών αυτών λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα, ώστε οι περιοχές αυτές να προστατεύονται επαρκώς τόσο από φυσικές αιτίες υποβάθμισης όσο και από ανθρώπινες ενέργειες, επεμβάσεις και δραστηριότητες.

Στα εθνικά πάρκα επιτρέπεται να εκτελούνται έργα, να γίνονται έρευνες και να ασκούνται δραστηριότητες, κυρίως παραδοσιακού χαρακτήρα, με τους όρους και περιορισμούς που καθορίζονται ειδικότερα από τον οικείο κανονισμό λειτουργίας και διαχείρισης.

Τα εθνικά πάρκα είναι δυνατό να περιλαμβάνουν περιοχές των παραγράφων 1 και 2.

4. Ως προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί χαρακτηρίζονται λειτουργικά τμήματα της φύσης ή μεμονωμένα δημιουργήματά της, που έχουν ιδιαίτερη επιστημονική, οικολογική ή αισθητική αξία ή συμβάλλουν στη διατήρηση των φυσικών διεργασιών και στην προστασία φυσικών πόρων, όπως δέντρα, συστάδες δέντρων και θάμνων, προστατευτική βλάστηση, παρόχθια και παράκτια βλάστηση, φυσικοί φράχτες, καταρράκτες, πηγές, φαράγγια, θίνες, ύφαλοι, σπηλιές, βράχοι, απολιθωμένα δάση, δέντρα ή τμήματά τους, παλαιοντολογικά ευρήματα, κοραλλιογενείς και γεωμορφολογικοί σχηματισμοί.

Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί που έχουν μνημειακό χαρακτήρα χαρακτηρίζονται ειδικότερα ως διατηρητέα μνημεία της φύσης.

Ως προστατευόμενα τοπία χαρακτηρίζονται περιοχές μεγάλης αισθητικής ή πολιτιστικής αξίας και εκτάσεις που είναι ιδιαίτερα πρόσφορες για αναψυχή του κοινού ή συμβάλλουν

στην προστασία ή αποδοτικότητα φυσικών πόρων, λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών τους.

Στα προστατευόμενα τοπία μπορεί να δίνονται, με βάση τα κύρια χαρακτηριστικά τους, ειδικότερες ονομασίες, όπως *αισθητικό δάσος, τοπίο άγριας φύσης, τοπίο αγροτικό, αστικό ή βιομηχανικό.*

Ως προστατευόμενα στοιχεία του τοπίου χαρακτηρίζονται τμήματα ή συστατικά στοιχεία του τοπίου που έχουν ιδιαίτερη αισθητική ή πολιτιστική αξία συμβάλλουν στην προστασία ή αποδοτικότητα φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών, όπως αλσύλλια, παραδοσιακές καλλιέργειες, αγροικίες, μονοπάτια, πέτρινοι φράχτες και αναβαθμίδες, προστατευτικές φυτείες, κρήνες.

Ενέργειες ή δραστηριότητες που μπορούν να επιφέρουν καταστροφή, φθορά ή αλλοίωση των προστατευόμενων φυσικών σχηματισμών, των προστατευόμενων τοπίων ή στοιχείων του τοπίου, απαγορεύονται, σύμφωνα με τις ειδικότερες ρυθμίσεις των οικείων κανονισμών.

5. Ως περιοχές οικοανάπτυξης χαρακτηρίζονται εκτεταμένες περιοχές που μπορούν να περιλαμβάνουν χωριά ή οικισμούς, εφόσον παρουσιάζουν ιδιαίτερη αξία και ενδιαφέρον λόγω της ποιότητας των φυσικών και πολιτιστικών τους χαρακτηριστικών και παράλληλα προσφέρουν σημαντικές

δυνατότητες για ανάπτυξη δραστηριοτήτων που εναρμονίζονται με την προστασία της φύσης και του τοπίου.

Στις περιοχές αυτές επιδιώκεται:

- α) Η προστασία και η βελτίωση των ιδιαίτερων φυσικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών τους.
- β) Η ενίσχυση των παραδοσιακών ασχολιών και δραστηριοτήτων που μπορεί να επιτευχθεί και με την ανανέωση και τον εκσυγχρονισμό των μεθόδων και των συνθηκών της τοπικής οικονομίας.

Στις περιοχές οικοανάπτυξης μπορούν να ασκούνται μικρής κλίμακας παραγωγικές δραστηριότητες, οι οποίες προσαρμόζονται στο φυσικό περιβάλλον και στην τοπική αρχιτεκτονική.

Ιδιαίτερα ενθαρρύνεται η ανάπτυξη του αγροτουρισμού με χρησιμοποίηση αγροτικών κατοικιών, ξενώνων, camping και άλλων κατασκευών.

Βιομηχανικές δραστηριότητες είναι δυνατό να επιτρέπονται, εφόσον ευνοούν την οικονομική αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών και δεν προκαλούν υποβάθμιση του περιβάλλοντος ασυμβίβαστη με το χαρακτήρα των περιοχών αυτών.

- γ) Η εκπαίδευση και η μύση του κοινού στους τρόπους και στις μεθόδους αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπινων δραστηριοτήτων και φυσικών διεργασιών.
- δ) Η ανάπαυση και η αναψυχή του κοινού.

Οι παραπάνω σκοποί πραγματοποιούνται με βάση ειδικά σχέδια ανάπτυξης και διαχείρισης.

Οι περιοχές οικοανάπτυξης είναι δυνατό να περιλαμβάνουν περιοχές της παραγράφων 1 και 2.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΝΟΜΟΙ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

A. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 998/79 Φ.Ε.Κ. 289/Α/79

ΑΡΘΡΟΝ 1

Σκοπός

Σκοπός του παρόντος νόμου είναι ο καθορισμός των συγκεκριμένων μέτρων προστασίας δια την διατήρηση, ανάπτυξη και βελτίωση των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας εντός του πλαισίου και προς το σκοπό της διατήρησης και βελτίωσης του όλου φυσικού περιβάλλοντος και εν συναρτήσει προς το ιδιαίτερο νομικό καθεστώς το διέπον την ιδιοκτησία και την εκμετάλλευση τούτων, ως και ο προσδιορισμός των.

Κατά περίπτωση της κατηγορίας συμπτώσεων των όρων και προϋποθέσεων υπό τας οποίας οι δασικές εν γένει εκτάσεις ή τμήματά τους, μπορούν να μεταβάλλουν την κατά προορισμό χρήση τους ή να εξυπηρετούν και άλλες χρήσεις για λόγους επιβαλλομένους εκ δημοσίου συμφέροντος.

ΑΡΘΡΟΝ 51

Τουριστικές εγκαταστάσεις

1. Μετά πρότασιν του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, ερειδομένην επί σχετικού προγράμματος ή μελέτης τουριστικής αναπτύξεως περιοχής τινός και γνώμην του Συμβουλίου Δασικής Πολιτικής επιτρέπεται όπως δημόσια δάση ή δασικά εκτάσεις ή τμήματα αυτών παραχωρούνται εις τον ως άνω Οργανισμόν και τίθενται υπό την διοίκησιν αυτού, προς τον σκοπόν της τουριστικής αξιοποιήσεώς των. Ως τουριστική αξιοποίησις νοείται η κατασκευή πάσης φύσεως εγκαταστάσεων δια την διαβίωσιν και αναψυχήν ομαδικώς ή ατομικώς κινουμένων ατόμων και δια την ανάλογον διαμόρφωσιν του όλου χώρου.
2. Η κατά την προηγούμενην παράγραφον παραχώρησις δεν δύναται να περιλαμβάνη δάση και δασικάς εκτάσεις των κατηγοριών στ' και ζ' της παραγράφου 2 του αυτού άρθρου.

Κατ' εξαίρεσιν επιτρέπεται η δημιουργία περιπτέρων, πανδοχείων ή ξενώνων εις δάση ή δασικάς εκτάσεις των κατηγοριών α' και β' της παραγράφου 1 του άρθρου 4, εφ' όσον δι' αυτών εξυπηρετούνται εγκαταστάσεις ορειβασίας ή χειμερινού αθλητισμού κατά τα εις την παράγραφον 2 του άρθρου προβλεπόμενα και εις το απολύτως αναγκαίον μέτρον. Η εξαίρεσις αυτή δεν ισχύει δια τους πυρήνας των εθνικών δρυμών.

3. Η κατά τα ανωτέρω παραχώρησις ενεργείται δι' αποφάσεως του Υπουργού Γεωργίας υπό τον όρον της διατηρήσεως της δασικής μορφής των παραχωρουμένων εκτάσεων, καθοριζομένων συγχρόνως των υποχρεώσεων του Ε.Ο.Τ. ή του δια συμβάσεως μετ' αυτού αναλαμβάνοντος την τουριστικήν αξιοποίησιν της περιοχής προς διαφύλακιν, προστασίαν και ενίσχυσιν της δασικής βλαστήσεως.

Εις ουδεμίαν περίπτωσιν το σύνολο των προς οικοδόμησιν διατιθεμένων χώρων δύναται να υπερβεί το δέκα επί τοις εκατόν (10%) του δάσους ή της δασικής εκτάσεως η οποία παραχωρείται κατά τα ανωτέρω προς τουριστικήν αξιοποίησιν, ουδέ ο συντελεστής δομήσεως υπολογιζόμενος επί του οικοδομησίμου χώρου να υπερβεί την μονάδα.

Η κυριότης των κατ' εφαρμογήν των διατάξεων της παρούσης παραγράφου δημιουργουμένων εγκαταστάσεων, κτηρίων κλπ. Παραμένει πάντοτε εις το Δημόσιο. Κατ' εξαίρεσιν επιτρέπεται η κατά κυριότητα και επ' ανταλλάγματος παραχώρησις εις τρίτους των χώρων οι οποίοι συμφώνως προς την εγκεκριμένην μελέτην της τουριστικής αξιοποιήσεως καταλαμβάνονται υπό ξενοδοχείων, ξενώνων ή βοηθητικών τούτων μονίμων εγκαταστάσεων, απαγορευομένης της μεταβολής της χρήσεως των παραχωρουμένων χώρων επί ποινή άρσεως της παραχωρήσεως.

4. Η χρησιμοποίησις δια τους εν τη παραγράφω Ι σκοπούς ιδιωτικών δασών ή δασικών εκτάσεων επιτρέπεται μόνον επί

τη βάση της εκάστοτε ισχύουσας οικιστικής και τουριστικής νομοθεσίας και μετά προηγούμενην έγκρισιν του Υπουργού Γεωργίας χορηγουμένην υπό τας αυτάς ως άνω προϋποθέσεις και όρους των προηγούμενων παραγράφων.

Εάν το ιδιωτικόν δάσος ή δασική έκτασις πρόκειται να εξυπηρετήσῃ συγχρόνως και τους εν τω επομένῳ άρθρω σκοπούς το επιτρεπόμενον συνολικῶς ποσοστόν προς δημιουργίαν των αθλητικῶν και τουριστικῶν εγκαταστάσεων δεν δύναται να υπερβεί το εν τη παραγράφῳ 5 του επομένου άρθρου προβλεπόμενον ὄριον.

Β. Φ.Ε.Κ. 269/Β/85 αρ. 166584/3227

Επικύρωση τεχνικῶν προδιαγραφῶν για μελέτες περιβαλλοντικῶν επιπτώσεων από επεμβάσεις τουριστικῶν εγκαταστάσεων (άρθρο 45, παράγραφος 5 του Νόμου 998/11979).

Εγκρίνουμε τις προδιαγραφές σύνταξης μελετῶν επιπτώσεων στο περιβάλλον και αποκατάστασης από την κατασκευή και λειτουργία τουριστικῶν εγκαταστάσεων στα δάση και τις δασικές εκτάσεις ὡπως αναλύονται στα παρακάτω γενικά στοιχεία:

1. Χαρακτηρισμός – ονομασία τουριστικῆς εγκατάστασης εἶδος και κατηγορία.

2. Επωνυμία επιχείρησης, φορέας δημιουργίας και λειτουργίας της τουριστικής εγκατάστασης.
3. Έκταση, θέση, διοικητική υπαγωγή και όρια του χώρου επέμβασης.
4. Χαρακτηρισμός ιδιοκτησιακού καθεστώτος και κατηγοριών δασικής κατά τα άρθρα 3 και 4 του Νόμου 997, 1979 (επίσημος χαρακτηρισμός από την αρμόδια δασική Αρχή).
5. Χάρτης προσανατολισμού κλίμακας 1:200.000 σε μέγεθος σελίδας, με το χώρο επέμβασης και υπόμνημα για πόλεις, οικισμούς, δρόμους, χώρους με ιδιαίτερο ενδιαφέρον κ.λ.π.
6. Συσχέτιση με τις υφιστάμενες χρήσης γης στην ευρύτερη περιοχή σε ακτίνα τουλάχιστον 500 μέτρων γύρω από το χώρο επέμβασης (δασικές εκτάσεις, γεωργικές αρδευόμενες εκτάσεις, οικισμοί, δρόμοι, βιομηχανικές περιοχές, αρχαιολογικοί χώροι, τουριστικές εγκαταστάσεις, προστατευόμενες φυσικές περιοχές, κ.λ.π.) και εντοπισμός των αξόνων (δρόμων) προσπέλασης προς το χώρο επέμβασης.

Σε περίπτωση εγκαταστάσεων σε παραθαλάσσιες εκτάσεις να σημειώνονται και οι γραμμές αιγιαλού και παραλίας. Τα παραπάνω στοιχεία θα αποδίδονται σε χάρτη σχετικής κλίμακας.

2.1.4. *Ζώνες ευαισθησίας.* Εντοπίζονται οι άξονες – περιοχές ευαισθησίας από όπου ο χώρος επεμβάσεως είναι ορατός δηλαδή δρόμοι, αρχαιολογικοί χώροι, παραλίες, οικισμοί, τουριστικά συγκροτήματα κ.λ.π.

Για τον καθορισμό του βαθμού λεπτομερείας για την αξιολόγηση των επιπτώσεων θα διακρίνονται σε χάρτη σχετικής κλίμακας οι επόμενες τρεις (3) ζώνες και θα εντοπίζονται όλα τα παραπάνω στοιχεία:

1. Κοντινή ζώνη από 0-2 χλμ. (κόκκινο).
2. Μεσαία ζώνη από 2-5 χλμ (πράσινο).
3. Μακρινή ζώνη από 5 – άνω χλμ. (γκρι) με κέντρο το χώρο επεμβάσεως.

Γ. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 1650 Φ.Ε.Κ. 160/Α/86

1. Σκοπός του παρόντος νόμου είναι η θέσπιση θεμελιωτών κανόνων και η καθιέρωση κριτηρίων και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος, έτσι ώστε ο άνθρωπος ως άτομο και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου να ζει σε ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλον, μέσα στο οποίο να προστατεύεται η υγεία του και να ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Η προστασία του περιβάλλοντος, θεμελιώδες και αναπόσπαστο μέρος της πολιτιστικής και

αναπτυξιακής διαδικασίας και πολιτικής, υλοποιείται κύρια μέσα από το δημοκρατικό προγραμματισμό.

Προστασία του περιβάλλοντος από έργα και δραστηριότητες

ΑΡΘΡΟ 3

Κατηγορίες έργων και δραστηριοτήτων

1. Με απόφαση του Υπουργού περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού, τα δημόσια ή ιδιωτικά έργα και οι δραστηριότητες κατατάσσονται σε τρεις (3) κατηγορίες, ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον. Ως κριτήριο για την κατάταξη αυτή λαμβάνονται:
 - α) Το είδος και το μέγεθος του έργου ή της δραστηριότητας.
 - β) Το είδος και η ποσότητα των ρύπων που εκπέμπονται καθώς και κάθε άλλη επίδραση στο περιβάλλον.
 - γ) Η δυνατότητα να προληφθεί η παραγωγή ρύπων από την εφαρμοζόμενη παραγωγική διαδικασία.
 - δ) Ο κίνδυνος σοβαρού ατυχήματος και η ανάγκη επιβολής περιορισμών για την προστασία του περιβάλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΕΒΔΟΜΟ

ΠΡΕΣΠΕΣ

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

Οι ιστορικές συνθήκες της μεταπολεμικής πορείας της περιοχής επέτρεψαν τη διατήρηση του παραδοσιακού χαρακτήρα πολλών οικιστικών συνόλων στην περιοχή, που πρόσφατα έχουν κηρυχθεί διατηρητέα. Η επιβίωση αυτή μορφών εγκατοίκησης των κατοίκων επιτρέπει την ανίχνευση της λειτουργίας της περιοχής κατά το παρελθόν και αποτυπώνει την επικοινωνία της με τον ευρύτερο βαλκανικό χώρο.

Συνοπτικά μπορούμε να αναφερθούμε, σε σύνολα οικισμών με ιδιομορφίες στην κατασκευή σπιτιών, που δικαιολογούνται από τις χαρακτηριστικές κλιματολογικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες (π.χ. η Πρέσπα ή τα Κορέστια), αλλά και σε ξεχωριστούς οικισμούς, όπου η κατασκευή των σπιτιών ακολουθούσε πρότυπα χωρών στις οποίες μετανάστευαν οι κάτοικοί τους (π.χ. το Νυμφαίο).

Τα σπίτια σε όλες τις περιπτώσεις μαρτυρούν την εργασία των ντόπιων συνεργείων μαστόρων, ξακουστών σε ολόκληρη την βαλκανική.

Επιγραμματικά αναφέρουμε σύνολα οικισμών με ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ύφος, όπως της περιοχής των Πρεσπών – με χαρακτηριστικές τις κοινότητες των Ψαράδων, του Αγίου Γερμανού, του Μηλιώνα, της Καλλιθέας, της Οξιάς κ.ά. Μια ομάδα αποτελούν τα Κορέστια με το Ανταρτικό, το Πράσινο, την Κορυφή, τον Κώττα κ.ά. αλλά και οι κοινότητες στην ανατολική πλευρά του Βαρνούντα,

δυτικά της Φλώρινας, με τις κοινότητες της Πρώτης, του Εθνικού, του Ακρίτα, των Αλώνων, του Κρατερού, του Παρορείου κ.ά.

Μεμονωμένα παραδείγματα οικισμών με ιδιαίτερο χαρακτήρα αποτελούν το Πισοδέρι και το Νυμφαίο, που διατηρείται στην καλύτερη κατάσταση και δίκαια θεωρείται μοναδικό αρχοντοχώρι σε ολόκληρη την Ελλάδα, με αρχοντικά διακοσμημένα με τοιχογραφίες και ξυλόγλυπτα.

Ξεχωριστά κτίρια σώζονται σε όλα σχεδόν τα χωριά, όπως ο ανεμόμυλος του Αγίου Παντελεήμονα, το σχολείο του Ξινού Νερού, η Νίκειος Σχολή Νυμφαίου, η Αστική Σχολή Λεχόβου κ.λ.π.

ΔΗΜΟΣ ΠΡΕΣΠΩΝ - ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ

ΟΞΥΑ

Μικρός οικισμός με λιγοστούς μόνιμους κατοίκους. Κοντά στο δρόμο προς τη Μικρολίμνη προς την Οξυά βρίσκεται ο ναός της Αγίας Παρασκευής. Στο κοιμητήριο του χωριού βρίσκεται ο ναός του Αγίου Αθανασίου με τοιχογραφίες και εικόντες του 19^{ου} αιώνα.

Στα ανατολικά του χωριού, την άνοιξη, μπορεί κανείς να θαυμάσει και να φωτογραφίσει μικρά λιβάδια με πανέμορφους νάρκισσους.

ΜΙΚΡΟΛΙΜΝΗ, ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

Η Μικρολίμνη είναι ένα μικρό παραλίμνιο χωριό με μακρά αλιευτική παράδοση. Στην είσοδο του χωριού ο επισκέπτης συναντά την πέτρινη εκκλησία του Αγίου Αθανασίου.

Στα βόρεια του χωριού, περπατώντας προσεκτικά κοντά στους καλαμιώνες ή από το ξύλινο παρατηρητήριο, μπορεί κανείς να δει και να φωτογραφίσει τους σπάνιους ερωδιούς που τρέφονται στα ρηχά νερά με βατράχια, νερόφιδα, ψάρια και έντομα. Ακολουθώντας με τα πόδια το μονοπάτι προς τα νότια της Μικρολίμνης φθάνουμε στη μαγευτική Λάτσιστα, έναν κόλπο με πανέμορφη θέα στη λίμνη και τα υδρόβια πουλιά.

Στο τέλος του Περιπάτου μπορεί κανείς να απολαύσει φρέσκο ψάρι στις ταβέρνες του χωριού δίπλα στα νερά της λίμνης.

ΛΟΦΟΣ ΚΑΛΕ, ΚΑΡΥΕΣ, ΛΕΥΚΩΝΑΣ, ΚΑΛΛΙΘΕΑ

Η κορυφή του λόφου παρέχει στον επισκέπτη μια υπέροχη θέα ολόκληρης της λίμνης. Ιδανικό σημείο για πανοραμικές φωτογραφίες αλλά και για ένα υπαίθριο γεύμα και ξεκούραση. Στα νότια του Καλέ οι παραλίμνιες εκτάσεις βοσκούνται από νεροβούβαλους.

Στα νοτιοανατολικά βρίσκονται οι Καρυές, ενώ στα βορειοανατολικά ο Λευκώνας και πιο πάνω η Καλλιθέα. Ο ναός της Αγίας Παρασκευής στην Καλλιθέα χρονολογείται στο β' μισό του

19^{ου} αιώνα και στη δυτική πρόσοψη του υπάρχουν εντοιχισμένα λιθανάγλυφα.

Στο νεκροταφείο των Καρμών βρίσκεται ο ναός της Ανάληψης με εικόνες από το 18^ο και 19^ο αιώνα.

Πάνω από το χωριό απλώνεται ένα απέραντο δάσος βελανιδιάς.

ΠΛΑΤΥ, ΟΠΑΓΙΑ, ΒΡΩΜΟΛΙΜΝΗ, ΠΑΡΑΤΑΡΗΤΗΡΙΟ

Ανατολικά από το χωριό Πλατύ και σε απόσταση ενός χιλιομέτρου βρίσκεται ο ναός του Αγίου Νικολάου, τον οποίο η τοπική παράδοση θέλει αφιερωμένο στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος και τον ονομάζει Αγία Σωτήρα, έργο του 16^{ου} αιώνα με πλούσια εσωτερική ζωγραφική διακόσμηση. Κοντά στην Μικρή Πρέσπα κείτονται τα ερείπια του οικισμού Οπάγια.

Η περιοχή του ορίζεται από την Οπάγια και τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο ως την τοποθεσία Κούλα αποτελεί ένα από τα πιο ευαίσθητα τμήματα του πυρήνα του Εθνικού Δρυμού.

Η Βρωμολίμνη αποτελείται από δύο εσωτερικές λιμνούλες που επικοινωνούν με τα νερά της Μικρής Πρέσπας. Εδώ βρίσκονται σημαντικές αποικίες πελεκάνων και κορμοράνων.

Ο επισκέπτης μπορεί να παρατηρήσει τα πουλιά με κιάλια ή τηλεσκόπιο από το ξύλινο παρατηρητήριο στα βόρεια της περιοχής κοντά στ δρόμο. Πρόκειται για ένα από τα καλύτερα σημεία για παρατήρηση πουλιών στην Πρέσπα την άνοιξη.

ΜΗΛΙΩΝΑΣ

Έξω σχεδόν από το εγκαταλειμμένο οικισμό του Μηλιώνα βρίσκεται ο ναός του Αγίου Νικολάου. Εικόνες του 19^{ου} και 18^{ου} αιώνα και η παράδοση μαρτυρούν για μια παλαιότερη εκκλησία στον ίδιο χώρο. Μια ακόμη εκκλησία αφιερωμένη στην Αγία Παρασκευή του 1905 βρίσκεται στο Μηλιώνα.

ΛΑΙΜΟΣ

Ο Λαιμός το μεγαλύτερο χωριό της Πρέσπας με 250 μόνιμους κατοίκους, είναι η έδρα του Δήμου Πρεσπών. Ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει την υπέροχη θέα στις δύο λίμνες από τον λόφο του Αι-Γιάννη με το πανέμορφο εξωκλήσι του. Στην πλατεία του χωριού βρίσκεται η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής η οποία χτίστηκε το

1896 και αυτή στη θέση παλαιότερου ναού. Στο νότιο άκρο του Λαιμού βρίσκεται η εκκλησία της Υπαπαντής που με βάση τα λείψανα των τοιχογραφιών του ιερού χρονολογείται στον 15^ο αιώνα.

ΚΟΥΛΑ, ΠΑΡΑΛΙΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΡΕΣΠΑΣ

Η παραλία της Μεγάλης Πρέσπας κοντά στην τοποθεσία Κούλα ή ανατολικά των εκβολών του ρέματος του Αγίου Γερμανού προσφέρεται για κολύμβηση. Στην Κούλα υπάρχουν σημεία όπου ο επισκέπτης μπορεί να ξεκουραστεί και να απολαύσει ένα υπαίθριο γεύμα με θέμα τους πελεκάνους και τους ερωδιούς που πετούν από την Μικρή προς τη Μεγάλη Πρέσπα για να τραφούν. Επίσης υπάρχει μια καλύπτρα μέσα από την οποία μπορεί κανείς να δει τα πουλιά που τρέφονται στο κανάλι που συνδέει τις δύο λίμνες.

ΑΓΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Πρόκειται για το πιο παραδοσιακό χωριό της περιοχής με σπίτια χτισμένα σύμφωνα με την τοπική αρχιτεκτονική. Η ομώνυμη Βυζαντινή εκκλησία αποτέλεσε τον πυρήνα του σημερινού χωριού και χρονολογείται στις αρχές του 11^{ου} αιώνα. Οι τοιχογραφίες παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον και ολοκληρώθηκαν σε τρεις φάσεις.

Λίγο παρακάτω βρίσκεται ο μονόχωρος ναός του Αγίου Αθανασίου που χτίστηκε στα τέλη του 18^{ου} αιώνα.

Πάνω από την πλατεία του χωριού και δίπλα στο ταχυδρομείο βρίσκεται το κέντρο πληροφόρησης επισκεπτών με χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με την περιοχή, τις διαδρομές πεζοπορία, τα σημεία παρατήρησης πουλιών και τις απαγορευτικές διατάξεις που ισχύουν στην περιοχή.

Στα βορειοδυτικά του χωριού περνά το ρέμα του Αγίου Γερμανού, το οποίο φιλοξενεί ένα ενδημικό και απειλούμενο υποείδους πέστροφας.

Κοντά στο ποτάμι βρίσκονται και οι αναπαλαιωμένοι νερόμυλοι και ακολουθώντας τα μονοπάτια μπορεί κανείς να φθάσει στα εντυπωσιακά δάση οξιάς ελάτης και τις κορυφές Δεσποτικό (2.334 μέτρα) και Καλό Νερό ή Μπελλαβόδα (2.177 μέτρα).

ΑΓΙΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΟΣ

Η επίσκεψη μέσω της πεζογέφυρας στο νησάκι του Αγίου Αχιλλείου με τον μικρό οικισμό και η περιήγηση στα σημαντικά μνημεία του αποτελούν μια μοναδική εμπειρία. Ξεκινώντας από την βόρεια πλευρά του νησιού συναντούμε πρώτα το μικρό ναό του Αγίου Γεωργίου που σήμερα χρησιμεύει ως κοιμητηριακός ναός της μικρής κοινότητας. Οι τοιχογραφίες του χαρακτηρίζονται από έντονο λαϊκό ύφος και χρονολογούνται στον 15^ο αιώνα.

Συνεχίζοντας το μονοπάτι νοτιοανατολικά, συναντούμε τα ερείπια της Βασιλικής του Αγίου Αχιλλείου, που χτίστηκε από τον τσάρο Σαμουήλ στα τέλη του 10^{ου} αιώνα. Ακολουθώντας το μονοπάτι με την ίδια διεύθυνση και μέσα από την πυκνή βλάστηση, φθάνουμε στο νότιο άκρο του νησιού, όπου βρίσκεται η μονή της Παναγίας

Πορφύρας με το μικρό ναό της. Η επιγραφή του έτους 1524 χρονολογεί την πρώτη οικοδομική φάση του κτίσματος. Ανεβαίνοντας το λόφο προς το υψηλότερο σημείο του νησιού, η μοναδική θέα της λίμνης αποζημιώνει τον κουρασμένο περιπατητή. Πιο πάνω, στα νότια του νησιού βρίσκονται τα ερείπια του ναού των Δώδεκα Αποστόλων, με δύο παλαιοχριστιανικούς κίονες και εντοιχισμένη ρωμαϊκή επιγραφή.

ΠΥΛΗ, ΔΡΟΣΕΡΗ

Στο δρόμο από τον Άγιο Αχίλλειο προς την Πύλη υπάρχει κέντρο πληροφόρησης με μόνιμες εκθέσεις σχετικά με τις λίμνες, τα πουλιά, τα ψάρια και την αλιεία. Στα νοτιοανατολικά του οικισμού Πύλη, ανάμεσα σε χωράφια με φασολιές, τριφύλλια και την τυπική παραλίμνια βλάστηση των καλαμιών βρίσκεται ο ναός του Αγίου Νικολάου. Η εκκλησία παρουσιάζει ενδιαφέροντα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά τα οποία χρονολογούνται μεταξύ του 12^{ου} και 14^{ου} αιώνα.

Στο νότιο σημείο του οικισμού Πύλη βρίσκονται τα ερείπια της Δροσερής. Η περιοχή προσφέρει όμορφη θέα στη λίμνη και τα δρυοδάση δίπλα στους καλαμιώνες και τα πλημμυρισμένα υγρολίβαδα.

Στα δυτικά της Πύλης κρυμμένη ανάμεσα στις όστριες και τους γαύρους βρίσκεται η «σπηλιά του Ζαχαριάδη», το αρχηγείο των ανταρτών κατά τον εμφύλιο.

ΒΡΟΝΤΕΡΟ, ΠΥΞΟΣ

Ο δρυμός στα δυτικά της Πύλης οδηγεί στα ερείπια του Πυξού, λίγο πριν το Βροντερό. Η τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική της Αγίας Παρασκευής στέκει αγέρωχη στον απέναντι από τον Πυλό λόφο. Χτισμένο στο δυτικότερο σημείο της περιοχής, το Βροντερό είναι ένα χωριό με κτηνοτροφική παράδοση.

Το κέντρο πληροφόρησης διαθέτει μόνιμες εκθέσεις σχετικά με την κτηνοτροφία και τα δάση της Πρέσπας. Από το Βροντερό ξεκινά μονοπάτι που οδηγεί νότια προς το Αγαθωτό, τα ερείπια του οποίου βρίσκονται κοντά στη λίμνη Μικρή Πρέσπα.

Εδώ υπάρχει άλλη μια εκκλησία αφιερωμένη στην Αγία Παρασκευή και κοντά στο μονοπάτι υπάρχει η σπηλιά που στέγαζε το νοσοκομείο των ανταρτών κατά την διάρκεια του εμφυλίου πολέμου.

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Το εξωκλήσι του Αι- Γεώργη βρίσκεται στο ψηλότερο σημείο του δρόμου μεταξύ Κούλας Ψαράδων. Γύρω από τον ναό υπάρχει μια μεγάλη συστάδα αιωνόβιων κέδρων μοναδικών στην Ευρώπη. Εδώ ακριβώς βρίσκεται ο δεύτερος πυρήνας απόλυτης προστασίας του Εθνικού Δρυμού.

Κατηφορίζοντας προς τη Μεγάλη Λίμνη φθάνουμε στους ψαράδες. Στις ταβέρνες του χωριού σερβίρεται φρέσκο ψάρι από τις λίμνες. Οι ντόπιοι ψαράδες με τις βάρκες τους ξεναγούν τους επισκέπτες στις γαλανοπράσινες παραλίες και τις απότομες

βραχώδεις ακτές που φιλοξενούν μοναδικά μνημεία και κρύβουν ομορφιές που αξίζει κανείς να δει από κοντά.

Ορισμένες κοιλότητες μέσα στα βράχια χρησιμοποιήθηκαν στο παρελθόν ως ερημητήρια και ασκητήρια και φιλοξενούν βραχογραφίες και δύο εκκλησίες. Στην πρώτη απ' αυτές, το Ασκητήριο της Μεταμόρφωσης του 13^{ου} αιώνα, μπορεί να πάει κανείς με τα πόδια.

Στον δεύτερο ναό μπορεί να φθάσει κανείς μόνο με βάρκα. Πρόκειται για το Ασκηταριό της Παναγίας Ελεούσας, ή του Αγίου Πέτρου όπως ονομάζουν οι ντόπιοι, που χρονολογείται στα τέλη του 14^{ου} αιώνα και έχει πανέμορφες τοιχογραφίες στο εσωτερικό του.

Μεταξύ των δύο αυτών μνημείων, υπάρχει άλλο ένα ασκητήριο του 15^{ου} αιώνα, είναι η Μικρή Ανάληψη και βρίσκεται ψηλά σε μια εσοχή των βράχων με δύσκολη πρόσβαση.

Το ακρωτήριο Ρότι είναι το ιδανικό μέρος για ξεκούραση. Εκεί ο επισκέπτης στέκεται μπροστά στην υδάτινη γραμμή με την Αλβανία και την ΠΓΔΜ και πάνω από το βαθύτερο σημείο της Μεγάλης Πρέσπας.

ΑΝΤΑΡΤΙΚΟ

Η θέση του Ανταρτικού είναι προνομιούχος, βρίσκεται κοντά στον Εθνικό Δρυμό των Πρεσπών, στις πηγές του Αλιάκμονα, στο χιονοδρομικό κέντρο Βίγλας – Πισοδερίου, στον οδικό άξονα Φλώρινας – Κρυσταλλοπηγής – Αλβανίας και στην υπέροχη διαδρομή Φλώρινας – Καστοριάς μέσω Βίγλας.

Το Ανταρτικό είναι ένα δημοτικό διαμέρισμα του Δήμου μας που στους περασμένους αιώνες λειτούργησε ως εμπορικό κέντρο διακίνησης. Πρόσφερε στέγη, τροφή και ανάπαυση στους οδοιπόρους.

Προπολεμικά, η κοινότητα έσφυζε από ζωή με τους 2.000 κατοίκους της. Μεταπολεμικά είχε την τύχη όλων των ορεινών κοινοτήτων: η μετανάστευση και η αστυφιλία ερήμωσαν το χωριό. Σήμερα το Ανταρτικό ξαναζεί και αποτελεί μια πρόκληση για τον επισκέπτη.

Οι νέοι, που οργανώθηκαν σε έναν Αγροτουριστικό Συνεταιρισμό, διατηρούν σε λειτουργία δύο ξενώνες κατάλληλους για διακοπές όλες τις εποχές του χρόνου και χαίρονται να φιλοξενούν επισκέπτες. Τα τοπικά καφενεία και οι ταβέρνες δίνουν την ευκαιρία στον επισκέπτη να χαρεί τις τοπικές γεύσεις.

ΠΙΣΟΔΕΡΙ

Κοντά στις Πρέσπες και σε απόσταση 20 χιλιομέτρων από τη Φλώρινα βρίσκεται η Βίγλα, το διάσελο ανάμεσα στις οροσειρές του Βαρνούντα (Περιστέρι), σε υψόμετρο 1.650 μέτρα. Διαθέτει Χιονοδρομικό Κέντρο με δύο συρόμενους και έναν εναέριο αναβατήρα (800, 200 και 1.350 μέτρα) και τέσσερις πίστες διαφόρων χωμάτων, αναλόγου δυσκολίας (μπλε, πράσινη, κόκκινη, μαύρη) διεθνών προδιαγραφών, στις οποίες διοργανώνονται ετήσιοι αγώνες δρόμων αντοχής και καταβάσεων.

Διαθέτει επίσης καταφύγιο του Συλλόγου Ορειβατών Χιονοδρομών Φλώρινας με 54 κλίνες και εστιατόριο και Σαλέ που περιλαμβάνει εστιατόριο, καφετέρια και ενοικιαζόμενα δωμάτια.

Όσον αφορά στα ορειβατικά μονοπάτια, αξίζει να σημειωθεί ότι από την Φλώρινα διέρχεται το Διεθνές Μονοπάτι E6, αλλά και ξεκινά για τον ελλαδικό χώρο το Ευρωπαϊκό Μονοπάτι Μεγάλων Διαδρομών, το E4, το οποίο, με αφετηρία τα Πυρηναία, φτάνει στην Ελλάδα μέσω Βουλγαρίας, και απολήγει στο νοτιότερο άκρο της Πελοποννήσου, στο Γύθειο.

Στην περιοχή της Βίγλας περιλαμβάνεται και ο οικισμός του Πισοδερίου, σε ύψος 1.420 μέτρα, με το μοναστήρι της Αγίας Τριάδος (1050 μ.Χ.), τη βυζαντινή εκκλησία της Αγίας Παρασκευής και το κτήριο της Μοδέστειας Σχολής (1903), που λειτουργεί σήμερα ως ξενώνας.

ΟΙ ΛΙΜΝΕΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ

Οι λίμνες Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα ήταν κάποτε μια ενιαία λίμνη. Στη συνέχεια όμως κατά τις τελευταίες δεκάδες χιλιάδες χρόνια οι εναποθέσεις του ρύακα του Αγίου Γερμανού δημιούργησαν μια στενόμακρη λωρίδα γης που διαχωρίζει τις δύο πλέον λίμνες. Στην τοποθεσία Κούλα υπάρχει ένα κανάλι που συνδέει τις δύο λίμνες και ρυθμίζει την ροή των υδάτων από την Μικρή στη Μεγάλη Πρέσπα.

Από τα 47,4 τετραγωνικά χιλιόμετρα της συνολικής επιφάνειας της πρώτης, το 90% περίπου ανήκει στην Ελλάδα, ενώ η Μεγάλη Πρέσπα 259,4 τετραγωνικά χιλιόμετρα μοιράζεται μεταξύ Ελλάδας,

Αλβανίας και Π.Γ.Δ.Μ. Η Μικρή Πρέσπα είναι σχετικά ρηχή λίμνη με μέσο βάρος περίπου 4,1 μέτρα. Η Μεγάλη Πρέσπα είναι βαθύτερη με μέσο βάρος 18 μέτρα, και μέγιστο 55 μέτρα.

Η Μικρή Πρέσπα αποτελεί τον πρώτο από τους δύο πυρήνες του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών και επιπλέον προστατεύεται από την συνθήκη Ραμσάρ, ως έναν από τους δέκα Υγρότοπους Διεθνούς Σημασίας.

Η περιοχή ανήκει στο δίκτυο Περιοχών «Φύση 2000», ενώ, σύμφωνα με υπουργικό διάταγμα, η περιοχή του Δρυμού έχει χαρακτηριστεί ως Τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

ΠΑΡΚΟ ΠΡΕΣΠΩΝ

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Υγροτόπων, στις 2 Φεβρουαρίου του 2000 συναντήθηκαν στον Άγιο Γερμανό οι πρωθυπουργοί της Ελλάδας, Αλβανίας και Π.Γ.Δ.Μ. και διακήρυξαν τη δημιουργία του Πάρκου των Πρεσπών ως διασυνοριακή προστατευόμενη περιοχή.

Ο στόχος που τέθηκε είναι η προστασία του περιβάλλοντος και η αειφορική ανάπτυξη των λιμνών των Πρεσπών και της γύρω περιοχής. Μετά την διακήρυξη, συγκροτήθηκε Συντονιστική Επιτροπή για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των αρμοδίων εθνικών αρχών. Τα συμμετέχοντα στην επιτροπή μέλη είναι ένας κυβερνητικός εκπρόσωπος από κάθε χώρα, οι τοπικοί Δήμαρχοι, ένας εκπρόσωπος Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης από κάθε χώρα και ένας παρατηρητής από το γραφείο Ραμσάρ.

Επιπλέον, συστάθηκε Γραμματεία για το Πάρκο Πρεσπών αποτελούμενη από τρεις συμμετέχουσες Μ.Κ.Ο. Το αντικείμενο της γραμματείας αυτής είναι η παροχή της απαραίτητης τεχνικής υποστήριξης της τριμερούς συνεργασίας σε καθημερινή βάση.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΕΣΠΩΝ

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΗΣ ΠΡΕΣΠΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΕ

Εξαιρετικά όμορφο φυσικό τοπίο, πλούσια άγρια ζωή, σπάνια και ενδημικά είδη φυτών και ζώων, υψηλή βιοποικιλότητα, πλούσιες πολιτιστικές αξίες, βυζαντινά μνημεία, ζωντανές παραδοσιακές δραστηριότητες. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά της Πρέσπας, προσέλκυσαν και προσελκύουν όλο και περισσότερους επισκέπτες στην περιοχή.

Προσβλέποντας στην προώθηση μιας τουριστικής ανάπτυξης, η οποία δεν θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό και στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον και παράλληλα θα έχει ως αποτέλεσμα την ευαισθητοποίηση των επισκεπτών, η Ε.Π.Π. ανέλαβε μια σειρά πρωτοβουλιών σε πολλά και διαφορετικά επίπεδα.

Στόχος της Ε.Π.Π., ήταν κατ' αρχήν να ενημερωθούν και να προετοιμαστούν οι κάτοικοι της Πρέσπας, ώστε να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες των νέων μορφών τουρισμού. Έτσι, ήταν αναγκαίο να γίνουν ευρέως κατανοητές οι προϋποθέσεις, οι προοπτικές, τα πλεονεκτήματα, τα μειονεκτήματα και οι κίνδυνοι από αυτή τη νέα δραστηριότητα. Το αμέσως επόμενο βήμα ήταν να υπάρξει άμεσα μια πρακτική εφαρμογή αυτής της νέας δραστηριότητας από κατοίκους της Πρέσπας.

ΠΟΙΟ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Το 1993 μέσα στα πλαίσια της κοινοτικής πρωτοβουλίας PETRA, νέοι της Πρέσπας παρακολούθησαν για δύο μήνες εκπαιδευτικά σεμινάρια σε Εθνικά Πάρκα του Ηνωμένου Βασιλείου, πάνω σε θέματα διαχείρισης προστατευομένων περιοχών, περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και οικοτουρισμού.

Ακόμα, με πρωτοβουλία της Ορνιθολογικής Εταιρείας της Δανίας οργανώθηκε τον Ιούνιο του 1994 στην Πρέσπα ολιγομελές εκπαιδευτικό σεμινάριο για θέματα οικοτουρισμού και οικοξενάγησης.

Τέλος, μέσα στα πλαίσια του προγράμματος CADISPA, του Παγκόσμιου Ταμείου για τη Φύση, η εκπαίδευση ολοκληρώθηκε με επισκέψεις σε Εθνικά Πάρκα της Πορτογαλίας, Ιταλίας, Ισπανίας, αλλά και σε προστατευόμενες περιοχές της Ελλάδας (Δαδιά και Εθνικός Δρυμός Βίκου - Αώου).

Στην εκπαίδευση συμμετείχαν τέσσερις έως οκτώ νέοι της Πρέσπας.

Παράλληλα με την εκπαίδευση των οικοξεναγών οργανώθηκε δίκτυο διαδρομών και πρόγραμμα δραστηριοτήτων για τους επισκέπτες, που θα έμεναν στην περιοχή από μία έως δέκα ημέρες και προωθήθηκε η συνεργασία των οικοξεναγών με τουριστικά πρακτορεία.

Τέλος, το πρόγραμμα αυτό υποστηρίχθηκε και με την έκδοση έντυπου πληροφοριακού υλικού για τους επισκέπτες λεπτομέρειες για το οποίο αναφέρονται στο αντίστοιχο φύλλο δραστηριοτήτων.

ΠΟΙΑ Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ

Η κατακόρυφη αύξηση των επισκεπτών τα τελευταία χρόνια έχει δικαιώσει την επιλογή της Ε.Π.Π. να εκπαιδεύσει νέους κατοίκους της Πρέσπας ως οικοξεναγούς.

Σήμερα έχει οργανωθεί πλέον ένα δίκτυο συνεργασίας μεταξύ οικοξεναγών και τουριστικών πρακτορείων, το οποίο λειτουργεί αυτόνομα και σε συνεργασία, αλλά χωρίς πλέον την οικονομική στήριξη της Ε.Π.Π.

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Οι πρωτοβουλίες αυτές χρηματοδοτήθηκαν από το Παγκόσμιο Ταμείο για την Φύση, την Ευρωπαϊκή Ένωση (Γενική Διεύθυνση XI), το πρόγραμμα PETRA και το Ίδρυμα Aage V. Jensen μέσω της Ορνιθολογικής Εταιρείας της Δανίας (D.O.S.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΟΓΔΟΟ

ΕΒΡΟΣ

Έβρος... Το όνομα του μεγαλύτερου ποταμού των Βαλκανίων, που διασχίζει το Βορειανατολικό άκρο της Ελληνικής Επικράτειας, στα σύνορα με την Τουρκία και την Βουλγαρία.

Έβρος... ο πρώτος νομός της Ελλάδος και της Ενωμένης Ευρώπης. Ο Νομός Έβρου είναι το γεφύρι ανάμεσα στη Δύση και την Ανατολή. Το σημείο της Ένωσης δύο κόσμων. Ένα γεφύρι όμως διαφορετικό από τ' άλλα. Με τους φημισμένους βιότοπους του Δέλτα του Έβρου και του Δάσους της Δαδιάς, εκεί όπου τα σπάνια είδη πουλιών, από τα πιο σπάνια στην Ευρώπη, μαζί με μια σειρά από άλλα άγρια ζώα, διατηρούν για αιώνες το μόνιμο ειρηνικό τους καταφύγιο, καταμεσίς στον ανθρώπινο περίγυρο.

Με το πανέμορφο νησί της Σαμοθράκης, βουτηγμένο στο γαλάζιο της θάλασσας και το πράσινο του δάσους, να σφίγγουν στην αγκαλιά τους τις ερημικές παραλίες.

Έβρος... Εκεί όπου η αρχαιότητα βιώνεται στο παρόν. Στα πανάρχαια μνημεία της Σαμοθράκης, με τον θρύλο των Καβείριων Μυστηρίων, και το περίφημο άγαλμα της Νίκης, στα βυζαντινά τείχη του Διδυμοτείχου με τις φυλακές του Καρόλου του 12^{ου} της Σουηδίας, την Πλωτινόπολη, και στο μεγαλύτερο μουσουλμανικό τέμενος στην Ευρώπη. Στους αρχαιολογικούς χώρους της Μάκρης και της Μεσημβρίας, στα Λουτρά της Τραϊανούπολης, στους προϊστορικούς οικισμούς, στην εκκλησία της Παναγίας της Κοσμοσώτειρας, του 12^{ου} αιώνα στην πόλη των Φερών.

Έβρος... Με το ζωντανό μύθο του γραφικού Σουφλίου, να συνεχίζει ανέγγιχτα στο διάβα των αιώνων των καλλιέργεια του

μεταξιού, και τους διάσπαρτους παραδοσιακούς οικισμούς. Στους απέραντους κάμπους της Ορεστιάδας και του Τριγώνου, εκεί όπου ο ανθρώπινος μόχθος δένεται με τη φύση στην τελετουργία της δημιουργίας.

Έβρος:... Με βλέμμα στο Αιγαίο την ιστορική Αλεξανδρούπολη.

Έβρος:.... Εκεί όπου ο άνθρωπος και το περιβάλλον συμφιλιώθηκαν, αγαπήθηκαν, συζούν.

ΔΗΜΟΣ ΤΡΑΪΑΝΟΥΠΟΛΗΣ

Καλώς ορίσατε στο Δήμο Τραϊανούπολης

Ο Δήμος Τραϊανούπολης βρίσκεται στο νότιο τμήμα του νομού Έβρου, περιλαμβάνει τους οικισμούς Ανθείας, Αρίστηνου, Λουτρού, Δωρικού, Νίψας, Αετοχωρίου, Πεύκων και καταλαμβάνει συνολική έκταση 178.560 στρεμμάτων. Ο συνολικός πληθυσμός του Δήμου είναι 3.390 κάτοικοι με την εξής κατανομή (Βλέπε Πίνακα 9):

Ιδρύθηκε με τον Ν. 2539/1997 (γνωστός ως νόμος «Καποδίστριας») και άρχισε να λειτουργεί την 1^η Ιανουαρίου 1999.

Η περιοχή λόγω της γεωγραφικής της θέσης και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της, αποτέλεσε σημαντικότερο διοικητικό, στρατιωτικό και θρησκευτικό κέντρο κατά τους ρωμαϊκούς και βυζαντινούς χρόνους και μπορεί να αποτελέσει και

σήμερα πηγή οικονομικής ευημερίας για την ευρύτερη περιοχή της Τραϊανούπολης με τις ανάλογες παρεμβάσεις για τη δημιουργία προϋποθέσεων ανάπτυξης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΟΙΚΙΣΜΟΙ	ΚΑΤΟΙΚΟΙ
Λουτρός	1.223
Ιαματικά Λουτρά	24
Πεύκα	91
Δωρικό	324
Αετοχώρι	67
Νίψα	489
Άνθεια – Αρίστηνο	1.154
ΣΥΝΟΛΟ	3.390

Επίσης διαθέτει σπάνιες ομορφιές και φυσικό πλούτο:

- Δέλτα Έβρου,
- ιαματικές πηγές,
- δρυμός Νίψας,
- ένα σύνολο μνημείων του 14^{ου} αιώνα (Χάνα),
- ένα σημαντικό σύνολο θέσεων Πρώιμης εποχής του Σιδήρου (βραχογραφίες κ.λ.π.) στη Νίψα,
- εκκλησιαστικά μνημεία.

Πλήθος άλλων πλεονεκτημάτων της ευρύτερης περιοχής προσδίδουν στο χώρο μια μοναδικότητα και μια δυναμική που ελάχιστες περιοχές διαθέτουν.

Ο Δήμος Τραϊανούπολης, παρά το γεγονός του μικρού αριθμού των μόνιμων κατοίκων, παρότι αυξάνεται διαρκώς ο αριθμός κατοίκων της Αλεξανδρούπολης που επιλέγουν την περιοχή ως χώρο μόνιμης κατοικίας, είναι βιώσιμος και μπορεί να δημιουργήσει όλες εκείνες τις προϋποθέσεις που απαιτούνται, ώστε:

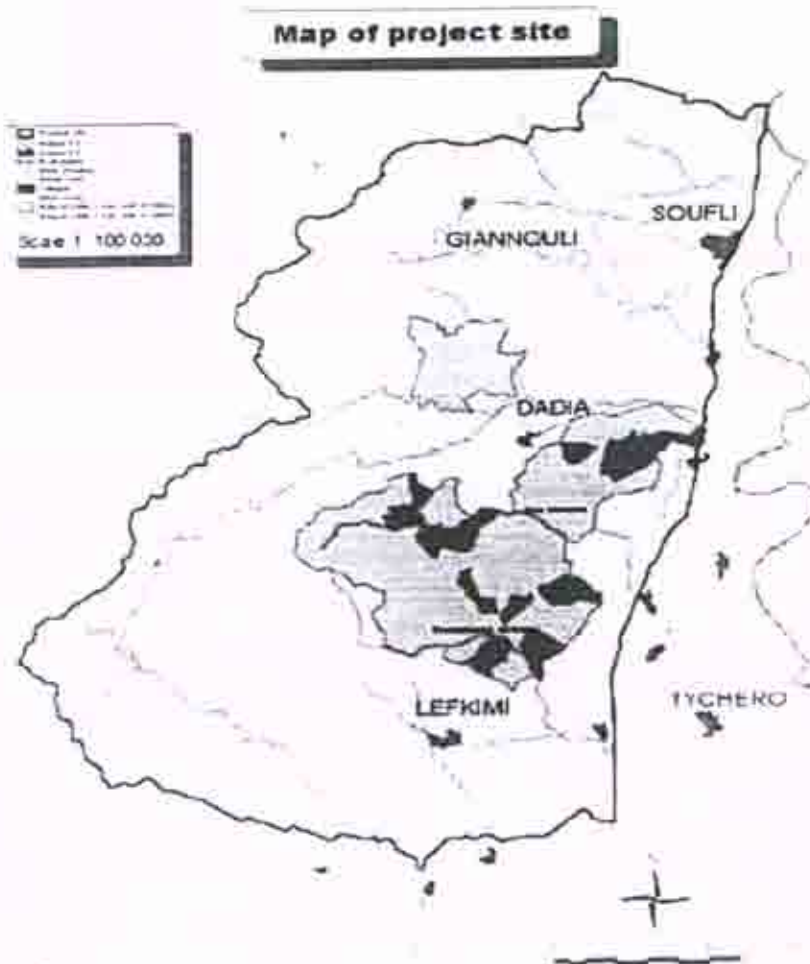
- Να δημιουργηθούν νέες θέσεις απασχόλησης.
- Οι νέοι να παραμείνουν στην περιοχή και να δημιουργήσουν.
- Να αυξηθεί το αγροτικό εισόδημα και να υπάρξει βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.
- Να υπάρξει μια γενικότερη οικονομική πολιτιστική και κοινωνική δραστηριοποίηση.

Γενικά, τέλος θα μπορούσε σε υπάρξει συνδυασμός πολλών μορφών τουρισμού και κυρίως εναλλακτικών, όπως οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, ιαματικός, εκκλησιαστικός, συνεδριακός.

ΔΑΣΟΣ ΔΑΔΙΑΣ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Το δάσος Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου βρίσκεται στον Νομό Έβρου, Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, πολύ κοντά στα σύνορα με την Βουλγαρία και την Τουρκία. Περιβάλλει δύο δήμους (Σουφλί, Τυχερό), οι οποίοι φιλοξενούν 11.000 κατοίκους, με κύρια απασχόληση την κτηνοτροφία, την γεωργία, την υλοτομία και τον οικοτουρισμό.

Η προστατευόμενη περιοχή του Δάσους Δαδιάς έχει συνολική έκταση 49460 εκτάρια, τα οποία περιλαμβάνουν δύο πυρήνες αυστηράς προστασίας (7290 εκτάρια) και μία περιφερειακή ζώνη (42170 εκτάρια).

Η προστατευόμενη περιοχή, το υψόμετρό της οποίας κυμαίνεται μεταξύ των 10 και των 650 μέτρων, συμπεριλαμβάνεται στον ελληνικό κατάλογο NATURA 2000 καθώς περιλαμβάνει περιοχή SPA (Περιοχή Ειδικής Προστασίας) και IBA (Σημαντική Περιοχή για τα Πουλιά).

Η περιοχή του Δάσους Δαδιάς αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα μεσογειακού οικοσυστήματος το οποίο έχει διαμορφωθεί μέσα από αιώνες ήπιας συνύπαρξης ανθρώπου και φύσης. Η βλάστηση αποτελείται κυρίως από ώριμα δάση μαύρης και τραχείας πεύκης καθώς και από δάση βελανιδιάς. Η πλούσια δασική κάλυψη διακόπτεται συχνά από ξέφωτα, μικρά βοσκοτόπια και καλλιεργούμενες εκτάσεις.

Το αποτέλεσμα είναι ένα πλούσιο μωσαϊκό δασικής βλάστησης, ανοιγμάτων και φυτοφρακτών το οποίο αποτελεί τον ιδανικό βιότοπο για την διαβίωση των αρπακτικών πουλιών.

ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ...

Στο μέσον περίπου του νομού Έβρου, εκεί όπου η οροσειρά της Ροδόπης απλώνει τ' ακροδάκτυλά της προς τον ποταμό Έβρο, βρίσκεται η προστατευόμενη περιοχή του δάσους Δαδιάς.

Έχει συνολική έκταση 350.000, περίπου, στρεμμάτων και περιλαμβάνει δύο πυρήνες έκτασης 72.500 στρεμμάτων, όπου ισχύει ειδικό προστατευτικό καθεστώς.

Αποτελεί μέλος μιας ευρύτερης Δασωμένης περιοχής, όπου κυριαρχούν οι δρυς, τα πύκα και στα ψηλότερα σημεία οι οξιές.

Η περιοχή βρίσκεται δίπλα στον κεντρικό οδικό και σιδηροδρομικό άξονα από Αλεξανδρούπολη προς Ορμένιο και Βουλγαρία, όπως επίσης και προς Κήπους και Τουρκία. Κέντρο όλης της περιοχής είναι το Σουφλί και δευτερευόντως το Τυχερό.

Το Σουφλί είναι μια παλιά αστική όλη, με λίγους πα κατοίκους, που συγκεντρώνει την περισσότερη εμπορική δραστηριότητα της περιοχής, τράπεζες, ξενοδοχείο και άλλα.

Στη Δαδιά από το 1994, λειτουργεί Οικοτουριστικό Κέντρο, το οποίο προσφέρει υπηρεσίες διανομής φαγητού, Κέντρου Ενημέρωσης για το βιότοπο και δυνατότητα μεταφοράς και ξενάγησης σε παρατηρητήριο παρακολούθησης των αρπακτικών πουλιών.

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΟΥ ΔΑΔΙΑΣ

Με σημείο αναφοράς την Προστατευόμενη περιοχή, στη Διαδιά από το 1994, λειτουργεί Οικοτουριστικό Κέντρο είκοσι (20) δωματίων, δυναμικότητας 60 κλινών, αναψυκτήριο, εστιατόριο και πωλητήριο, που το διαχειρίζεται η δημοτική επιχείρηση Δαδιάς. Σε αυτό ο επισκέπτης μπορεί να βρει πολύ καλό ξενώνα, αναψυκτήριο και Κέντρο Ενημέρωσης για το βιότοπο.

Στο Κέντρο Ενημέρωσης, ειδικευμένοι ξεναγοί, ενημερώνουν τους επισκέπτες για την αξία της περιοχής και παρουσιάζουν σειρά διαφανειών και βιντεοταινιών.

Από το Οικοτουριστικό Κέντρο, οι επισκέπτες με ειδικό μικρό λεωφορείο, που παραχώρησε το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. γι' αυτό το σκοπό, επισκέπτονται το κλειστό παρατηρητήριο αρπακτικών σε τρία χιλιόμετρα από το Κέντρο. Εδώ οι επισκέπτες μπορούν διακριτικά να παρακολουθήσουν τα αρπακτικά και κυρίως γύπες, αφού ακριβώς απέναντι υπάρχει ταΐστρα για τους γύπες.

Η καλή προσφορά υπηρεσιών και η μοναδική αίσθηση που αποκτά ο επισκέπτης στην Προστατευόμενη Περιοχή, είχε σαν αποτέλεσμα η προσέλευση του κόσμου να αυξάνεται κάθε χρόνο, φθάνοντας το 2000 τα 40.000 άτομα.

Η προσέλευση των επισκεπτών και όλη η διασπορά τους στο χώρο, ελεγχεται και καθοδηγείται από τους εργαζόμενους στο Οικοτουριστικό Κέντρο Βιοτόπου Δαδιάς, έτσι ώστε να αποφευχθεί η ενόχληση των αρπακτικών στο δάσος.

ΔΑΣΟΣ ΔΑΔΙΑΣ

Η ΓΗ ΤΩΝ ΑΡΠΑΚΤΙΚΩΝ

Το μωσαϊκό τοπίο της περιοχής του δάσους Δαδιάς συνδυάζει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά (ώριμα δάση, δασικά ανοίγματα, ήπια καλλιεργούμενες εκτάσεις) που το κάνουν ιδανικό για την επιβίωση πληθυσμών αρπακτικών πουλιών.

Στην προστατευόμενη περιοχή φιλοξενούνται τα 36 από τα 38 είδη αρπακτικών πουλιών της Ευρώπης, μεταξύ των οποίων πολλά σπάνια είδη, όπως ο βασιλαετός (*Aquila helliaca*) και ο κραυγαετός (*Aquila pomarina*).

Είναι από τις μοναδικές περιοχές της Ευρώπης στην οποία συμβιώνουν τόσα διαφορετικά είδη αρπακτικών πουλιών και η μοναδική όπου ταυτόχρονα απαντώνται τα τρία από τα τέσσερα διαφορετικά είδη γυπών (μαυρόγυπας, όρνιο, ασπροπάρης) της Ευρώπης.

Από όλα τα είδη που φιλοξενούνται στο δάσος, ξεχωρίζει ο μαυρόγυπας (*Aegypius monachus*) ο οποίος αποτελεί και το είδος-«σημαία» της περιοχής.

Ο μαυρόγυπας διατηρεί στη Δαδιά την μοναδική αναπαραγωγική αποικία στην Ελλάδα και τα Βαλκάνια και μία από τις τελευταίες στην Ευρώπη.

Στη Δαδιά ο Μαυρόγυπας αριθμεί πάνω από 100 άτομα, μεταξύ των οποίων περίπου 25 αναπαραγωγικά ζευγάρια.

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ WWF ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ ΤΗΣ ΔΑΔΙΑΣ

25 ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Έχοντας ουσιαστικά ξεκινήσει το 1979, η δράση του W.W.F. για την προστασία του Δάσους Δαδιάς, μετράει, πλέον, 25 χρόνια ζωής!

Μέσα σε αυτό το διάστημα, οι άνθρωποι του WWF δούλεψαν ακούραστα, αρχικά για την εξασφάλιση ενός καθεστώτος προστασίας για την περιοχή, ύστερα για την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και την δραστηριοποίηση των σχετικών φορέων και, τα τελευταία χρόνια, για την προώθηση ενός μοντέλου βιώσιμης ανάπτυξης το οποίο να συνδυάζει την στοχευμένη δράση για την προστασία με την ανάπτυξη ενός μοντέλου ήπιας εκμετάλλευσης των οικολογικών χαρακτηριστικών του δάσους.

Η ήπια αυτή εκμετάλλευση, με την μορφή των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων, έχει προσφέρει πάρα πολλά στην κοινωνία και οικονομία της Δαδιάς, η οποία αποτελεί αυτή την στιγμή ίσως τον δημοφιλέστερο οικο-τουριστικό προορισμό της Ελλάδας (50 000 επισκέπτες το 2001), με μεγάλα οικονομικά οφέλη - πολλαπλές θέσεις εργασίας για νέους και γυναίκες του χωριού, αυξημένη ζήτηση για τις παρεχόμενες υπηρεσίες- τα οποία διαχέονται και σε άλλες γειτονικές περιοχές.

Συνοπτικά, οι ημερομηνίες-ορόσημα για προστασία του Δάσους Δαδιάς, είναι οι εξής:

- **1979.** Μέσα από ένα project του διεθνούς WWF, αναγνωρίζεται και περιγράφεται, με επιστημονικούς όρους, η οικολογική αξία του Δάσους Δαδιάς για τα αρπακτικά.
- **1980.** Μετά από συντονισμένες πολιτικές πιέσεις, το Δάσος Δαδιάς χαρακτηρίζεται ως "Προστατευόμενη Περιοχή" με περιφερειακή ζώνη και δύο πυρήνες απολύτου προστασίας.
- **1986-89.** Μέσα από ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα ACE έρχονται οι χρηματοδοτήσεις για την δημιουργία υποδομών προστασίας

του δάσους. Δημιουργούνται η ταϊστρά και το παρατηρητήριο και εκπαιδεύονται οι πρώτοι φύλακες και ξεναγοί.

- **1992.** Το WWF Ελλάς εγκαθιστά τοπική ομάδα στην περιοχή με σκοπό την μελέτη και την προώθηση της προστασίας της.
- **1992-95.** Μέσα από ένα πρόγραμμα ACNAT συντάσσεται η ειδική περιβαλλοντική μελέτη και το διαχειριστικό σχέδιο για την προστατευόμενη περιοχή, τα οποία μέχρι και σήμερα αποτελούν σημείο αναφοράς για τις δράσεις προστασίας. Μέσα από το ίδιο πρόγραμμα οργανώνεται η παρακολούθηση και η φύλαξη του δάσους.
- **1994.** Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Έβρου εγκαθιστά ένα τοπικό περιβαλλοντικό γραφείο το οποίο συνδράμει τις προσπάθειες προστασίας.
- **1994-99.** Μέσα από ένα πρόγραμμα INTERREG χρηματοδοτείται η διάνοιξη και σηματοδότηση μονοπατιών.
- **1996-99.** Η Δαδιά δέχεται πολλαπλές χρηματοδοτήσεις από το Β' ΚΠΣ και την πρωτοβουλία LEADER, μέσα από τις οποίες κατασκευάζονται υποδομές υποδοχής επισκεπτών (κέντρο ενημέρωσης, ξενώνας) και λειτουργούν οι πρώτοι γυναικείοι συνεταιρισμοί γύρω από το δάσος.

- **1996-02.** Το WWF Ελλάς εφαρμόζει ένα σύστημα για την προστασία και ανάπτυξη της περιοχής ενώ προετοιμάζεται και εφαρμόζεται ένα ολοκληρωμένο σχέδιο επιστημονικής παρακολούθησης.
- **2002.** Οι διαδικασίες για την ανάκηρυξη του Δάσους Δαδιάς σε Εθνικό Πάρκο και η σύσταση του σχετικού φορέα διαχείρισης επιταχύνονται.
- **2002-05.** Η Δαδιά γίνεται αποδέκτης χρηματοδότησης μέσω του προγράμματος LIFE για την εφαρμογή ενός προγράμματος διαχείρισης και παρακολούθησης του βιοτόπου.

ENOTHTA III

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συγκριτική υπεροχή της ποιότητας του ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος, τουλάχιστον σε ευρωπαϊκό επίπεδο και για ορισμένα στοιχεία του και σε διεθνές επίπεδο, το καθιστά εξαιρετικά προνομιούχο για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Στο γεγονός αυτό οφείλεται και η επιτυχής λειτουργία ενός σεβαστού αριθμού ξένων τουριστικών πρακτορείων στη χώρα, τα οποία ασχολούνται σχεδόν αποκλειστικά με αυτή τη δραστηριότητα από τα μέρα της δεκαετίας του '70.

Η περαιτέρω ανάπτυξη της δραστηριότητας αυτής προϋποθέτει την ικανοποίηση ενός μεγάλου αριθμού αναγκών και παραγόντων, όπως αυτές της υποδομής και ανωδομής, επαγγελματικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, οργάνωσης σε πολλαπλά επίπεδα, προβολής και προώθησης.

Επίσης, σημαντικές αλλαγές και συμπληρώσεις και άλλες απαραίτητες ενέργειες πρέπει να γίνουν σε θέματα που αφορούν τη σχετική νομοθεσία και την εφαρμογή της υπάρχουσας και μελλοντικής.

Το φάσμα των αναγκαίων θεσμικών παρεμβάσεων είναι εξαιρετικά ευρύ και περιλαμβάνει θέματα επαγγελματικής κατοχύρωσης και εκπαίδευσης, θέματα επενδύσεων, θέματα προστασίας του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος, αυτοδιοίκησης και του δημόσιου τομέα και, το σημαντικότερο όλων, θέματα της μακροπρόθεσμης κρατικής πολιτικής για τον προγραμματισμό, προστασία, ανάδειξη και εφαρμογή στρατηγικής

για την ανάπτυξη αυτών των πόρων, οι οποίοι ήδη βρίσκονται κάτω από τρομακτικές πιέσεις.

Θέματα που αφορούν την προβολή του οικοτουριστικού δυναμικού της χώρας και την προώθηση των σχετικών δραστηριοτήτων της έχουν ιδιαίτερη σημασία και οφείλουν να έχουν την υλική και οργανωτική συνδρομή της πολιτείας για τρεις κυρίως λόγους, εκτός του ότι προάγουν άμεσα την ανάπτυξη της συγκεκριμένης μορφής τουρισμού.

Ο οικοτουρισμός για να αναπτύξει τις δραστηριότητές του εξαρτάται άμεσα από το υψηλής ποιότητας φυσικό περιβάλλον, που θεωρείται σήμερα, αφενός ο πολυτιμότερος πόρος της χώρας, και, αφετέρου ο περισσότερο ευάλωτος πότος της Ελλάδας. Έτσι η προβλεπόμενη ανάπτυξη του οικοτουρισμού θα μπορούσε να συνδυαστεί με την εξεύρεση πόρων για την προστασία του περιβάλλοντος, όπως άλλωστε γίνεται σε πλήθος άλλων χωρών και με τη συμβολή μη κερδοσκοπιών οργανισμών όπως η Παγκόσμια Πράσινη Σημαία. Ο οργανισμός αυτός, ο οποίος διαφημίζει δωρεάν και παρέχει χρήσιμες πληροφορίες σε ταξιδιώτες και τουριστικά γραφεία για τα ιδιαίτερα οικολογικά χαρακτηριστικά χωρών σαν την Ελλάδα, συνδράμει άμεσα στο έργο της προστασίας περιβάλλοντος χρηματοδοτούμενος από μια μικρή συνεισφορά ανά εισιτήριο οικοτουρίστα.

Ο δεύτερος λόγος είναι άμεσα συνδεδεμένος με την ανάπτυξη προβληματικών περιοχών της χώρας που συχνά συμβαίνει να βρίσκονται και στις πλέον, οικοτουριστικά κρινόμενες, ενδιαφέρουσες περιοχές και οι οποίες βραχυπρόθεσμα μπορούν να επιλύσουν σημαντικά προβλήματά τους μέσα από την προβολή και προώθηση του οικοτουρισμού.

Ο τρίτος λόγος αφορά τη συνεισφορά του οικοτουρισμού, τόσο από την προβολή του αλλά και από τις εντυπώσεις των επισκεπτών, στην αλλαγή της τόσο πεπερασμένης εικόνας του ελληνικού τουριστικού προτύπου. Ο παράγων αυτός θεωρείται εξαιρετικά σημαντικός διότι από την αλλαγή αυτή θα προκύψουν σημαντικά οφέλη που θα επηρεάσουν την αλλαγή του προτύπου του μαζικού τουρισμού.

Οι βραχυπρόθεσμες επενδυτικές ανάγκες του οικοτουρισμού είναι σχετικά χαμηλές, το ίδιο, δε ισχύει για τα οικονομικά οφέλη. Αντίθετα, επενδύσεις και οικονομικά οφέλη μακροπρόθεσμα θεωρούνται υψηλότερα με τη σταδιακή αύξηση του δεύτερου και μείωση του πρώτου, λόγω της υψής των επενδύσεων. Οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις θεωρούνται μάλλον θετικές με την προϋπόθεση ότι μια σειρά αναγκαίων παρεμβάσεων και παροχών θα ικανοποιηθούν άμεσα, ώστε να αποφευχθούν οι κίνδυνοι από την αντιστροφή των επιπτώσεων, κοινωνικών και περιβαλλοντικών.

Τέτοιοι κίνδυνοι θα μπορούσαν να προκύψουν από την ανεξέλεγκτη εξέλιξη των εξής φαινομένων:

- Η αδυναμία ή και αδιαφορία κρατικών φορέων και τοπικής αυτοδιοίκησης για την προστασία και το μέλλον σημαντικών πόρων της χώρας έχει συχνά οδηγήσει στην ενθάρρυνση του ιδιωτικού τομέα, συνήθως εκτός περιοχής, να αναλάβει την πρωτοβουλία εκμετάλλευσης αυτών των πόρων, επηρεάζοντας προσφορά και ζήτηση και γενικότερα υπαγορεύοντας την πολιτική ανάπτυξης.

Συχνά τα χρησιμοποιούμενα κριτήρια και ενέργειες, αποβαίνουν εις βάρος του κοινωνικού συνόλου.

Στην περίπτωση της ανάπτυξης του οικοτουρισμού και παρά την παρούσα αποδεδειγμένη ευαισθησία των σημερινών λειτουργιών του, μια τέτοια έκβαση θα μπορούσε να αποδειχθεί καταστρεπτική οικονομικά (απώλεια πόρων εκτός περιοχής), κοινωνικά και περιβαλλοντικά.

- Ένα άλλο σχετικά παρόμοιο φαινόμενο που εγκυμονεί κινδύνους είναι οι πρωτοβουλίες που έχει αρχίζει να επιδεικνύει η τοπική αυτοδιοίκηση, αναλαμβάνοντας αναπτυξιακές πρωτοβουλίες στον τομέα αυτό – συνήθως επειδή η κεντρική κυβέρνηση αδυνατεί ή αδιαφορεί – με αποτέλεσμα, από την έλλειψη σημαντικού αριθμού εξειδικευμένων γνώσεων και μέσων υλοποίησης, να καταστρέφει το υπάρχον δυναμικό, παρά το γεγονός ότι τα αρχικά της κίνητρα βασίζονται στο κοινωνικό όφελος.
- Κίνδυνοι αρνητικών επιπτώσεων εγκυμονούνται συχνά και από αντίδραση των κατοίκων των περιοχών αυτών οι οποίοι, με σκοπό την οικονομική εκμετάλλευση των πόρων και το γρήγορο κέρδος, εξαντλούν και καταστρέφουν τους πόρους αυτούς που προσέλκυσαν αρχικά τον επισκέπτη.

Παράλληλα, μειώνεται η δυνατότητα προσέλκυσης επενδύσεων που βασίζονται σε ορθολογικό

προγραμματισμό και που υπόσχονται πολύ μεγαλύτερο βαθμό πολλαπλασιαστικότητας του συνολικού οφέλους. Οι καταστροφές αυτές είναι γνωστές και τεκμηριωμένες από σχετικά φαινόμενα «αξιοποίησης» πόρων για συμβατικές τουριστικές δραστηριότητες στη χώρα μας. Είναι επομένως σημαντικό να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στα φαινόμενα αυτά από τα προγράμματα ανάπτυξης του οικοτουρισμού, διότι εκτός των άλλων περιέχουν και δραματικές κοινωνικές επιπτώσεις, όπως επίσης έχει αποδειχθεί από τις εμπειρίες του πρόσφατου παρελθόντος.

Παρ' όλο που όπως είπαμε η Ελλάδα έμεινε αρκετά πίσω στην όλη αυτή προσπάθεια, το ευχάριστο είναι ότι το φυσικό της περιβάλλον, εξακολουθεί να αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις ανταγωνίστριες ευρωπαϊκές χώρες. Ιδιαίτερα στις θάλασσες, με τη διαδικασία των Γαλάζιων Σημαιών, η Ελλάδα κατέχει μια από τις πρώτες θέσεις.

Αυτό όμως δεν πρέπει να μας επαναπαύει. Πρέπει να μας ωθεί περισσότερο. Να ξεχάσουμε τις πρακτικές αδράνειας που συνηθίζουμε να χρησιμοποιούμε και να πάψουμε να αγνοούμε ότι έχουν αλλάξει οι προϋποθέσεις και οι όροι του διεθνούς ανταγωνισμού, οι απαιτήσεις των τουριστών αλλά και των πολιτών, γενικότερα. Η προσαρμογή μας το ταχύτερο δυνατόν, είναι κάτι παραπάνω από αναγκαία, είναι Ζωτική!!

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η χώρα μας, με το ιδιόμορφο και πολύμορφο φυσικό της περιβάλλον προσφέρεται για την άνθιση μιας τέτοιας μορφής τουρισμού, όπως είναι ο οικοτουρισμός, όχι μόνο γιατί αυτό θα προωθηθεί διεθνώς και θα προσελκύσει διαφορετικά είδη τουριστών απ' ότι μέχρι σήμερα, αλλά γιατί θα τεθούν τα θεμέλια για την πιο σίγουρη, αποτελεσματική και προδοσοφόρα προστασία και διατήρησή του.

Παράλληλα, είναι σχεδόν βέβαιο, ότι με την ανάπτυξη του οικοτουρισμού στην Ελλάδα θα επιτευχθεί και η πολυπόθητη επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, γεγονός για το οποίο έχουν γίνει πάμπολλες προσπάθειες έως σήμερα.

Φυσικά, δεν θα πρέπει να επαναληφθούν τα λάθη του παρελθόντος – η εύκολη αναζήτηση του κέρδους όπου κι αν είναι το αντίτιμο για το περιβάλλον και τον πολιτισμό. Θα πρέπει να χαραχθεί τουριστική πολιτική που θα έχει ως σκοπό την εξυπηρέτηση των τουριστών μακροχρόνια.

Πρώτον, θα πρέπει να υπάρξει αύξηση του μεριδίου της χώρας μας στον παγκόσμιο τουρισμό. Ως βασικό στοιχείο θα πρέπει να δεχθούμε ότι οι σημερινοί επισκέπτες ψάχνουν για νέες εμπειρίες, δεν αρκούνται σε τυποποιημένες διακοπές.

Ειδικότερα θα πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπ' όψιν μας και το ενδεχόμενο εξυπηρέτησης τουριστών που θα επισκέπτονται την χώρα κατά τη διάρκεια αργιών και διημέρων, καθώς οι αποστάσεις συνεχώς μικραίνουν και πλέον γίνονται στη χώρα σημαντικά έργα υποδομής. Οι τουρίστες αυτοί (active) προσελκύονται από το

διαφορετικό τρόπο ζωής, τις νέες εμπειρίες. Θέλουν να γνωρίσουν την χώρα μέσα από πιο έντονες δραστηριότητες.

Δεν αρκεί πλέον το ξεπερασμένο μοντέλο ήλιος – θάλασσα. Χρειάζεται ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Αν παραδείγματος χάριν υπήρχαν μία ή δύο περιοχές ιαματικού τουρισμού με την κατάλληλη υποδομή, με ιατρική φροντίδα, κέντρα θεραπείας και τουριστικές εγκαταστάσεις, θα μπορούσαν να προσελκύσουν επισκέπτες και μάλιστα ολόκληρες οικογένειες.

Κάθε περιοχή θα πρέπει να δημιουργήσει μια συγκεκριμένη τουριστική ταυτότητα που θα τη διαχωρίζει από τις άλλες. Να βρεθεί δηλαδή και να αξιοποιηθεί ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της πάνω στο οποίο θα στηριχθεί και το marketing plan. Αυτό το χαρακτηριστικό μπορεί να είναι ένας παραδοσιακός οικισμός, ένα συνεδριακό κέντρο ή η δυνατότητα υποβρύχιου τουρισμού, κ.ο.κ.

Πάνω στα προηγούμενα πρέπει να στηριχθεί και η διαφημιστική καμπάνια της χώρας προς το εξωτερικό. Να διαφημιστεί η διαφοροποίηση της χώρας από τα συνήθη μοντέλα τουρισμού. Απαραίτητη είναι η δημιουργία διαφημιστικών προγραμμάτων που δεν θα έχουν ως στόχο απλώς την επόμενη σεζόν, αλλά το λιγότερο τα επόμενα δύο (2) έτη. Με αυτόν τον τρόπο η Ελλάδα θα εδραιώνεται στις συνειδήσεις των τουριστών ως τουριστικός προορισμός.

Η εκπαίδευση όσων εργάζονται στον τουριστικό τομέα θα πρέπει να είναι ουσιαστική και συνεχής. Απαραίτητη είναι η συνειδητοποίηση επηρεασμού όλων των κλάδων της ζωής μας από τον τουρισμό. Σημαντική είναι και η περιβαλλοντική εκπαίδευση που

θα πρέπει να έχουν όλοι, για να μπορέσουν να προστατέψουν το περιβάλλον στο οποίο ζουν και εργάζονται.

Η Μεσόγειος είναι ο πρώτος τουριστικός προορισμός στον κόσμο. Η χώρα μας αφ' ενός θα πρέπει να συνεχίσει να διατηρεί καθαρές τις θάλασσές της, που προς το παρόν είναι οι καθαρότερες. Αφ' ετέρου, θα πρέπει να υπάρξει και η κατάλληλη υποδομή: κατασκευή μαρίνων, ισορροπημένη ανάπτυξη ξενοδοχείων και άλλων εγκαταστάσεων, ενοποίηση των θεσμών των μεσογειακών χωρών.

Να υπάρξει ουσιαστική στήριξη στην προετοιμασία προγραμμάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης για τις περιοχές υψηλής επικινδυνότητας που αντιμετωπίζουν προβλήματα εγκατάλειψης ή εντατικής ανάπτυξης λόγω του τουρισμού. Κατάρτιση ειδικών προγραμμάτων για εναλλακτικές μορφές τουρισμού φιλικές προς το περιβάλλον και με την στήριξη παραδοσιακών δραστηριοτήτων που προστατεύουν το περιβάλλον.

Παρόλο που οι μεγάλες πόλεις έλκυαν πάντα τους επισκέπτες για την πολιτιστική τους κληρονομιά, κατάφεραν να αντιμετωπίσουν την παρουσία τους. Τα μικρότερα όμως αστικά κέντρα με έντονο ιστορικό χαρακτήρα, αντιμετωπίζουν περιβαλλοντικά και λειτουργικά προβλήματα, όπως η συμφόρηση, ο θόρυβος, η ρύπανση και άλλα. Σε αυτές τις περιοχές πρέπει να αναληφθούν δράσεις που να σχετίζονται με την προστασία και ανάδειξη των ιστορικών κέντρων καθώς και με την υιοθέτηση προγραμμάτων διαχείρισης της ροής των τουριστών στη διάρκεια όλου του έτους.

Θα πρέπει να δοθεί ενθάρρυνση της ανάπτυξης των διασυνδέσεων του τουρισμού με τις τοπικές δραστηριότητες και ιδιαίτερα με όσες σχετίζονται με τη διαχείριση των τοπικών φυσικών

πόρων. Η προστασία δε των ευαίσθητων οικοσυστημάτων πρέπει να γίνεται και μέσω του αυστηρού ελέγχου της οικιστικής ανάπτυξης.

Σε ορισμένες περιοχές, όπως τα νησιά, επιβάλλεται η διαχείριση των υδάτινων πόρων μέσω της εφαρμογής νέων τεχνολογιών και πρακτικών εξοικονόμησης και ανακύκλωσης του νερού. Όσον αφορά τη διαχείριση ενεργειακών πηγών, οι τουριστικές επιχειρήσεις θα πρέπει να σχεδιάσουν πολιτική διατήρησης ενέργειας και ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών φιλικότερων προς το περιβάλλον.

Μπορούν να θεσπιστούν τα ετήσια βραβεία που θα απονέμονται στις καλύτερες τουριστικές εκμεταλλεύσεις που σέβονται και διατηρούν το φυσικό περιβάλλον. Δίνονται έτσι κίνητρα για τη διάσωση του περιβάλλοντος και τον περιορισμό της υποβάθμισης του στο ελάχιστο.

Η δημιουργία μικρών μονάδων μπορεί να ενισχύσει τον οικογενειακό χαρακτήρα στην τουριστική εκμετάλλευση και θα αυξηθούν οι δυνατότητες για ικανοποίηση του εσωτερικού τουρισμού. Θα πρέπει όμως να καταγραφούν και να ελεγχθούν όλα τα καταλύματα που δεν λειτουργούν μόνιμα και να ενταχθούν στο τουριστικό δυναμικό.

Αναγκαία είναι και η αύξηση της ανταγωνιστικότητας με τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, τον περιορισμό της δράσης των μεσαζόντων, την όσο το δυνατόν σταθεροποίηση των τιμολογίων των ομοειδών καταστημάτων της χώρας και την καλύτερη κατανομή μεταξύ των διαφόρων ειδών καταλυμάτων.

Τελικά, η ένταξη θεματικών μορφών τουρισμού σε τοπικό επίπεδο στο συνολικό προϊόν της χώρας, σε δωδεκάμηνη βάση, θα

αποτελέσει σταθερά τον βασικό άξονα της τουριστικής μας πολιτικής. Γήπεδα του γκολφ με εξειδικευμένο προσωπικό, ειδικούς χώροι και όχι απλές ξενοδοχειακές αίθουσες πολλαπλών χρήσεων για συνεδριακό τουρισμό, σωστά οργανωμένες μαρίνες για θαλάσσιο τουρισμό, προγράμματα αθλητικού τουρισμού, θαλασσοθεραπεία, οικοτουρισμός, και άλλα, είναι πακέτα θεματικών διακοπών, που μπορούν να προσφερθούν όλον τον χρόνο στο σύγχρονο τουρίστα.

Έχει γίνει αποδεκτό ότι πρέπει να προχωρήσουμε άμεσα στο επαναπροσδιορισμό της τουριστικής μας προσφοράς. Να εδραιώσουμε μία καινούργια θέση στη διεθνή τουριστική αγορά με τη δημιουργία ενός πιο σύνθετου, πιο ποιοτικού τουριστικού προϊόντος. Να περάσουμε δηλαδή από την χωρίς διάκριση δημιουργία κλινών, σε ποικίλες μορφές δραστηριοτήτων, πρωτοβουλιών και εγκαταστάσεων με βασικό άξονα τον ποιοτικό θεματικό τουρισμό για ολόκληρο το χρόνο. Έτσι βοηθείται η προστασία του περιβάλλοντος και προσφέρονται λύσεις για το μέλλον και τη συνέχιση του τουρισμού στη χώρα.

Αυτό που έχει, όμως, τελικά σημασία, είναι ότι η αρχή έχει γίνει με τη συνειδητοποίηση πολιτών και Πολιτείας, τόσο της έκτασης του προβλήματος και της μοναδικής ορατής λύσης (οικοτουρισμός), όσο και της αναγκαιότητας της προστασίας και διατήρησης του περιβάλλοντος, τη στιγμή που διαπιστώνεται ο ρόλος του σαν κεφάλαιο και μέσο τουριστικής, πολιτιστικής και οικονομικής ανάπτυξης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ

- «Τουριστική Ανάπτυξη, θεωρία και πράξη», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1983.
- «Τουριστική Νομοθεσία», Αντωνία Ευθυμιάτου – Τουλάκου.
- «Περιβάλλον και Αστικό-Δίκαιο», Γιάννης Κ. Καρακώστας, Δ. Ν. Δικηγόρος.
- «Η Συνταγματική Κατοχύρωση της Προστασίας του Περιβάλλοντος», Γλυκέρια Π. Σιούτη.
- «Σύγχρονος Τουρισμός», Μ. Ζαφειράτου.
- Σημειώσεις από παραδόσεις του Καθηγητή Ι. Καμπισόπουλου.
- Internet.
- Υπουργείο Γεωργίας: Λίστα Εθνικών Πάρκων.
- WWF: «Ανάπτυξη περιοχών λιμνών Πρεσπών».
- Τ.Ε.Ε. (Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος), «Επιπτώσεις στον Τουρισμό από την Τουριστική Ανάπτυξη».

- «Ελληνικό Γραφείο της Green Peace».
- Ε.Ο.Τ.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Tourism and Recreation Development», M. Baud – Bovy and F. Lawson.
- «The Impact of Tourism on the Physical Environment», April/June Pergamon Journals Ltd and J. Jafari, 1987.
- «Tourism Alternatives», Valene L. Smith and Willian R. Eadington.
- «Ecotourism and its Role in Sustainable Development», Tensie Whelan.
- «International Tourism Prospects 1987-2001», D. Edgell, Washington D.C.: US Dept. of Commerce.

